

ВЕСЕЛКОВА АБЕТКА

або (майже) все,
що ви б хотіли знати
про геїв та лесбійок

Роберт Бєдронь

НАШ СВІТ

ВЕСЕЛКОВА АБЕТКА

або (майже) все,
що ви б хотіли знати
про геїв та лесбійок

Роберт Бєдронь

НАШ СВІТ

ББК 60.54
Б38

Бедронь, Роберт.

Веселкова абетка, або (майже) все, що ви б хотіли знати про геїв та лесбійок: пер. з пол. / Р.Бедронь. – К.: Центр «Наш світ», 2009. – 154 с.

У книзі польського політолога та гей-активіста Роберта Бедроня (Robert Biedron) містяться відповіді на найбільш поширені запитання, що стосуються життя геїв та лесбійок. Книга складається з восьми розділів, які висвітлюють базову інформацію, співвідношення між гомосексуалами та їх оточенням, право і політику, освіту, релігію, гей-рух тощо. На відміну від багатьох західних публікацій у книзі об'єктивно показано особливості суспільного життя за панування тоталітарних режимів – гітлерівського, сталінського та їхніх спадкоємців, що вплинули на історичну пам'ять кількох поколінь поляків та українців. Розраховано на широкий загал, у першу чергу студентську та учнівську молодь.

Copyright © 2007 Роберт Бедронь
All rights reserved
Проект обкладинки: Агнешка Краска

© 2009 Переклад з польської мови та видання:
Інформаційно-правозахисний Центр для геїв та лесбійок «НАШ СВІТ». Керівник проекту: Андрій Маймулахін

Телефон/факс: (044) 573-54-24
Електронна пошта: coordinator@gay.org.ua
Поштова адреса: а/с 173, м. Київ 02100
Веб-сайт: <http://www.gay.org.ua>

Зміст

Подарунок з Варшави	10
Вступ	16
Основна інформація	19
Що означають слова гей і лесбійка?	20
Що таке сексуальна орієнтація?	21
Що таке сексуальна меншина?	22
Скільки є на світі геїв та лесбійок?	22
Чи можна вважати гомосексуальність хворобою?	23
Що таке гетеронормативність?	24
Що таке гомофобія?	25
Чому деякі люди є гомофобами?	26
Що таке лесбофобія?	28
Що означає вираз coming out?	28
Що значить слово queer?	31
Чи можу я стати геєм чи лесбійкою?	31
Як мені дізнатися з якого часу я гей чи лесбійка?	32
Чи можна вилікувати орієнтацію гея або лесбійки?	32
Чим відрізняється гомосексуальний чоловік від гея?	35
Чи геї мають жіночі руки, а лесбійки схожі на чоловіків?	35
Чи геї хочуть бути жінками, а лесбійки – чоловіками?	36
Хто в гомосексуальному союзі – жінка, а хто – чоловік?	37
Що таке бісексуальність?	37
Чи бісексуальним особам однаково подобаються жінки і чоловіки?	39
Я чула, що бісексуали не хочуть визнавати, що вони насправді є гомосексуалами. Це правда?	39
Чи транссексуали мають гомосексуальну орієнтацію?	40
Хто такі трансвестити, drag queens та drag kings?	40
Родина і друзі	43
Здається, геї та лесбійки не створюють родин, тому що родина може бути лише гетеросексуальною. Це правда?	44
Чи геї та лесбійки створюють міцні союзи?	45
Чи лесбійські та геївські пари можуть укласти шлюб?	46
Навіщо шлюб геям та лесбійкам?	46
Чому деякі люди виступають проти гомосексуальних шлюбів?	47
Чи геї та лесбійки можуть виховувати дітей?	47
Якщо геї та лесбійки не можуть народжувати дітей, то навіщо їх створила природа?	50
Як мені реагувати, коли хтось називає геїв педерастами або лесбійок лесбами?	51
З ким я можу поговорити про те, що я лесбійка чи гей?	51
Якщо хтось з моїх близьких – гей чи лесбійка, чи означає це, що я теж можу стати гомосексуальним?	52

Я знаю, що мій дядько – гей і живе з чоловіком. Але я ніколи не бачив, щоб вони в моїй присутності чи на очах інших членів сім'ї тримали за руки. Чому?	52
Я думаю, що мій друг – гей. Чи можу я його про це запитати? ...	53
Я боюся запитати подругу, чи вона – лесбійка. Як мені це зробити?	54
Мій найліпший друг – гей. Чи буде він чіплятися до мене?	54
Моя подруга хоче накласти на себе руки тому, що не хоче бути лесбійкою. Що мені робити?	55
Я – гей, і хотів би про це розповісти своїм друзям, але боюся. Як мені це зробити?	55
Як люди поводяться, коли дізнаються, що їхня подруга – лесбійка?	56
Мені подобається моя подруга. Чи можу їй про це сказати?	57
Мій друг сказав мені, що я йому подобаюся. Що я маю йому відповісти?	57
Я – не гей, але дружу з хлопцями, які – геї. Може зі мною щось не так?	58
Чи можу задавати моїй подрузі – лесбійці питання про те, що таке бути лесбійкою?	58
Як реагують батьки, коли дізнаються, що їх дитина гей чи лесбійка?	58
Я – лесбійка. Чи можу я про це розповісти своїм батькам?	60
А може краще вдавати, що я маю гетеросексуальну орієнтацію?	60
Звідки мені знати, як реагуватимуть мої батьки, якщо я їм скажу, що я – гей?	61
Що має сказати гетеросексуальна пара своєму малому сину, який на вулиці побачив пару геїв, що трималися за руки? ..	62

Повсякдення

Що я повинна зробици, коли я зрозуміла, що я – лесбійка?	64
Дехто каже, що бути лесбійкою – це зло. Чи це правда?	64
Багато хто каже, що бути геєм – не природно. Чи вони мають рацію?	65
Я чула, що гомосексуальність – неприродна, тому що її немає у світі тварин. Чи це правда?	66
А може гомосексуальність – ненормальна?	66
Чому дехто вважає, що геї та лесбійки не повинні виставляти на показ свою гомосексуальність?	67
Чому деякі геї та лесбійки приховують свою орієнтацію, або роблять вигляд, що вони гетеросексуальні?	68
Чому деякі люди називають геїв педерастами і тітками, а лесбійок – лесбами?	68
Що відчуває гей, коли його називають педерастом або тіткою? Що відчуває лесбійка коли на неї кричать лесба?	69
Де живуть гомосексуальні люди?	70

Де можна познайомитися з іншими геями і лесбійками?	70
Чи можна якось розпізнати гея або лесбійку на вулиці?	71
Як геї і лесбійки знайомилися коли не було клубів та Інтернету?	71
Яке майбутнє чекає на мене якщо я – гей? Який вигляд матиме моє життя якщо я народилася лесбійкою?	72
Як мені розпізнати гея чи лесбійку? Чи гомосексуальні особи поведуться якось особливо?	73
Я чула про подвійну дискримінацію лесбійок. Про що йдеться? ..	74
Чи геям подобаються усі чоловіки, а лесбійкам – усі жінки?	74
Що геї роблять на побаченні? А лесбійки?	75
Чому геї і лесбійки не тримаються за руки і не цілуються у публічних місцях?	75
Чи геїв і лесбійок ми повинні толерувати, акцептувати, а може шанувати?	76
Хто запрошує і хто платить за рахунок на геївському чи лесбійському побаченні?	76
Лесбійка запросила мене на побачення, як я маю реагувати?	76
Освіта	77
Що говорить школа про гомосексуальність?	78
Як учні реагують, на розмови про геїв та лесбійок?	79
Чи у моїй школі є інші геї і лесбійки?	79
Чому мій футбольний тренер іноді називає нас педерастами? ...	80
Чи є вчителі серед геїв і лесбійок?	81
З ким я можу в школі поговорити про життя геїв і лесбійок?	81
Чи можна просувати гомосексуальність?	82
Релігія	85
Нещодавно ксьондз у костелі сказав, що гомосексуальність – це гріх. Чи це правда?	86
Мій ксьондз каже, що гомосексуальність вважається аморальною в усіх культурах і релігіях. Що ти думаєш про це? ...	87
Чи Бог любить геїв і лесбійок?	89
Що світові релігії кажуть про геїв і лесбійок?	89
Біблія каже, що гомосексуальність – це зло. Чи це відповідає дійсності?	92
Чи є священики які шанують геїв і лесбійок?	93
Що Ісус говорив про гомосексуальність?	93
Чи можна через молитву стати гетеросексуалом?	93
Чи є церкви дружні до геїв і лесбійок?	94
Чи християни, геї і лесбійки можуть десь зустрічатися щоб поговорити про свої проблеми?	94
Я – гей і глибоко віруючий католик. Як можна це поєднати?	95
Секс	97
Чому особи однієї статі хочуть займатися сексом?	98

Який вигляд має геївська та лесбійська сексуальна практика? Що вони тоді роблять?	98
Чи геї мають більше сексуальних партнерів, ніж гетеросексуальні чоловіки?	99
Якщо я гетеросексуальна і спробую секс з іншою жінкою, то чи можу я через це стати лесбійкою?	100
Чи геї більш зацікавлені сексом, ніж гетеросексуальні чоловіки? А лесбійки?	100
Я мала секс з моєю подругою. Це був випадок. Однак я не відчуваю себе лесбійкою. Чи може все ж таки я лесбійка? ..	101
Я – хлопець, але люблю компанію своїх друзів. Чи означає це, що я – гей?	101
Геї не терплять жінок? Чи лесбійки ненавидять чоловіків?	102
Чи наш сексуальний досвід визначає нашу сексуальну орієнтацію?	102
Якщо я не гей, то можу не боятися СНІДу?	103
Здається СНІД зачіпає лише геїв. Чи це правда?	103
Як можна захиститися від інфекцій, що передаються статевим шляхом?	104
А чи можу я займатися цілком безпечним сексом?	104
А якщо лусне презерватив?	105
Як роблять тест на ВІЛ/СНІД?	105
Право і політика	107
У чому полягає дискримінація геїв та лесбійок?	108
Від дискримінації геїв та лесбійок захищає закон. Навіщо ж стільки галасу?	108
Що робити, коли мене дискримінують?	109
Чи Польща – особливо гомофобна країна?	109
Що говорить польське право про геїв та лесбійок?	111
Як інші країни ставляться до проблеми дискримінації геїв та лесбійок?	115
Я чув, що геї та лесбійки домагаються особливих прав. Але ж ніхто не повинен мати особливі права. Що ти про це думаєш?	116
Я чув, що демократія означає, що править більшість. Чому тоді геї та лесбійки, будучи меншиною, взагалі повинні мати якісь права?	117
Здається, що гомосексуальні чоловіки не можуть бути донорами. Це правда?	118
Я отримав повістку про призов. Я не хочу бути солдатом, оскільки боюся, що буду дискримінованим через те, що я – гей. Що мені треба зробити?	119
Навіщо говорити про те, що я – лесбійка в себе на роботі?	120
Я чула, як один відомий політик кричав, що геїв треба ізолювати. Чому люди так кажуть?	120
Які політичні партії підтримують геїв та лесбійок?	122

Чому саме ліві сили підтримують емансипацію геїв та лесбійок?	125
Чи слід політизувати наші проблеми?	126
А може краще не провокувати суспільство?	126
Рух	129
Чи геї та лесбійки мають свою історію?	130
Яким був початок польського лесбігеївського руху?	136
Чим була акція Гіацинт?	141
Чи існує гомосексуальне лоббі?	142
Що таке геївсько-лесбійська культура?	143
Що таке queer studies?	143
Чи існують якісь лесбігеївські періодичні видання?	144
Чому під час кампанії Хай нас побачать було продемонстровано плакати з парами геїв та лесбійок?	144
Що таке рожеві гроші?	145
Чи в нашій країні є якісь лесбігеївські організації?	147
Що означає слово пікет? Чи геї та лесбійки користуються сленгом?	148
Чому геї та лесбійки організують паради і маніфестації?	148
Українські ресурси з лесбігеївської тематики	151

Кожен, хто намагається дивитися на життя інакше, ніж цього вимагає сучасний світогляд, може і повинен очікувати, що його зарахують до почту ненормальних людей.

Лев Шестов

Подарунок з Варшави

або книга Роберта Бедроня *Веселкова абетка*
у пострадянському контексті

Поїзд із Варшави йде крізь моє серце – писала колись класик української літератури Ліна Костенко. Українські читачі книжки Р.Бедроня *Веселкова абетка* напевно погодяться з алегорією поетеси: ця польська книжка зачіпає струни душі. *Веселкова абетка* – не лише маленька енциклопедія, де компактно викладено основні теми, що стосуються життя геїв та лесбійок. Автор вільно переходить від світових проблем до конкретних польських реалій, турбот звичайних людей у провінційних містах. Діапазон культурологічної інформації сягає від Сафо і Олександра Великого до сучасних спортивних досягнень, фільмів, інновацій у бізнесі. Не залишено поза увагою і основні міжнародні організації, установи, заходи і пам'ятні дати, що мають відношення до гомосексуальності. Саме тому ця книга може виступити як модель для написання відповідних українських, російських та інших пострадянських аналогів. Специфічна інформація, що стосується польських реалій, зокрема субкультури, сленгу, висловлювань політичних, релігійних діячів або чиновництва, цитат з підручників та ЗМІ, історичних фактів та літературних сюжетів може бути легко скоригована з урахуванням реалій України, Білорусі чи Молдови. Це стосується також еволюції лесбігеївського руху в Україні, який залишив позаду активізм багатьох етнічних меншин.

До речі, лесбігеївську тему у контексті інших меншин подано дуже вдало. Автор слушно зауважує, що в майже однонаціональній Польщі геї та лесбійки перетворилися на найбільшу меншину. Але це стосується також і багатьох місцевостей в Україні, де геї та лесбійки залишилися єдиною реальною меншиною, що потребує толерантного ставлення. Невидимість цієї меншини не означає її неіснування. Адже, як довели соціологи, представники деяких гордих і амбітних народів в обстановці ворожого оточення стають *невидимими* і користуються у спілкуванні різними *кодами*, що обмежують їх розпізнавання. Майже як геї та лесбійки...

Тому *Веселкова абетка* і подібні видання повинні обов'язково використовуватися як посібники і матеріал для семінарів з толерантності, а організації геїв та лесбійок – включатися як рівноправні партнери у проекти з виховання толерантності. *Веселкова абетка* є

цікавим зрізом для роздумів на теми подібності та відмінності суспільства в Польщі та Україні, реальності для України польського шляху до Європи. А ця проблематика як відомо хвилює в Україні багатьох. Поляки та українці рідко жили в ізоляції: як у XIV сторіччі, коли Галичину було включено до складу Польщі, так і за Л.Брежнева, коли побутувало російське прислів'я *Куріца не птіца, Польша – не заграница*. Усі звикли, що якийсь процес, який відбувається в Польщі, обов'язково має наслідки в Україні і навпаки.

Західноукраїнські області і надалі зберігають традиційність – і в цьому відношенні вони близькі до Польщі. Що стосується більшої частини території України, то там, як і в Росії, жакливі репресії 1930-х років знищили традиційні інститути майже дощенту. Одна маленька, але характерна деталь – як встановили російські дослідники, у Ленінграді в 1937 році було заарештовано усіх мешканців польського походження і впродовж кількох місяців таємно знищено під різними приводами. І було цих людей не кілька сотень і не кілька тисяч, а 130 тисяч (!).

Еміль Паїн, доктор політичних наук, Генеральний директор Центру етнополітичних досліджень (Москва) вважає, що в Росії через масові репресії та інші складні соціо-культурні процеси традиційне середовище з його механізмами соціального контролю повністю зруйновано, а нове – не створено. І вже сам цей факт ставить під сумнів можливості передачі в такому суспільстві як традиційних, так і будь-яких інших норм. Це створило, на думку Е.Паїна, унікальні можливості для маніпуляції масовою свідомістю та конструюванням практично будь-яких настроїв, хоч надовго вони не зберігаються. *За таких умов не викликає сумнівів і те, що уявлення про російське суспільство як про колективістське, соборне і обцинне – міф. Навпаки сьогодні воно одне з найбільш атомізованих у сучасному світі, – пише професор Паїн**.

На відміну від Росії і більшої частини України у багатьох країнах Заходу на традиційні інститути наклалися нові: молодіжні, гендерні, професійні, добротинні та інші. Для 75% американців солідарність, орієнтація на суспільне благо є далеко не меншими цінностями, ніж особиста самореалізація**.

Для виникнення лесбігеївського руху потрібні традиції грома-

* Э.Паин. *Общество без традиций перед вызовами современности // Россия в глобальной политике.* – Т. 6. – № 3. – 2008. – с. 10.

** Там само.

дянської заангажованості. За сприятливих правил гри – а у ЄС це саме так – активісти лесбігеївського руху можуть поборювати консервативні ідеологічні концепції, вести полеміку з їх носіями і саме це показала діяльність Кампанії Проти Гомофобії у Польщі.

Читач *Веселкової абетки* дізнається про цікаві деталі цієї полеміки, її драматичний і захоплюючий перебіг. Інтригу книзі Р.Бедроня додає те, що для поляків ідеологія – не пустий звук. Вони завжди були ревними католиками, пишалися своєю мовою та історією і незалежно від поглядів щодо гомосексуальності – прагнули бути частиною Європи. З такими опонентами можна і треба вести дискусію. А в Україні задають тон люди, які не так давно поборювали релігію та різні форми національної ідентичності.

Автор книжки влучно критикує концепцію *цивілізації смерті*, яку взяли на озброєння католицькі кола ще з часів Бой-Желенського, а на пострадянському просторі новітні *візантійці*, *євразійці* та інші антизахідники.

Ось як таврує Захід Анатолій Кузнецов у статті *Утраченние ценности советской цивилизации: Фанатичное преклонение современного социума перед золотым тельцом привело к легализации проституции, порнографии, наркотиков, абортів и однополых браков*^{*}.

Утім, рейвах, піднятий з приводу *західної моделі*, пояснюється тими самими причинами, що і загострення полеміки навколо гомосексуальності в Польщі: Захід на очах стає ближчим, а глобалізація робить новітні політико-правові тренди у сфері гомосексуальності майже фізично відчутними.

Відповідно зростає бажання еліт пострадянського простору зберегти своє щасливе ізольоване існування. Геї та лесбійки України та інших пострадянських країн опинилися у сумній ситуації – вони живуть під владою еліт, що полюбляють принади Заходу і давно вже там пустили коріння, а підданим пропонують різні форми ізоляції, лякаючи страшилками типу одностатевих шлюбів.

Діалог з політиками лівої орієнтації у Польщі Роберт Бедронь вважає складним, тому що вони не виробили власної культурної моделі, повторюючи гомофобну риторіку правих сил. На думку Р.Бедроня, це суперечить традиціям лівих сил – від Августа Бебеля та Рози Люксембург – і до сучасних політиків Європарламенту, які впродовж ХХ-го сторіччя підтримували права сексуальних меншин.

* А.Кузнецов. *Утраченние ценности советской цивилизации* // 2000, № 16 (458).

Але ці дискусії до ситуації в Україні взагалі не мають прямого відношення, тому що в Україні та інших пострадянських країнах немає спадкоємців Рози Люксембург. Ліва ідеологія в Україні, Росії чи Молдові – це лише симулякр, імітація традицій, яких уже давно немає. І в цьому професор Е.Паїн з Москви цілком правий.

Гарну оцінку ситуації на пострадянському просторі після заворушень у Кишиневі дав І.Лосєв у газеті *День*: *На просторах колишнього СРСР ніхто нікому не вірить. Моральне багаторічне гниття пострадянської номенклатури, що виступала лідером первісного накопичення призвело до тотальної недовіри усіх до усіх. А особливо – до так званої еліти, без розрізнення кольору партійних прапорів... Не може сучасна держава існувати лише для кількох сотень чи тисяч обраних. Це породжує природне протистояння між абсолютною більшістю і купкою псевдоаристократів**.

За доби перебудови геї та лесбійки ще могли мати сподівання на зміни у своєму статусі. Зрештою, комуністичний істеблішмент, що агонізував, давав у цьому плані певні аванси. Досить почитати статті у всесоюзному часописі *Молодой коммунист* за 1989 рік...

Участь геїв та лесбійок у демократичному та націонал-демократичному русі ще чекає свого дослідження. На жаль, ідеали 1980-1990-х років не було реалізовано ні в Україні, ні в Польщі. Як зауважив відомий журналіст Віталій Портніков, *політики в Україні та Росії успішно побудували для себе, а не для народів, держави. Це держави для олігархів, для номенклатури, де вони пишуть закони для населення, а не для себе, перебуваючи над законом***.

Геї та лесбійки з пострадянських держав почувають себе зрадженними – не вперше у своїй історії.

На території музею концтабору Освенцім-Аушвіц у Польщі ще за часів Брежнєва радянські туристи могли дізнатися, що першими у черзі на знищення (у тому числі під час медичних експериментів) стояли такі категорії в'язнів: а) радянські військовополонені; б) євреї та роми; в) геї з Німеччини.

Мільйони військовополонених кинув напризволяще Сталін, євреїв та ромів видали *толерантні* суспільства Європи, а геїв їхня батьківщина – Німеччина – відправила прямими поїздами до крематоріїв.

* І.Лосєв. *Спасибі Молдові та Грузії... було про що поговорити // День*, № 67-68, 17 квітня 2009 р.

** Там само.

Геї та лесбійки України та Польщі не бажають повторення всього того, що у ХХ сторіччі перетворило наш регіон на *рану в серці Європи*, полігон для тортур та геноциду.

На завершення залишається лише додати слушний висновок Р.Бедроня: *Історія показує нам майбутнє. Тільки від нас залежить чи наша майбутня історія буде формуватися як і в минулому — через переслідування, ув'язнення, хвороби і смерть. У наших руках знаходиться наше майбутнє — від ефективних і динамічних організацій геїв та лесбійок, а також від звичайних людей — нас усіх, залежить, чи ми будемо жити у світі вільному від упереджень**.

Олександр Заремба

Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
ім. І.Ф.Кураса Національної академії наук України

* R.Biedron. *Teczowy elementarz*. W., 2007. — s.151.

Я хотів би подякувати усім особам, без допомоги яких ця книжка ніколи б не з'явилася. Дякую Маріушу Курцу і Марціну Шавелю, які погодилися виконати коректуру і зробили багато цінних зауважень, док. Катажині Бодрській, Анеті Роговській і Марті Абрамович, які поділилися зі мною своїм психологічним і тренерським знанням. Особлива подяка належить моєму чудовому Кшисю, який не лише взяв активну участь у редагуванні книжки, але також мобілізував мене до праці над нею, постійно надихаючи мене новими ідеями та зауваженнями. Книгу я присвячую своєму батькові, який бореться з тяжкою хворобою і не втрачає надії.

Роберт Бедронь

Вступ

Усі знайомі з геями та лесбійками. Вони – наші сусіди, брати, сестри, кухарі, муляри, лікарі та продавщиці. Гомосексуальні особи можуть знаходитися у переповненому автобусі, шкільному класі, багатоквартирному будинку, де ти мешкаєш. Звісно, більшість про це не знає, а часто навіть і не замислюється. Самі геї та лесбійки приховують своє існування, тому що побоюються висміювання, нерозуміння та насильства. Чому?

Ця книжка – результат багаторічної праці. Я займався лесбігеївською тематикою і отримував багато питань від геїв, лесбійок, їхніх знайомих, друзів, батьків, журналістів. Часто мене питали звідки береться гомосексуальність, хто в такому зв'язку грає роль чоловіка, а хто – жінки? Чому геї та лесбійки хочуть партнерських союзів? Навіщо організують Паради Рівності? У цій книзі ви знайдете відповіді на багато питань. Деякі з них можуть здатися наївними, банальними чи просто дивними. Питання задавали різні люди: студенти, вчителі, професори, продавщиці з кіосків, політики, мої батьки і врешті решт самі геї та лесбійки. Я і сам задавав їх собі. Тому що питань – багато. Ніхто не говорив про гомосексуальність у школі, батьки як правило уникають цієї теми. ЗМІ висвітлюють лише невеликий зріз життя геїв та лесбійок. До цього часу у Польщі не було публікацій, які б відповідали на основні питання пов'язані з гомосексуальністю.

Я намагався написати книжку простою мовою, щоб вона була зрозумілою. Серед відповідей я використав також особисті історії, тому що вважаю, що варто поділитися власним досвідом, а також історіями геїв та лесбійок з якими я познайомився за останні роки моєї роботи. У цій книжці я не виступаю від імені жодної організації, політичної партії чи релігійної групи, а висловлюю лише свої власні погляди.

Цю книжку написано для тих, хто шукає відповідей. Кожен з нас задавав собі питання пов'язані з гомосексуальністю. Може я – гей? Чому мені подобається цей хлопець? Може Агнешка – лесбійка? Чому геї та лесбійки хочуть виховувати дітей? Навіщо потрібні демонстрації? Нам усім відомі ці питання.

Я мрію про те, щоб ця книжка дійшла також до батьків геїв та лесбійок. Адже саме вони відповідають за формування світогляду своїх дітей. Чим відкритішими вони будуть, чим більше виявлятимуть толерантність і шануватимуть різноманітність, тим простіше

буде дитині сприйняти себе. Пам'ятаю, що коли я відкрив свою гомосексуальність, то хотів про це поговорити з моїми батьками. Я відчував, що вони повинні знати, але одночасно боявся їх реакції. Я хотів, щоб вони були підготовлені, але знав, що їм можливо буде важко мене зрозуміти.

Я прагнув, щоб цю книжку прочитали також геї та лесбійки. Щодня я отримую електронні листи з питаннями від людей гомосексуальної орієнтації. Ці питання часто для них надзвичайно важливі, адже вони торкаються важливої сфери їхнього життя. Я хотів за допомогою цієї книжки зв'язатися з тими, хто хоче знати про себе більше, хоче дізнатися хто вони і чому вони саме такі, а не інші.

Я розраховую також на те, що цю книжку прочитають і особи гетеросексуальної орієнтації. Я розумію, що для них за таких мізерних знань на тему гомосексуальності, багато питань залишається без відповіді.

Є люди, які хотіли б зробити неможливою дискусію на тему гомосексуальності. Політики готують закони, що мають заборонити розмови на цю тему в польських школах. В нашій країні робилося багато для того, щоб тема гомосексуальності залишалася табу. Ті, хто хочуть таких заборон, роблять це умисно. Адже вони знають, що коли суспільство дізнається про те, хто такі геї та лесбійки – то зникне і страх перед ними. Адже тоді суспільство познайомиться зі реальними людьми. Ми побачимо, що продавець з крамниці на дорозі, листоноша, медсестра, вчителька, брат або сестра може бути геєм або лесбійкою. Може це буде наш син або дочка. А коли ми з ними познайомимося наші упередження і стереотипи розсиплються на друзки. Тому що немає жодних раціональних причин, щоб боятися геїв і лесбійок, ізолювати їх, забороняти дискусії. Варто розмовляти, тоді всі мури і перешкоди впадуть, а ми збагатимося новим знанням і досвідом.

Я переконаний, що мені не вдалося задати всі питання і отримати усі відповіді. Те, про що я написав у цій книзі відбиває виключно мої погляди на дані теми і я здаю собі справу з того, що з деяких питань можна мати іншу думку.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ
Основна інформація

Що означають слова гей і лесбійка?

Якщо ти чоловік і відчуваєш, що тебе сексуально і емоційно приваблюють виключно або майже виключно лише чоловіки, тоді ти — гей. Аналогічно з жінками — якщо дівчина відчуває, що її приваблюють сексуально і емоційно виключно або майже виключно дівчата, то говоримо, що вона — лесбійка. Коли хлопець відчуває виключно або майже виключно сексуальний і емоційний потяг до дівчини, то кажемо, що він — гетеросексуальний. Інші справи з бісексуалами — це особи, яких сексуально і емоційно приваблюють обидві статі.

Слово *гей* походить з англійської мови *gay* і означає когось веселого, схильного до жартів. У Сполучених Штатах, це слово використовувалося як образливе для гомосексуальних чоловіків, але пізніше було ними самими нейтралізоване, самі чоловіки почали себе так називати. Лесбігеївський рух у 1960-х роках цілеспрямовано використовував слово *гей*, щоб його нейтралізувати і в результаті використовувати у публічному дискурсі як необразливий вираз. Сьогодні це слово виступає у багатьох мовах як нейтральне визначення гомосексуальних чоловіків та жінок.

У польській мові слово *gay* з'явилося у 1980-х роках головним чином у гомосексуальній пресі, де означало гомосексуального чоловіка. Спочатку воно використовувалося у своїй англійській формі, а у 1990-х роках отримало полонізовану форму *gej*.

Слово *лесбійка* походить від назви грецького острова Лесбос, на якому жила Сафо, найславніша поетеса Давньої Греції (на межі VII і VI ст. до н.е.). Багато хто вважав Сафо лесбійкою або бісексу-

Сафо [628-568 до н.е.]

Найвидатніша представниця грецької ліричної поезії (еольська лірика) VII і VI сторіч до н.е. Вона походила з міста Мітілені на егейському острові Лесбос і була дочкою Скамандримана і Клеї. Згідно з описами вона була стрункою жінкою з тонкими рисами. Зображення, що збереглися частіше за все представляють її з лірою в руках. Платон назвав її десятою музою. Вона вийшла за багатого купця. Під час заворушень на острові змушена була тікати і знайшла притулок на Сицилії, однак пізніше повернулася на острів Лесбос. Її творчість у дев'яти книгах збереглася у фрагментах [*Гімни до богів, Весільні пісні, Пісні кохання, Пісні до подруг*]. Сафо ввела власний віршований розмір (сафічна строфа). Вона була натхненням для Катулла, який одну з її поезій переклав латинською, а багато з них стали для нього зразками. До творчості Сафо зверталось багато стародавніх і сучасних поетів.

альною жінкою. Близько 520 р. до н.е. грецький поет Анакреонт використав вираз *дівчина з Лесбоса*, щоб описати жінку, яка була зацікавлена іншою жінкою.

Що таке *сексуальна орієнтація*?

Сексуальна орієнтація – це тривале, глибоке, еротичне, любовне і почуттєве зацікавлення особами визначеної статі. Медицина і психологія вирізняють три сексуальні орієнтації: гетеросексуальну – зацікавлення особами іншої статі, бісексуальну – зацікавлення особами обох статей, а також гомосексуальну – зацікавлення особами тої самої статі.

Вважається, що сексуальна орієнтація – це певний континуум від суто гомосексуальної орієнтації через різні рівні бісексуальності до гетеросексуальної орієнтації. У цьому континуумі можна розташувати будь-кого і визначити його чи її сексуальну орієнтацію індивідуально. Американський дослідник Альфред Кінзі уже в 1950-х роках виділяв сім рівнів орієнтації, причому бісексуальна знаходилася посередині.

Впродовж нашого життя через черговий досвід ми можемо відкрити шоразу нові прояви нашої сексуальної орієнтації. Буває, що такий досвід може викликати в нас суперечливі почуття. З одного боку страх і почуття провини з приводу неочікуваного зацікавлення, а з іншого – зацікавлення і бажання пізнати нове почуття. Ми можемо бути у зв'язках з жінками, коли раптом відкриваємо, що нас цікавлять також чоловіки – і навпаки. Однак це не означає, що наша сексуальна орієнтація змінилася. Просто вона складніша, ніж нам часто здається.

Сексуальна орієнтація пов'язана також з психічною привабливістю – почуттями, коханням до іншої особи. Тому також частіше вже вживається визначення *психосексуальна орієнтація*.

Термін сексуальна орієнтація часто піддається сумнівам через свою нормативність. Адже він стосується сексуальних норм, які тягнуть до визначення людей як гетеро- гомо- або бісексуальних. Визначення такого типу може вести до дискримінації і нетолерантності з боку панівної, тобто гетеросексуальної групи. Отже, існує тенденція змінити цей термін на менш нормативний і такий, що не ділив би людей на визначені категорії.

Альфред Кінсі

Альфред Чарльз Кінсі (23 червня 1894 р. – 25 серпня 1956 р.) – американський біолог і сексолог, автор Доповіді Кінсі, що мала доленосне значення для сексології.

Кінсі і його співпрацівники провели більше 10.000 інтерв'ю з дорослими чоловіками і жінками, питаючи про їхній сексуальний досвід [5.300 чоловіків і 5.940 жінок]. Вони зібрали дані на тему сексуальних взаємин до шлюбу і у шлюбі, гомосексуальності, мастурбації та інших формах сексуальної діяльності, а також моделях сексуальної поведінки в залежності від статі, освіти, віровизнання та інших соціологічних чинників. Доповідь Кінсі містила понад 500 питань, а з дослідження виникло, що життя 86% дорослих людей суперечить американському звичасвому кодексу. Дослідження Кінсі покінчили з табу навколо сексу і заклали основу для сучасних досліджень людської сексуальності. Кінсі надав громадянські права певним темам, вшляхетнив їх. *Терміни, які раніше добре виховані люди не наважилися б ужити в розмові, стали загальною власністю*, – сказав на початку 1960-х років Дж. Ганьон, учень Кінсі.

Що таке сексуальна меншина?

Більшість суспільства – це гетеросексуальні особи, тобто люди, які входять у психосексуальні стосунки з партнерами чи партнерками іншої статі. Вважається, що переважний відсоток людей у суспільстві – це гетеросексуальні особи. Однак є кілька чи кілька-надцять відсотків(в залежності від досліджень) у суспільстві – це негетеросексуальні особи – геї, лесбійки чи бісексуальні особи. Ця група осіб називається сексуальною меншиною.

Деякі науковці називають сексуальною меншиною всіх людей, чия сексуальна поведінка відрізняється від більшості безвідносно до сексуальної орієнтації. Йдеться про транссексуалів, садомазохістів, фетишистів, онаністів, геїв, лесбійок, бісексуалів. Тому замість того, щоб визначати геїв і лесбійок сексуальною меншиною слід уживати назву *лесбігеївська меншина*.

Скільки є на світі геїв та лесбійок?

Дослідження проведені науковцями в світовому масштабі вказують на те, що незалежно від географічної широти і довготи скрізь є подібний відсоток осіб, яких ми можемо визнати як гомосексуалів. В залежності від досліджень він складає 4-10 відсотків населення. Ця кількість не змінюється в залежності від більшої чи меншої толерантності до геїв та лесбійок. Навіть у таких консервативних краї-

нах як Польща чи Саудівська Аравія відсоток гомосексуальних осіб є таким самим як у толерантній Голландії чи Франції. Однак більше осіб в останніх випадках визнає особливості сексуальної поведінки – частіше за все з особами тої самої статі. В залежності від досліджень відсоток таких осіб становить близько 17-25%. Однак у цьому випадку велику роль відіграє культурний контекст. В арабських країнах гомосексуальна поведінка чоловіків більш поширена, ніж у європейських країнах, тому що стосується майже всіх чоловіків. Одночасно в арабських країнах не існує окрема геївська ідентичність, яку ми могли б порівняти до ідентичності геїв у країнах Західної Європи.

Чи можна вважати гомосексуальність хворобою?

Гомосексуальність безумовно не можна вважати хворобою. Її загалом вважають однією з трьох сексуальних орієнтацій людини – ані кращою, ані гіршою від інших – гетеро- і бісексуальності. Жодну сексуальну орієнтацію не можна вважати хворобою і гомосексуальність хворобою визнали лише у XIX столітті, але вже у 1973 р. її було викреслено зі списку розладів і хвороб Американського Психіатричного Товариства (тепер це стандартизована класифікація DSM-IV). У 1990 р. її було викреслено з класифікації розладів і хвороб Міжнародної Організації Здоров'я (стандартизована класифікація WHO ICD-10), яка є обов'язковою майже в усіх країнах світу, у т.ч. в Польщі. Як гомосексуальність, так і гетеро- і бісексуальність не хвороби і ми не повинні їх лікувати. Ми можемо відчувати відразу до власної орієнтації, але частіше за все це викликано упередженнями, а також страхом перед стигматизацією – реакцією найближчих людей, руйнацією професійної кар'єри та іншими суспільними чинниками, які інтереорізуються. Тому що проблемою є не наша гомосексуальність, а гомофобія і негативне ставлення до гомосексуальності.

Звісно в світі і в Польщі і далі є особи, які не погоджуються зі

Президент Польщі Лех Качинський 20 лютого 2007 року в Дубліні:

Якби цей підхід до сексуального життя пропагувався у широкому масштабі – зник би людський рід. Серед моїх найближчих друзів є особи, яких стосується ця відмінна сексуальна орієнтація, але вони користуються правами в усій повноті і мають можливості розвиватися у багатьох сферах життя. Ця орієнтація існувала завжди, не знаю чому. Однак я не маю намірів боротися з цим чи спонукати до терапії. Але одночасно я не вважаю правильним просування цієї орієнтації.

станом наукових знань на теми гомосексуальності і хочуть бачити цю орієнтацію, як хворобу. Це те саме, як і твердження, щодо хвороб належить користування лівою рукою, веснянки чи рудий колір волосся. Що цікаво, частина науковців хоче до офіційного переліку хвороб і психічних розладів, з якого у 1970-х роках викреслили гомосексуальність, вписати гомофобію і расизм як параноїдальні розлади.

Що таке гетеронормативність?

Концепція гетеронормативності – відносно нова, тому що її було сформульовано американським філософом Джудіт Батлер у 1990 році. Цей термін означає домінування гетеросексуальності як норми, що була пов'язана з культурою. Існує загальне переконання, що гетеросексуальність – це єдино правильна, здорова і бажана поведінка. Лише гетеросексуалів загально толерують і приймають, а будь-які відступи від такої норми – таврують. Це переконання має свою безпосередню екстраполяцію на ставлення до всіх інших сексуальних орієнтацій. Адже геї, лесбійки та бісексуальні особи позбавляються у такий спосіб можливості існування як негетеросексуальних осіб, тобто можливості жити згідно зі своєю ідентичністю. Тим самим їх змушують вдавати з себе тих ким вони не є.

Домінація гетеросексуальності ставить гомосексуальність і бісексуальність відповідно у підлегле становище. Гомосексуальність і бісексуальність замовчують, витісняють з публічного життя, а з другого

Американське Психіатричне Товариство

Це одне з найбільш авторитетних професійних товариств, яке об'єднує психіатрів з усього світу і було засновано у 1844 році. Серед його членів – 40 тисяч спеціалістів. Товариство розробило статистично-діагностичний підручник психічних розладів DSM-IV, який є одним з основних, що використовують у роботі сімейні лікарі, психологи, психотерапевти і психіатри в світі.

Ставлення Товариства до питання гомосексуальності еволюціонувало впродовж років. Первісне позиціонування визначало гомосексуальність як розлад, що впливало на світове законодавство. В результаті досліджень, проведених світовими авторитетами у царині психіатрії, було прийнято рішення про викреслення гомосексуальності зі списку психічних розладів, що призвело до пізніших рішень інших установ як на міжнародному рівні, так і на рівні конкретних країн. Таким чином, рішення Американського Психіатричного Товариства стало дороговказом у напрямку акцептації гомосексуальних осіб, що спричинилося до руйнації чергового образливого міфу на тему геїв та лесбійок.

боку вони отримують певну обмежену легітимізацію і охорону. Меншіна геїв, лесбійок і бісексуальних осіб толерується і акцептується, але її не ставлять на один рівень з гетеросексуальними особами. Тобто гомосексуалів трактують зверхньо. Це створює ситуацію гегемонії гетеросексуальності і веде до того, що її приймають як єдино правильну і загальну норму. Таким чином гетеросексуальність просувають, підтримують, сприймають як цілком нормальну на протипагу до гомо- і бісексуальності. Тому в гетеронормативній культурі немає місця для творів присвячених гомосексуальності. Якщо такі існують, то їхній гомосексуальний контекст найчастіше замовчується або маргіналізується.

Гетеронормативність також впливає на визначення статевих ролей – на те, як мають поводитися чоловіки і жінки. Таким чином вона нав'язує стереотипні чоловічі і жіночі ролі, вказує як одягаються чоловіки, які емоційні риси мають жінки, які професії вважати жіночими, а які – чоловічими. Вона наказує жінці кохати чоловіка, а чоловіку – жінку. Отже чоловік – це той, хто не є жінкою і навпаки. Будь-який відхід від цієї норми карається суспільством. Хто відступає від цієї норми – ризикує, що його вважатимуть диваком, що він буде ізольований від суспільства, не підтриманий або відкинутий.

Що таке гомофобія?

Термін гомофобія створив у 1972 р. Джордж Вайнберг, американський психотерапевт. Вайнберг назвав гомофобією страх перед зіткненням з гомосексуальними особами. На сьогодні існує багато альтернативних визначень гомофобії.

Звичайно вважається, що гомофобія – це безпідставне, зумовлене суспільно, вороже ставлення до гомосексуальних людей, що виражається через принизливі жарти, образливі прізвиська, нерівне ставлення на роботі і у різних суспільних ситуаціях включно зі злочинами на ґрунті ненависті.

Жертвами гомофобії часто стають люди, яких лише підозрюють у гомосексуальності, отже необов'язково саме цієї орієнтації. Це торкається особливо родин гомосексуальних осіб, які зі страху перед реакцією оточення приховують, що в їхній родині є гей чи лесбійка. Гомофобія може також торкнутися гетеросексуальних осіб, що якимось чином відхиляються від загально підтримуваної суспільної норми – осіб з іншим ніж прийнято кольором волосся, тих,

що екстравагантно одягаються, прихильників альтернативного стилю життя і т.п. Часто відразу до геїв і лесбійок розпалюють люди, які самі хочуть приховати свою негетеросексуальну орієнтацію. У світі проводиться багато досліджень на цю тему. Результати частини з них висвітлюються на сайті Американського Психіатричного Товариства.

Багато хто з психологів і соціологів вважає, що подібно до антисемітизму, сексизму чи расизму гомофобія базується на негативних стереотипах і упередженнях, які поширюються особами неприхильними до геїв та лесбійок з метою їхньої дискредитації та дискримінації.

Європарламент 18 січня 2006 р. в резолюції щодо гомофобії в Європі, у т.ч. в Польщі визначив гомофобію як *необґрунтований страх і відразу щодо гомосексуальності та гомосексуальних, бісексуальних і транссексуальних осіб, що спираються на упередження подібні до расизму, ксенофобії, антисемітизму і сексизму.*

Бути іншим

Джудіт Батлер – американська жінка-науковець, що займається дослідженнями сексуальності, вважає, що джерелом гомофобії є страх перед тим, щоб бути *іншим*, а отже перед тим, щоб в оцінках навколишнього середовища бути гомосексуальною особою. Прихильники цієї теорії вказують на те, що вираз гомофобних емоцій і поглядів може не лише служити експресії суджень про геїв та лесбійок, але також виступити як спроба дистанціювання від цієї категорії людей і суспільного статусу, що їм приписується. Гомофобною поведінкою дана особа утверджує свою роль у якості репрезентанта гетеросексуального світу. Ця поведінка одночасно оберігає його від того, щоб вважатися гомосексуальною особою іншими членами групи з відповідними наслідками у ставленні та місці в суспільстві.

У такій інтерпретації важливу роль грає протиставлення *іншому* (який є геєм чи лесбійкою) як засіб, що визначає ідентичність особистості як частини більшості, що надає протекцію, і схвалення відповідній системі цінностей. Чітке конструювання *іншого* допомагає збудувати цю ідентичність у гетеронормативному суспільстві (ксенофобія).

Чому деякі люди є гомофобами?

Важко відповісти на це питання, тому що існують різні причини через які деякі особи не люблять геїв і лесбійок, інші їх ненавидять, а деякі люди їх бояться. Джордж Вайнберг визначив 5 основних

психологічних мотивів упереджень щодо гомосексуальних осіб та гомосексуальності:

1. Релігійний мотив

Наша традиція в сфері ставлень щодо гомосексуальності значною мірою походить з юдео-християнської традиції кодексу. Деякі тексти з *Біблії* і сьогодні інтерпретуються як виразні заборони, що торкаються гомосексуальної поведінки.

2. Прихований страх перед можливістю бути гомосексуальною особою

Це від фрейдистського захисного механізму до імпульсів, які походять зсередини і виявляються – у формі опору – коли такі самі імпульси виявляють інші особи. Чим сильніший страх, тим більше відчуваємо проявів гомофобії.

3. Прихована заздрість

Гомосексуальна особа, здається заперечує деякі атрибути, що гетеросексуали вважають дуже важливими. Серед них можна назвати успіх у протилежної статі, сексуальну привабливість, жіночність і чоловічність, наявність нащадків, традиційний розподіл статевих ролей. Альтернативний щодо гетеросексуального спосіб життя може викликати у деяких заздрість, фрустрацію, порушити уявлення про власну цінність. Сильний страх перед такою моделлю життя може викликати агресивне ставлення щодо гомосексуальних людей.

4. Загроза системи цінностей

Той факт, що геї і лесбійки не живуть у відповідності до традиційних зразків родини може сприйматись як атака на цю традиційну модель.

5. Існування без перспективи безсмертя

Вайнберг стверджує, що частина людей виявляє сильну гомофобію, тому що сам факт існування гомосексуальних людей, що як правило не виховують дітей, може викликати думки про самотність і смерть.

Представлені вище мотиви упереджень було сформульовано у кінці 1960-х років. Однак сучасна наукова думка з цієї проблематики часто використовує цю класифікацію.

Що таке лесбофобія?

Лесбофобія – це ставлення до лесбійок у західному суспільстві. Це вид дискримінації, що дуже тісно пов'язаний з гомофобією і сексизмом, а також патріархальною системою. Гомосексуальним жінкам загрожує подвійна дискримінація. По-перше, як жінкам, що у патріархальному суспільстві не мають рівних прав з чоловіками, по-друге як лесбійкам. З одного боку вони меншою мірою публічно засуджуються у порівнянні до чоловіків, з іншого вони замовчуються історією і невидимі у суспільстві.

Отже бути лесбійкою і бути геєм – це різні речі. Адже гомосексуальні жінки подвійно порушують патріархальну норму: по-перше, як жінки, по-друге, як лесбійки.

Гомосексуальність жінок рідко піддавалася репресіям у правовому аспекті, на відміну від чоловічої гомосексуальності. До сьогодні у багатьох мусульманських країнах караються гомосексуальні зв'язки між чоловіками (наприклад через публічні езекуції, побиття камінням і таку тілесну кару як бичування), а стосунки між жінками залишаються культурним табу. До лесбійства ставилися і у деяких регіонах світу ставляться і далі поблажливо – як до невинної забави, перехідний період, якому шлюб покладе край. Часто воно сприймається також як еротичний стимул для чоловіків. У Польщі, наприклад, виходить один часопис про лесбійок. Однак він не призначається для гомосексуальних жінок. У ньому можна знайти фотографії порноакторок, які вдають з себе лесбійок, щоб збуджувати гетеросексуальних чоловіків.

Тому лесбійки часто піднімають проблему змови мовчання, яка виключає їх з історії. Адже ця змова призвела до того, що всі докази існування гомосексуальних жінок було ретельно знищено. Інтимні записки жінок, їхні мемуари і кореспонденція лише невеликою мірою збереглися як приклади лесбійського кохання. Оскільки гомосексуальні жінки рідше, ніж гомосексуальні чоловіки були ціллю карних репресій, можна менше знайти в судових архівах слідів їх переслідувань. Ситуацію додатково ускладнює важка доля жінок взагалі, які на відміну від чоловіків і надалі менше виявляють себе в суспільно-му житті.

Що означає вираз *coming out*?

Coming out (вимовл. як *камін аут*) це вираз, запозичений з англійської мови і означає виявлення гомосексуальної орієнтації, тому

що у випадку гетеросексуальних осіб ніхто не ставить питання про їхню гомосексуальність. Отже *coming out* є результатом гетеронормативного суспільства, у якому від кожного очікується гетеросексуальність.

Coming out – це важливе рішення в житті гея і лесбійки. Часто ми готуємося до нього впродовж багатьох років і найчастіше старанно обмірковуємо сценарії нашого розкриття. Однак у моєму випадку було інакше. Мене розкрив мій товариш, який в мене закохався. Він зателефонував до моєї мами і сказав, що мене сильно кохає і хоче бути зі мною, а я його ігнорую. Так що буває, що виявленням замість нас займаються інші особи. Тоді ми говоримо про *outing* (вимовл. як *аутінг*).

Але було б добре, якби *coming out* був індивідуальним вибором кожного гея і лесбійки. Ніхто не повинен нас до нього намовляти і нічого нам нав'язувати. Найважливіше – це щоб ми були внутрішньо готові розповісти про нашу орієнтацію довірній особі – матері, батьку, друзі. Для багатьох геїв і лесбійок *coming out* – це необхідний етап у прийнятті себе.

Не треба знеохочувати гомосексуальних осіб до *coming out*. Якраз навпаки – гомосексуальних осіб треба підтримувати у їхньому прагненні до повного розкриття. Для багатьох геїв і лесбійок *coming out* це колосальне переживання, важливий етап у їхньому житті. Багато з них хоче сказати про себе комусь для них важливого, тому що хоче говорити про свою гомосексуальність з іншими. Подібно до них гетеросексуальні особи хочуть говорити про свою гетеросексуальність. І гомосексуали, подібно до гетеросексуалів, хочуть щоб їх шанували за те ким вони є. Тому коли молоді люди чують звідусіль, що геї і лесбійки – це девіанти і збоченці, *coming out* безумовно утруднений.

Однак є люди, які не відчують потреби поділитися з іншими інформацією про власну гомосексуальність. Такі рішення слід шанувати, тому що кожен має право приймати такі рішення і має право на індивідуальну сексуальну самоідентифікацію. Тому я виступаю проти публічного виявлення геїв і лесбійок третіми особами. З єдиним винятком: я вважаю, що гомосексуальних осіб, які публічно висловлюються негативно про гомосексуальність чи про гомосексуалів слід розкривати. Адже це жорстоке лицемірство, яке вимагає засудження.

Coming out – це процес, через який геї і лесбійки проходять все

життя. Оскільки ми живемо в світі, де панують гетеросексуали, більшість буде очікувати, що ми також гетеросексуальні. Тому в багатьох випадках ми змушені перевіряти справедливість цієї тези. Це також *coming out*. Я багато разів переконувався в цьому коли наприклад в офісі, пояснюю службовцеві, що мешкаю зі своїм партнером, у шпиталі, де хотів його відвідати або на родинному святі. Кожен, хто має негетеросексуальну орієнтацію, змушений до *coming out*.

Першим і можливо найважливішим етапом у *coming out* – це виявлення себе перед самим собою. Це – усвідомлення того, що наша орієнтація є гомосексуальною і прийняття себе такими якими ми є насправді. З мого досвіду та розповідей інших я вважаю, що це найважливіший етап в житті геїв і лесбійок. Багато геїв і багато лесбійок нездатні впродовж усього життя погодити свою справжню психосексуальну орієнтацію з тією, яку їм нав'язує і вимагає від них суспільство. Я знаю, якої великої сили вимагає долання цього етапу. Я пам'ятаю, що коли відкривав свою сексуальну орієнтацію, почувався дивно – не знав чому я – інший, ніж мої друзі і знайомі. Я знав, що не можу нікому про це сказати, що це якась таємниця, відкривши яку я можу наразитися на багато неприємностей. Отже я шукав інформацію на тему гомосексуальності, контакт з іншими геями і лесбійками. Але я знав, що напевно не хочу, аби хтось дізнався про мою таємницю. Акцептація себе була довгим процесом і суспільство без сумніву мені його не полегшувало.

На щастя для все більшої кількості геїв і лесбійок розкриття перед самим собою – це етап, який стає приємнішим і сповненим радощів – як і для гетеросексуалів. Живучи серед відкритих і толерантних людей, навчаючись у школі де про гомосексуальність говорять об'єктивно напевно легше зрозуміти свою психосексуальну орієнтацію. Але на жаль не всім так пощастило.

Coming out – це частина розбудови своєї ідентичності. Психосексуальна орієнтація – це частина цієї ідентичності, і при тому надзвичайно важлива частина. Вона визначає все життя, адже гетеросексуали роблять вибір на основі своєї орієнтації – обирають в ролі партнера особу іншої статі, створюють родину, народжують дітей. Вони підкреслюють свою гетеросексуальність через шлюбну церемонію, носіння обручки, або тим, що тримаються за руки на вулиці.

Що значить слово *queer*?

Слово *queer* (вимовл. як *квір*) довгий час було англійською лайкою, яке використовували щодо геїв і лесбійок. У 1980-х роках цей вираз почали використовувати у певних лесбїгеївських і феміністських колах, які не погоджувалися на традиційну лінію щодо ідентичності. Зі зняття нападу воно перетворилося (в руках тих, проти кого були спрямовані атаки) на предмет провокації суспільства для того, щоб інакше подивитися на гомосексуальних осіб. Нині його вже не так легко можна ототожнити з конкретною меншиною. Адже воно відноситься до всіх ненормативних (у розумінні гетеросексуальних норм) видів сексуальної поведінки. У тому числі негетеросексуальних.

Багато організацій в світі стало використовувати слово *queer* для визначення своєї діяльності. Бути *queer* — це значить кидати виклик примусовій гетеросексуальності і навіть викривати її через перебільшення її рис. Ідеальним прикладом можуть бути *drag kings* (вимовл. як *драг кин*) та *drag queens* (вимовл. як *драг квін*), під час яких шляхом згущення барв обігрується те, що вважається в культурі чоловічим і жіночим. Через пародію, іронію і дистанціювання артисти і артистки викривають гетеронормативність світу.

Чи можу я стати геєм чи лесбійкою?

Ти не можеш стати геєм чи лесбійкою? Так само як не можна стати гетеросексуалом, не можна стати геєм чи лесбійкою. Хоч механізм формування сексуальної орієнтації ще не вдалося дослідити в деталях, існують емпіричні свідчення, які вказують, що вплив на її розвиток мають чинники, що розпочинають свою дію дуже рано, ще до народження. Найновіші наукові дослідження показують, що сексуальна орієнтація має зв'язок з впливом гормонів на плід і його нервову систему, що перебуває у стані формування. З іншого боку досі не дістали наукового підтвердження теорії, згідно яких сексуальна орієнтація залежить від генів.

Теорії популярні багато років тому, а зараз популярні скоріше серед противників акцептації гомосексуалів твердять про вплив середовища на сексуальну орієнтацію. Ці теорії були скомпрометовані як необ'єктивні. Вони спираються на гетеросексистські стереотипи, принципово підкреслюють паталогічний статус гомосексуальності і займаються її патогенезом, а не впливом психосоціальних чинників на формування людської сексуальності взагалі. Згідно

з цими теоріями, наприклад, що *причиною гомосексуальності* може бути *патологічна структура родини*. Наприклад занадто (!) доміюча мати, занадто (!) домінуючий батько, так звана *гомосексуальна спокуса*, стрес, що діяв на матір під час вагітності і т.д. Про наукові підстави для того, щоб відхилити теорії цього типу я напишу у подальших розділах цієї книжки.

Я вважаю, рефлексії такого типу на тему походження гомосексуальності ображають гідність геїв і лесбійок. Адже ніхто не роздумує над походженням гетеросексуальності, не веде на цю тему досліджень і т.п. Але і досі на світі є науковці, які експериментують на гомосексуальних тваринах і навіть на людях у пошуку *причин* гомосексуальності. Ми пам'ятаємо з уроків історії, що в минулому вже були дослідження, що торкалися походження певних властивостей. Наприклад, нацисти намагалися довести вищість арійської раси над іншими. Як це закінчилося ми всі пам'ятаємо.

Як мені дізнатися з якого часу я гей чи лесбійка?

Кожен індивідуально визначає свою сексуальну орієнтацію. Є такі люди, які вважають, що були гомосексуалами завжди тобто з дитинства. Але частіше за все ми відкриваємо нашу сексуальність у процесі дозрівання, на підставі власного почуття того, хто — чоловік чи жінка — здається нам найбільш привабливим, хто краще задовольняє наші емоційні потреби, з ким ми б хотіли укласти тривалий союз, який би спирався і на фізичну близькість. Гомосексуальні особи, так само як гетеросексуальні, хочуть з кимось бути, триматися за руки, дивитися в очі одне одного, цілуватися. Є люди, які знають, що вони — геї чи лесбійки, навіть не маючи сексуальних контактів з особами тої самої статі.

Ніхто не має права визначати нашу сексуальну орієнтацію — ні батьки, ні психолог, ні священник. Адже сексуальна орієнтація — це інтегральна частина нашого життя, складник нашої ідентичності, володарями якої є ми самі.

Чи можна вилікувати орієнтацію гея або лесбійки?

Психологія, сексологія і психіатрія не знають жодного наукового підтвердженого випадку, коли в процесі лікування відбулася б зміна сексуальної орієнтації. Я розумію, що людям, які дослівно читають слова *Старого Заповіту* важко погодитися з результатами наукових досліджень. Однак якщо сьогодні знання про те, що Земля обер-

тається навколо Сонця є загальноприйнятим (всупереч тому, що твердила католицька Церква) – варто прийняти наукові докази, відкидаючи забобони і упередження.

Сексуальна орієнтація – гомо-, бі- чи гетеросексуальна – не піддається добровільним модифікаціям і не є ефектом вибору. Усі спроби проведення так званої *виправної терапії*, що має на меті зміну сексуальної орієнтації, виявилися безуспішними. Багато хто хотів би забути про численні публічні заяви осіб, які лікувалися від гомосексуальності і заперечували чудотворну силу терапії. Серед них були Гері Купер і Майкл Буркі, засновники найбільшого руху лікування гомосексуальності – американського Exodus, які публічно заперечили його сенс і знову почали жити з гомосексуальними партнерами.

Я думаю, що якби сексуальну орієнтацію можна було обирати чи набувати в процесі соціалізації, геїв і лесбійок давно не було б на світі. По-перше тому, що ми, геї і лесбійки, виховуємося у гомофобному суспільстві. Нашу гомосексуальність часто не розуміють, висміюють і таврують. У деяких країнах навіть карають смертю.

Хто, живучи в такому суспільстві, хоче бути геєм? Більшість напевно хотіла б змінити орієнтацію на *єдино правильну і прийнятну*, тобто гетеросексуальну. Пам'ятаю, що також хотів змінитися. Я хотів бути як усі мої товариші, тому що знав як багато нерозуміння і зневаги очікує мене як гея.

Геї і лесбійки частіше за все виховуються у гетеросексуальних родинах і якби можна було передавати сексуальну орієнтацію в процесі соціалізації геї і лесбійки б вимерли. Адже гетеросексуальні родини виховували б лише гетеросексуальних нащадків. Я сам виріс у такій гетеросексуальній родині, але попри це на відміну від братів і сестер виріс гомосексуальним. Ніхто мене не зваблював, не переконував стати гомосексуальним, я також не мав домінуючої матері чи домінуючого батька, як це хотіли бачити деякі особи.

На жаль і досі є люди, які піддаються так званому лікуванню. З власної волі вони намагаються лікуватися від гомосексуальності, тому що вони не можуть адаптуватися до світу, який їх не сприймає. Отже їх проблемою є не сексуальна орієнтація, а середовище, яке не приймає їх як геїв і лесбійок.

Можливо замість лікування від гомосексуальності ми повинні лікувати ненависть до геїв і лесбійок? Може повинна змінитися нетолерантна частина суспільства, а не гомосексуальні особи? Часті-

ше за все не геї і лесбійки мають проблему зі своєю орієнтацією. Якби вони жили у відкритому толерантному суспільстві напевно хотіли б змінювати свою орієнтацію. Однак це не так. Навіть у Голландії, що відома своєю підтримкою плюралізму, багато геїв і лесбійок мають проблеми. Там також діють релігійні групи, які пропагують так зване лікування гомосексуальності.

Ефекти такої терапії в залежності від пацієнта можуть бути такими: втрата зацікавлення сексуальності взагалі, нехіль до входження у психосексуальні стосунки і до творення зв'язків заснованих на почуттях, тренування гетеросексуальної поведінки і спроби формування союзів з особами іншої статі. Ефекти такої терапії були короткотривалими. Тривали найбільше два, три роки. Після цього особа, що була піддана терапії, починала шукати партнера тої самої статі. Така терапія часто посилює депресію, що може вести до спроб самогубства, особливо серед осіб, які усвідомлюють собі брак ефектів лікування.

17 травня – Міжнародний День боротьби з гомофобією

17 травня 1990 р. Всесвітня Організація Охорони Здоров'я офіційно визнала, що гомосексуальність не психічне захворювання, тобто не хвороба. 17 травня було оголошено у 2005 році Міжнародним Днем боротьби з гомофобією (International Day Against Homophobia – IDAHO). Це нагода, щоб пригадати, що для справжнього зникнення гомофобії зміни повинні настати в нас самих.

Оскільки не доведено ефективності репаративної терапії, а її вплив виявився небезпечним для життя і осіб, які до неї вдалися, Американське Психіатричне Товариство (яке поєднує наукових авторитетів з усього світу) у 1997 році зробило спеціальну заяву. Воно закликала в ній усіх професіоналів відмовитися від використання різних видів терапії, які мають лікувати гомосексуальність.

Варто теж запам'ятати, що немає жодного науково підтверженого випадку зміни сексуальної орієнтації з гомосексуальної на гетеросексуальну і навпаки. Серед психологів загальною є точка зору, що всі терапевтичні заходи повинні діяти скоріше в напрямку акцептації даною особою її орієнтації, зміцнення почуття власної вартості і полегшення її функціонування в світі.

Мене жахає дискусія про лікування гомосексуальності. Вона мені нагадує спроби доведення вишості арійської раси. Кінець кінцем ніхто не питає про походження гетеросексуальності. Ніхто не про-

водить досліджень звідки береться гетеросексуальність і чи не повинна вона бути скоригованою і направленою на *єдино правильну* – гомосексуальну орієнтацію.

Чим відрізняється гомосексуальний чоловік від гея?

На багатьох мовах геїв називають *гомосексуалістами*. Термін *гомосексуальність* виник у 1868 р. як визначення чоловіків, що займаються сексом з чоловіками. Цей термін створив Карой Марія Кербель, угорський діяч, що боровся за дискримінацію гомосексуальних актів. Раніше таких чоловіків називали *педерастами* або *урнінгами* або взагалі не називали.

У польській мові слово *гомосексуаліст* звучить зовсім по-іншому, ніж в англійській, де слово *sex* означає також стать. Тому вживаючи вираз *гомосексуаліст* часто підсвідомо використання закінчення в слові *-сексуаліст* викликає асоціацію з сексом. Це образливо для *геїв* і *лесбійок*, тому що зводиться їхня ідентичність лише до сфери сексу.

Слова гей, лесбійка у польській мові нейтральні. У нашому суспільстві, де функціонує багато принизливих назв для визначення гомосексуальних осіб, слова гей і лесбійка можуть нести позитивні асоціації.

Існує думка, що геї – це ті гомосексуальні чоловіки, які живуть згідно зі своєю орієнтацією, не прикидаючись гетеросексуальними чоловіками у щоденному житті. Поділ гомосексуальних чоловіків на геїв та інших, що ховаються, підтримується головним чином гомофобними політиками, духівництвом і публіцистами, які вихваляють лицемірство і обман під нібито толерантним, а реально принизливим гаслом про *неафішування своєї сексуальності*.

Чи геї мають жіночі руки, а лесбійки схожі на чоловіків?

Немає такого правила. Це черговий стереотип на тему геїв і лесбійок. Геї і лесбійки – різні так само як гетеро- і бісексуали. Деякі геї, так само як гетеро- і бісексуальні чоловіки безумовно поводяться в спосіб, що суспільство і культура визнає жіночим, а інші – суто чоловічим. Подібною є ситуація з лесбійками. Деякі лесбійки поводяться по-чоловічому, а деякі – більш по-жіночому.

Сучасна наука користується терміном *гендер* на визначення так званої *соціо-культурної статі*. Згідно з цією теорією жіночі і чо-

ловічі характеристики є дуже гнучкими, наприклад наша культура приписує дівчаткам рожевий колір, а хлопчикам – блакитний. Однак ці кольори ніяк не пов'язані зі статтю як такою. Хто з нас повною мірою чоловік, а хто виявляє жіночність? У сучасному світі, де прогресує емансипація жінок, важко визначити особливо чоловічі чи особливо жіночі ролі, професії, моделі поведінки. Чоловіки і жінки все частіше виконують види робіт, що призначаються для іншої статі. В різних культурах, часто не дуже віддалених географічно одна від

Інтерналізована гомофобія

Багато геїв і лесбійок виховуються у суспільстві, що не толерує гомосексуальних осіб, у якому тиск змушує приймати гетеронормативний стиль життя, і тому мають проблему з акцептацією власної або чужої гомосексуальної орієнтації. Це призводить до того, що гомосексуальні чоловіки часто критикують інших геїв за те, що вони мають забагато жіночих і за мало чоловічих рис і т.п. Лесбійки в свою чергу критикують інших лесбійок за те, що вони занадто схожі на чоловіків чи займаються традиційно чоловічими справами. Як наслідок можна зустріти оголошення типу: *...познайомлюся з мужніми, не з середовища, що не викликають асоціацій...* Жертвами такої гомофобії у середовищі геїв та лесбійок стають особи, які не пристосувалися до традиційної патріархальної моделі, що нав'язана гетеросексуальним світом. Інтерналізована гомофобія (інакше кажучи самодискримінація) може вести до багатьох проблем, пов'язаних з відсутністю акцептації власної сексуальної орієнтації і навіть спроб накласти на себе руки. Кожна особа, у т.ч. гомосексуальна, очікує відповідної поваги і визнання, що просто належать їй як людській істоті. Тим часом оточення відмовляє їй як у першому, так і в другому. В результаті гей або лесбійка починає в собі знаходити такі риси, які могли б обґрунтувати цю відмову. Отже починає піддавати сумніву свої особливості, які раніше вважалися самозрозумілими.

одної, по-різному визначаються чоловічі і жіночі ролі. Різними є також очікування щодо статі і поділу обов'язків. Будучи останній раз в Італії я зауважив, що чоловіки одягаються барвисто і як на польські норми – виключно. Я думаю, що в Польщі це б їм додало проблем, тому що їх би вважали геями – згідно до стереотипів. А часто – це гетеросексуальні чоловіки. У Польщі процеси відходу від чоловічої і жіночої норми в одязі також прогресують. Чоловіки одягаються все сміливіше і більш яскраво. А багато жінок уже давно ходять в брюках і коротко підстригаються.

Чи геї хочуть бути жінками, а лесбійки – чоловіками?

Ні, геї щасливі бути чоловіками, а лесбійки – жінками. Стать і

сексуальна орієнтація – це два різні поняття. Особи, які не акцентують своєї біологічної статі – це транссексуали. Геї і лесбійки як і гетеросексуали, акцептують свою стать і не прагнуть її змінити. А буває, що вони через гомофобне оточення не сприймають своєї гомосексуальної орієнтації.

Хто в гомосексуальному союзі – жінка, а хто – чоловік?

У союзах геїв і лесбійок немає такого розподілу. Це стереотипне мислення, що екстраполюється з гетеросексуальних зв'язків, тобто тих, що складаються з чоловіка і жінки. Союз геїв створює двоє чоловіків, а союз лесбійок – дві жінки. Це призводить до того, що обов'язки, які виникають з характеру союзу діляться по-партнерському, без традиційного розподілу завдань на чоловічі і жіночі. Кожна особа в такому гомосексуальному союзі виконує обов'язки, які виробляються компромісом або відповідають особистим смакам. У моєму союзі я наприклад волю працювати з пилососом, а мій партнер мити посуд.

Це питання мені часто задають гетеросексуали, у тому числі журналісти. Цікаво, як сильно панує над нами мислення в категоріях чоловічих і жіночих ролей. Багато людей не може собі уявити, що існують союзи і родини де не існує традиційного розподілу занять на чоловічі і жіночі ролі.

Що таке бісексуальність?

Бісексуальність взагалі розуміється як прояв і вираз тривалого зацікавлення (емоційного, а також сексуального) представниками іншої і власної статі. Як показують дослідження жінки частіше ніж чоловіки є бісексуальними. Згідно досліджень американського психіатра Ф.Клейна близько 20-25% кожної популяції складають бісексуальні особи.

Цей термін було введено вже у 1809 р. ботаніками і він спочатку відносився тільки і виключно до рослин. Однак бісексуальність була відома від початків історії людства. Вона була загальним типом поведінки у культурах басейну Середземного моря, відома також у традиціях Північної Америки і Центральної Азії, арабських країнах, Китаї та Японії. Однак це не означає, що бісексуальних осіб у тих культурах було більше, ніж в інших. Акцептація бісексуальності пов'язана була скоріше з культурою різноманітністю типів сексуальної поведінки, серед яких бісексуальність часто просто толеру-

Бісексуальність у польському романі

У своєму першому романі *Адам Гривальд* (перше видання – 1936 рік) Тадеуш Бреза, польський повоєнний письменник, змальовує бісексуальність дуже тонко, а при цьому природно і з підтекстом. Це історія кохання чоловіка до жінки та її брата. Письменники міжвоєнного періоду 1920-1930-х років охоче займаються аналізом психіки, при нагоді порушуючи бі- і гомосексуальні сюжети. Зоф'я Налковська у *Романі Терези Геннерт* змальовує двох військових – вищого і нижчого рангу. Молодий прагне наслідувати другого, спочатку в поглядах, а потім також у словах і жестах. Нарешті чоловіки уподібнюються один до одного і їхні особистості зливаються в одне ціле. Багатьох бі- і гомосексуальних героїв вводить на сторінки своїх творів Ярослав Івашкевич (напр. образ Януша Мишинського, героя повоєнного роману *Слава і хвала*). Деякі з цих творів були екранізовані, наприклад *Зигфрид*, *Коханці з Марони* або відомі *Панни з Вілька*, для яких в ролі джерела натхнення виступили не панни, а п'ятеро братів, з якими письменник провів одне літо.

Роман, який вийшов у 1970 р., але часом був пов'язаний з 1920-1930-ми роками – це *Kotły Beethovenowskie* Міхала Хороманського, де подібно до романів Бреси герой переживає відчай, пов'язаний з вибором між коханням до чоловіка і жінки.

вали.

У стародавній Греції чоловіки під час дозрівання проходили через гомосексуальні союзи, а потім створювали гетеросексуальні родини. Родове право визнало союзи юнаків зі зрілими чоловіками, якщо пізніше вони створювали зв'язки з жінками. Спартанці навіть вважали що зв'язки між досвідченими і початкуючими воїнами укріплюють їхню лояльність і заохочують до більшого завзяття в бою. Крім світських текстів також грецькі релігійні тексти, що торкаються обрядів і ритуалів, містили бісексуальні мотиви.

Деякі бісексуальні особи дуже часто уникали визначення себе як бісексуальних. Вони роблять це зі страху перед дискримінацією, нетолерантністю і незрозумінням. Адже і досі дуже поширений помилковий і образливий стереотип, що бісексуальні особи розчакнуті між двома статями. Адже бісексуальність не означає, що особа з такою орієнтацією одночасно підтримує сексуальні контакти з особами обох статей. Однак вони могли в різні періоди життя утримувати зв'язки з особами тої самої або іншої статі.

На жаль ми не читаємо про бісексуальність у газетах, не чуємо про неї по телебаченню, не бачимо її в дебатах на тему прав негетеросексуальних осіб. Ми знаємо цю тему набагато менше, ніж про гомосексуальність. У польському Інтернеті є лише кілька сторінок

присвячених бісексуальним особам.

Чи бісексуальним особам однаково подобаються жінки і чоловіки?

Буває по-різному. Тут існує певна різноманітність. Частина бісексуальних осіб цікавиться сексуально і емоційно більше однією чи другою статтю. Але кожен випадок має свою специфіку. Буває, що бісексуальний чоловік прагне до спорадичних контактів, одночасно перебуваючи у тривалому сексуальному зв'язку з жінкою. Бісексуальні особи, так само як гомо- і гетеросексуали також створюють тривалі моногамні зв'язки. У нашій моногамній культурі бісексуальні особи, так само як гомосексуали і гетеросексуали часто відмовляються від інших партнерів на користь одного, сталого партнера чи партнерки.

Я вважаю, що популярне прислів'я: *Щоб життя мало смак, один раз дівчина, один раз – хлопчик* – сприяє закріпленню неправильних стереотипів на теми бісексуальних осіб. Воно несправедливе, ображає бісексуальність і поширює перекручений образ цієї суспільної групи.

Олександр Великий

Відомий також як Олександр III Македонський. Він жив у 356-323 р. до н.е. Він був царем Македонії і до історії увійшов як один з найбільш визначних стратегів і завойовників в історії людства. Він був можливо найбільш відомим бісексуальним чоловіком у стародавній Греції і без сумніву усього стародавнього світу. Впродовж життя він мав крім багатьох дружин принаймні двох партнерів-чоловіків. Історики згадують зокрема його друга дитинства – Гефастіона.

Я чула, що бісексуали не хочуть визнавати, що вони насправді є гомосексуалами. Це правда?

Необов'язково. У кожному суспільстві певний відсоток людей становлять бісексуальні особи. На жаль багато заперечує цей факт і стверджує, що насправді бісексуальні особи – це приховані геї чи лесбійки. Стереотипи такого типу називаються біфобією. Стереотипи іншого типу пов'язані з постулатом, що бісексуали не здатні до тривалих союзів чи не можуть на тривалий час кохати одну особу. Такі уявлення ображають бісексуальні особи.

У щоденному житті бісексуали подібно до геїв, лесбійок і гетеросексуалів можуть створювати вдалі зв'язки, що спираються на коханні.

Однак буває, що деякі гомосексуальні особи називають себе бісексуалами. Найчастіше вони роблять це тому, що не до кінця прийняли свою гомосексуальну орієнтацію і їм легше прийняти себе як бісексуалів. Якщо це полегшує їм розуміння своєї орієнтації, то в цьому немає нічого поганого.

Чи транссексуали мають гомосексуальну орієнтацію?

Частіше за все транссексуали не є геями і лесбійками. Транссексуальна особа — це така людина, що свою статеву ідентичність вважає невідповідною біологічній статі. Іноді кажуть, що чоловік *народжується* в тілі жінки, а жінка — в тілі чоловіка. Таких осіб у кожному суспільстві статистично дуже мало. Згідно до досліджень проведених у країнах Західної Європи, серед чоловіків 1 на 30 тисяч це чоловік — транссексуал, а серед жінок 1 на 100 тисяч — це транссексуальна жінка. Вважається, що в Польщі щороку роблять від 30 до 50 операцій по зміні статі. Від 1.000 до 2.000 осіб змінило стать або перебуває у стані її зміни в нашій країні.

Транссексуальність — це не хвороба у традиційному сенсі цього слова. Згідно з актуальними класифікаціями вона визнана психічним розладом, але у науковому середовищі серед сексологів існують серйозні дебати на цю тему. Адже існують тенденції щоб транссексуальність викреслити з переліку і не визнавати патологією. Отже це не одна з загальноприйнятих сексуальних орієнтацій (гомо-, бі- або гетеросексуальної).

У Польщі як в інших країнах з 1960-х років роблять операції з коректури статі. Повна заміна статі з жіночої на чоловічу дорівнює 2-річній середній зарплаті. Відомою транссексуальною особою є Владімір Луксурія, депутат італійського парламенту або Дана Інтернешнл — ізраїльська співачка, яка виграла конкурс Євробачення у 1998 році.

Хто такі трансвестити, *drag queens* та *drag kings*?

Drag queen — це чоловік, що уподібнюється до жінки для потреб шоу-бізнесу або інших виступів. *Drag king* — це жінка, яка уподібнюється до чоловіка для художніх виступів. Вони — артисти і артистки, що виступають як правило на сценах клубів — донедавна на-

самперед у клубах для геїв і лесбійок. Зараз усе більше популярними вони стають у гетеросексуальних клубах. Серед польських *drag queens* можна згадати наприклад Жакліну.

Трансвестити – це люди, які отримують сексуальне задоволення переодягаючись у одяг протилежної статі. У англійській літературі для визначення трансвестизму використовується термін *cross dressing* (вимовл. як *крос дресін*), який поволі починає вживатися також у Польщі

Drag kings і *drag queens* як правило пародіюють відомих людей, показуючи їх через перебільшення, утрирування. Артисти і артистки, які займаються цим мистецтвом – це як правило геї чи лесбійки, а іноді також трансвестити.

Присцила – *drag queen* з фільму

Одним з найбільш відомих фільмів про *drag queens* є австралійський фільм *Присцила – королева пустелі* (1994 рік). Три *drag queens* вирушають автобусом до міста Аліс-Спрингс, що знаходиться в центрі австралійської пустелі. Вони збираються виступити там на великому шоу на запрошення колишньої дружини одного з них. Кожен мав свою причину, коли вирішив поїхати: Ралф / Бернадетта хоче забути про смерть свого життєвого партнера, Тік / Мікі – зустрітися з сином, що дорослішає, а Адам / Феліція прагне добре розважитися. Під час подорожі відбувається багато як кумедних, так і небезпечних пригод. Цей винятковий фільм демонструє суспільний статус *drag queens*. Фільм було відзначено багатьма нагородами в Австралії і в світі. У Голівуді було зроблено навіть рیمейк *Присцили...* з Патріком Суейзі в одній з головних ролей.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ
Родина і друзі

Здається, геї та лесбійки не створюють родин, тому що родина може бути лише гетеросексуальною. Це правда?

Варто усвідомити собі, що не існує одна, загально визнана дефініція родини. Різні суспільства визначають родину в залежності від культури та історичного моменту. Концентрація на батьківстві як на найважливішій справі в житті – це значною мірою ефект соціалізації та виховання у культурі, яка прищеплює саме такі, а не інші цінності.

Родина у нашому культурному колі визнається найбільш елементарною формою співжиття у суспільстві. Помиляються ті, хто стверджують, що єдина функція родини – народження і виховання нащадків. Адже антропологія доповнює визначення родини через перелічення її функцій. Перша з них – це народження потомства, тобто репродуктивна функція. Друга – опікування нащадками і їх виховання, трансмісія культурних моделей, тобто опікунсько-соціалізаційна функція. По-третє, родина виконує функцію знаходження їжі та інших засобів, необхідних для виживання, а також підвищення якості життя поза мінімумом, необхідним для виживання, включно з веденням домашнього господарства – економічно-побутова функція. По-четверте, можна виділити інтимність, еротику, а також сексуальність, тобто інтимно-еротичну функцію. Звідси видно, якими різноплановими є функції родини, а наявність нащадків – лише одна з них.

Функцією родини є також зв'язок, що гарантує підтримку, ацептацію, нормалізацію переживань. Якщо цього бракує, то хтось може номінально мати родину, а реально не бути її членом.

Європейська концепція родини походить від грецького слова *ойкос*, тобто *родинне господарство* і тісно пов'язана з економічною функцією. Греки вважали, що без цієї функції не можна виконати прокреаційну функцію, а далі – інші функції.

Для мешканців Ондо, що утворюють підгрупу багатомільйонної етнічної спільноти йоруба, що живе на південному заході Нігерії, Беніну і Того (землі, прилеглі до Гвінейської затоки) в Африці взагалі не існує поняття родини.

Дехто намагається обмежити значення родини лише гетеросексуальними родинами, вважаючи, що гомосексуальна родина не існує, що вона не служить продовженню роду. Однак багато гетеросексуальних родин також не обирає собі за мету продовження роду. Коли в родині з'являється дитина, вона не розпадається тільки тому, що

вже видала на світ нащадків. Вона продовжує своє існування, виконуючи інші суспільні функції. Моя тітка живе зі своїм чоловіком та його сестрою. Вони також утворюють родину, мета якої – не розмноження.

Гомосексуальна родина – це частина польського суспільства, тому що геї та лесбійки також частина цього суспільства. Гомосексуальні особи живуть у союзах – часто багаторічних – та іноді також виховують дітей. Такі гомосексуальні родини називають гомородинами.

Дефініція родини

У польській правовій системі родина не визначається як гетеросексуальний союз, що складається з чоловіка і жінки. Закон про родинні виплати намагається визначити поняття родини через перелік її членів. *Включає таких членів родини: подружжя, батьків дітей, фактичного опікуна дитини, а також дітей, що перебувають на утриманні і яким не виповнилося 25 років, а також дитину, якій виповнилося 25 років і яка має документ з висновком про значний ступінь непрацездатності, якщо в зв'язку з цією непрацездатністю родині належить виплата на догляд; до членів родини не включається дитина, що перебуває під опікою законного опікуна (Закон від 28 листопада 2003 р. про родинні виплати).* Подібна ситуація із законом про суспільну допомогу, який визначає родину як *споріднених чи неспоріднених осіб, що перебувають у фактичному союзі, спільно мешкають і ведуть господарство* (ст. 6 пункт 14 Закону від 12 березня 2004 р. про суспільну допомогу).

Чи геї та лесбійки створюють міцні союзи?

Геї та лесбійки створюють міцні союзи. Я сам перебуваю в багаторічному союзі і знаю багато лесбійських і геївських пар, які мають стаж більший, ніж мій. Однак часто суспільство не знає про такі союзи. Такі пари приховують свої почуття, побоюючись дискримінації і нетолерантності з боку суспільства. Вони вдають братів і сестер, знайомих, друзів, подруг і роблять усе, щоб сусіди, родина і знайомі не дізналися, що вони живуть у гомосексуальному союзі. Адже треба пам'ятати, що гомосексуальні особи не мають такої підтримки як гетеросексуальні для своїх союзів. Гетеросексуальні пари можуть укладати подружні союзи, виховують дітей, мають підтримку в родині, серед друзів, а також у державних установах. Геївські та лесбійські пари частіше за все гіперечені на самих себе. Якби вони отримували таку підтримку як гетеросексуальні пари, їм напевно було б легше у важких моментах.

Деякі геї та лесбійки не створюють союзів. Вони це роблять з різних причин – зрештою так само як і гетеросексуали.

Чи лесбійські та геївські пари можуть укласти шлюб?

Геївська або лесбійська пара в Польщі і далі не може взяти шлюб. Геї та лесбійки не можуть також легалізувати свій союз в інших формах, наприклад у формі партнерського союзу, а також у будь-який інший спосіб розв'язати правові питання спільного ведення домашнього господарства.

У багатьох країнах світу існує можливість для пари осіб однієї статі укласти партнерський союз, позашлюбний союз чи шлюб.

Партнерські союзи в світі

Різні країни в світі по-різному підійшли до принципу партнерства осіб однієї статі. Найбільш поширеною правовою формою є так звані партнерські союзи. Нині вони легалізовані у таких країнах: Бразилія, Чехія, Хорватія, Фінляндія, Франція, Ісландія, Німеччина, Угорщина, Норвегія, Португалія, Швеція, Швейцарія, а також Велика Британія. Також деякі штати у США мають закони, що стосуються партнерських союзів.

Шлюб гомосексуальної пари можуть укласти в Бельгії, Канаді, Данії, Голландії, а також Іспанії. Різні форми легальних одностатевих союзів функціонують уже в більшості країн ЄС.

Навіщо шлюб геям та лесбійкам?

З тої ж причини, чому гетеросексуальні особи беруть шлюб. Якщо дві дорослі особи кохають одне одного, то часто хочуть разом мешкати і разом вести домашнє господарство. Вони разом планують своє майбутнє, разом роблять покупки, разом проводять вільний час. Гетеросексуальні пари можуть легалізувати свої союзи через інституцію шлюбу, але лесбійські та геївські пари – ні.

Я вважаю, що це – несправедливо. Я не бачу ніяких причин, щоб дискримінувати гомосексуальні пари тільки і виключно тому, що вони мають орієнтацію іншу, ніж гетеросексуали. Шлюб – це символ і вираз найглибшого зв'язку між дорослими людьми. Отже, варто, щоб шлюб був доступним і для гомосексуальних пар, які створюють союзи, що спираються на такий самий глибокий зв'язок, що і гетеросексуальні особи.

Чому деякі люди виступають проти гомосексуальних шлюбів?

Дехто вважає, що шлюб — це виключно союз жінки й чоловіка. Це впливає головним чином з релігійних причин або традицій. Інші переконують, що гомосексуальні подружжя загрожують існуванню гетеросексуальних родин і є причиною їх розпаду.

Правда, що в нашій культурі, на противагу іншим культурам, гомосексуальні шлюби — це щось нове. Але це не означає, що їх не повинно бути. Колись не було комп'ютерів, а нині вони є. Ніхто у здоровому глузді не апелює до того, щоб повернутися до попереднього стану. Шлюб також мав інший вигляд, тому що, наприклад, він був можливим лише в рамках визначених суспільних верств. Особа, що походила зі шляхетної родини, не могла побратися з особою з нижчої суспільної верстви. Так було і з кольором шкіри — чорний чоловік не міг взяти шлюб з білою жінкою. Шлюби були доступні лише для осіб з тим самим кольором шкіри.

Я також не погоджуюся з релігійними аргументами, згідно з якими шлюб — це таїнство і має характер святості. У демократичній правовій державі, де існує плюралізм поглядів, а жодна релігія не має привілеїв, такий аргумент не можна брати до уваги. Якщо закон визнає гетеросексуальні подружні союзи, то він повинен також визнавати гомосексуальні шлюби. І не йдеться тут про релігійні обряди, але про світські шлюби під егідою польського права.

Іншим аргументом є нібито існуюча загроза з боку гомосексуальних шлюбів для традиційної гетеросексуальної родини. Це абсурдний аргумент, тому що жоден гетеросексуал не кине своєї родини, щоб створити гомосексуальний союз. Легалізація гомосексуальних шлюбів у багатьох країнах світу не викликала хвилі розлучень і не зменшила зацікавлення гетеросексуальними шлюбами. Якщо хтось — гетеросексуал, то хотітиме жити в гетеросексуальному союзі і навпаки — гомосексуал буде прагнути жити у гомосексуальному союзі.

Чи геї та лесбійки можуть виховувати дітей?

Звісно. У Польщі, як і в багатьох країнах світу, геї та лесбійки виховують дітей. Вони це роблять без дозволів, наказів чи заборони. Якщо пара геїв або лесбійок справді хоче бути батьками, то може це зробити. Проблеми з'являються пізніше.

Дослідження *Євробарометру* від 2006 р. доводять, що в Європейському Союзі поляки найбільш вороже ставляться до всиновлення і виховання дітей гомосексуальними особами. Тільки 7% з них погоджуються на всиновлення дітей такими парами. У Голландії прихильників такого закону – 69%. Як видно, там, де гомосексуальні особи не змушені приховувати свою сексуальну орієнтацію, суспільна акцептація всиновлення гомосексуальними парами – набагато більша. Там, де багато прикладів дискримінації геїв чи лесбійок, така підтримка – низька.

Дискусія з приводу всиновлення дітей гомосексуальними парами у Польщі йде попереду обговорення загального статусу геїв та лесбійок. Попри це, під час дебатів з питань дискримінації геїв політики піднімають питання права всиновлення, знаючи, що цей аргумент має емоційне забарвлення (*адже йдеться про благо дитини*). Не діють аргументи лесбігеївських діячів, що про всиновлення дітей не можна розмовляти, коли навколо існує ненависть до геїв і лесбійок, коли в них кидають каміння і пляшки під час маршів рівності.

Серед емоцій зникає найважливіше – благо дитини. Забувається, що згідно з оцінками Кампанії Проти Гомофобії кілька десятків тисяч дітей у Польщі виховується в гомосексуальних родинях. І власне через суспільну стигматизацію цього типу родини вони змушені жити в брехні. Знайомі лесбійки виховують сина, але роблять вигляд, що вони – двоюрідні сестри. Вони знають, що коли б їхній секрет став відомим, то вони мали б проблеми на роботі, в родині, будинку, а дитина – у школі. Впродовж поколінь люди у Польщі займалися конспірацією і ділили своє життя на приватне і офіційне, тому що інакше вони не могли жити. Для геїв та лесбійок, що виховують дітей, цей стан і далі продовжується.

Діти, яких виховують у сім'ях гомосексуалів, в основному походять з попередніх гетеросексуальних союзів, частина – від усиновлення одним з батьків (що в Польщі – можливо), зі штучного запліднення або від сурогатних матерів. Геї та лесбійки, які хочуть створити родину і маги дітей, не мусять отримувати ні від кого дозволу – біологія і біотехніка можуть розв'язати ці проблеми.

Отже проблема полягає не у праві на всиновлення дітей гомосексуальними парами, а у ставленні суспільства до виховання дітей такими парами. Мене дивує, що апріорно, без будь-яких досліджень загально вважається, що гомосексуальні особи будуть поганими батьками, в той час як припускається, що у гетеросексуальній родині обов'язково – гарні батьки. Деякі з них користуються цим

вигідним для них авансом, поки не доведуть, що їх вплив на дитину — неадекватний. Я не знаю аргументів, які могли б обґрунтувати вроджений поганий вплив гомосексуальної пари на дитину.

Дискусії також мають вихідну точку у вигляді ідеалізованої схеми гетеросексуальної родини, до якої часто порівнюють гомосексуальну родину. *Чи забезпечить вона такі ж цінності, як гетеросексуальна сім'я? Чи тато замінить маму і навпаки?*

Я вважаю, що підставою для можливої відмови дозволу виховувати дітей у гомосексуальній родині повинні бути конкретні докази шкідливості, а не моральні оцінки, які дискримінують усю популяцію геїв та лесбійок. Досі не було доведено шкідливості гомосексуального батьківства. Зовсім навпаки. Згідно досліджень Американського Психіатричного Товариства діти гомосексуальних батьків так само пристосовані до суспільства як і виховані гетеросексуальними батьками. Не підтвердилося також багато інших стереотипів, пов'язаних з батьківством геїв та лесбійок. Діти яких виховують гомосексуальні батьки нічим не відрізнялися від своїх гетеросексуальних ровесників. У переважній більшості вони були гетеросексуальними, мали підтримку у своїй родині, не було патологічних проявів (наприклад сексуального використання дітей).

Я пригадую історію жінки, права якої я захищав. Вона виховувала з чоловіком-алкоголіком трьох дітей. Чоловік часто бив її та дітей. Коли родина чоловіка довідалася про те, що ця жінка — лесбійка, було подано позов до суду щодо позбавлення жінки батьківських прав. Суд позбавив її права опікуватися дітьми, обійшовши мовчанкою прояви насильства і алкоголізм батька. Переважила гомосексуальна орієнтація жінки, яка була зразковою матір'ю.

Залишається питання правового регулювання. Часто до лесбійських організацій звертаються пари, що спільно виховують дітей, але батьківські права має лише один з партнерів. Це створює небезпечні ситуації, коли буває, що один з партнерів помирає, а дитина, яку спільно виховують, потрапляє до дитячого будинку, тому що другий партнер не має на нього прав. Це серйозні випадки, і вони часто трапляються, але у Польщі досі їх не вдалося врегулювати правовими методами.

Гетеросексуальні особи не мають монополії на добре батьківство. Воно не залежить від сексуальної орієнтації, тому що в кожній групі ми можемо знайти батьків, що краще і гірше реалізують себе в своїй ролі. Поки ми будемо підтримувати міфи і упередження щодо

гомосексуальних батьків, доти будемо прирікати дітей, вихованих у таких родинах, на страждання і небезпеку, пов'язану з їхнім неврегульованим правовим статусом. Отже задля блага дитини ми повинні подбати про те, щоб покінчити з несправедливими стереотипами. У протилежному випадку залишається лише забрати дітей від гомосексуальних батьків і віддати їх до дитбудинку. Може саме це і подібно глашатаям принципу, що геям і лесбійкам не можна довіряти дітей.

Всиновлення в Європі

Всиновлення дітей (спільне або другим партнером) гомосексуальними парами можливе у таких країнах Європи: Данія (від 1999 р.), Голландія (від 2001 р.), Швеція (від 2003 р.), Іспанія, Велика Британія, Бельгія, Німеччина (від 2005 р.), Ісландія (від 2006 р.).

Якщо геї та лесбійки не можуть народжувати дітей, то навіщо їх створила природа?

Геї та лесбійки можуть мати дітей. Багато лесбійок і геїв виховує дітей, що походять з їхніх колишніх гетеросексуальних союзів, штучного запліднення і т.п. Слід також пам'ятати, що наявність нащадків – не єдина причина, з якої дві особи укладають союз. Якби основною функцією людських сексуальних стосунків була лише репродукція, то ми б не отримували від сексу задоволення впродовж усього року, а лише у періоди запліднення. Зміни, що відбулися впродовж еволюції людського роду, вказують на те, що любов і секс служать також іншим цілям, таким як, наприклад, задоволення, а з суспільної точки зору також створенню і укріпленню зв'язку між сексуальними партнерами, а не лише репродукції. Тому ті, хто твердять, що сексуальні стосунки, які не мають на меті продовження роду – це шлях назад до тварин – просто не знають, що кажуть.

Наша людська природа пов'язана з тим, що ми – дуже еротичний вид. Тільки серед людей партнери викликають сексуальну привабливість тому, що їм подобається розмовляти між собою або тому, що вони є прихильниками однієї ідеї і т.п. Про це свідчать досягнення усіх цивілізацій. Адже в усіх цивілізаціях є твори, інспіровані еротикою людини.

Як мені реагувати, коли хтось називає геїв педерастами або лесбійок лесбами?

Важко відповісти однозначно на це питання. Кожна ситуація — своєрідна, тому над кожною треба подумати окремо. Однак я переконаний, що у випадку, коли можна взагалі дозволити реакцію — ми повинні відреагувати і висловити свій спротив. Я пам'ятаю, що коли я чув образливі слова в школі на теми геїв та лесбійок — ніколи не реагував на це. Я боявся, що хтось здогадається, що я — гей. Однак відреагував мій гетеросексуальний товариш, який був більш сміливим і можливо мав більше фізичної сили, щоб відбити можливу атаку.

Отже я знаю, що багато молодих геїв та лесбійок, а також їхніх приятелів не можуть дозволити собі безпосередньої реакції. Але варто пам'ятати, що завжди можна поінформувати вчителів, педагога або батьків. Варто звернутися до особи, яка, на нашу думку, може відповідно відреагувати на таку мову ненависті. Я також вважаю, що якщо йдеться про вчителів, то їхнім абсолютним обов'язком є реакція на такі слова. На жаль, я знаю з практики, що багато вчителів не знає, як реагувати на таку мову або просто самі упереджені до геїв та лесбійок.

Моя подруга, вчителька, розповіла мені про хлопця, який під час перерв постійно називав інших хлопців *тітками*. Вона поклікала його і почала задавати йому питання. Вона запитала його про те, чи знає він, що означає це слово. Хлопець зачервонівся і не знав, що відповісти. Вона йому пояснила, що це образливе слово, яке означає гея, а також і те, що це слово ранить інших. Адже може виявитися, що його найкращий друг — гей. Цей простий спосіб показати комусь, що він погано поводиться, виявився дуже успішним — хлопець вже потім ніколи публічно не використовував образливих прізвиськ.

З ким я можу поговорити про те, що я лесбійка чи гей?

Це дуже важлива розмова для кожної гомосексуальної особи, тому та людина, з якою ти будеш про це говорити, також повинна бути гідна довіри. На твоє питання немає ідеальної відповіді. Усе залежить від тебе. Я думаю, що найважливіше — добре себе почувати, розмовляючи з такою особою. Це не мусить бути найкращий друг, знайома, хтось з батьків чи братів і сестер. Це може бути зовсім стороння особа. Важливо, щоб ти мав до неї довіру і почував себе

добре з цією особою і щоб ця особа намагалася тебе зрозуміти.

Я пам'ятаю, що коли я почав відкривати, що я – гей, то шукав когось, кому міг би розповісти про свої проблеми. Я пішов до психолога, тому що думав, що там отримаю допомогу. На жаль, пані психолог зустріла мене сухо і поставилася як до чергового клієнта. Важливий для мене момент, коли я вперше в житті розповів комусь, що я – гей, виявився неприємним переживанням. Але через кілька місяців я розповів про це своєму найкращому другу. Хоч він був гетеросексуалом, але зрозумів мене і надавав підтримку, коли мені було важко. Головне – це знайти таку особу.

Якщо хтось з моїх близьких – гей чи лесбійка, чи означає це, що я теж можу стати гомосексуальним?

Такої залежності немає. Гомосексуальністю – так само як гетеросексуальністю не можна заразитися, як не можна її комусь передати. Ти можеш жити серед гетеросексуальних осіб, але не станеш від цього гетеросексуалом, якщо ти – гей або лесбійка. І навпаки. Маючи гомосексуальних знайомих, дядька чи тітку, ти не станеш через них геєм чи лесбійкою.

Я знаю, що мій дядько – гей і живе з чоловіком. Але я ніколи не бачив, щоб вони в моїй присутності чи на очах інших членів сім'ї тримали за руки. Чому?

Твій дядько, як і більшість геїв та лесбійок в нашій країні, боїться реакції оточення. Живучи в суспільстві, яке має так багато негативних стереотипів і упереджень щодо геїв та лесбійок, більшість з нас боїться показувати свої почуття до наших партнерів і партнерок.

Напевно ти чув реакцію людей, які вважають, що геї та лесбійки афішують свою гомосексуальність, коли йдеться про те, що вони хочуть, щоб їх побачили саме завдяки праву показувати свої почуття. Те, що вони тримаються за руки, притуляються, не кажучи вже про поцілунки, деякі люди вважають афішуванням. Однак нікому не заважає, коли це роблять щодня і скрізь гетеросексуальні особи. Коли ми їдемо у трамваї – бачимо гетеросексуальні пари, які обнімаються, коли йдемо вулицею, бачимо хлопців і дівчат, що тримаються за руки, коли дивимося телевізор – бачимо щасливі гетеросексуальні родини, що рекламують маргарин. Геїв та лесбійок не видно у нашому публічному житті.

Мені пригадується історія з відомою суспільною акцією *Хай нас побачать*, яку організувала Кампанія Проти Гомофобії. На білбордах і в галереях показано знімки 15 пар геїв і 15 пар лесбійок, які лише трималися за руки. Однак вже сам факт, що було показано ці пари, цей невинний образ викликав агресію і звинувачення в тому, що це – спроба *носитися* з гомосексуальністю. Нас намагалися переконати, що гетеросексуали цього не роблять, а тому навіщо геям та лесбійкам демонструвати назовні свої інтимні справи.

Це робиться тому, що ми живемо в світі, де домінують гетеросексуальні особи. Все, що нас оточує, адресоване для гетеросексуальних осіб. Телевізійні реклами, шкільні підручники, наш публічний простір – усе це говорить нам лише про гетеросексуальність. Гетеросексуальні люди не мусять декларувати себе як гетеросексуалів, тому що передбачено, що тільки так воно і є. І у такому суспільстві кожна спроба ліквідувати цю своєрідну монополію на гетеросексуальність сприймається як провокація і як те, що люди *носяться* зі своєю орієнтацією.

Тому багато геїв та лесбійок приховує свою сексуальну орієнтацію. Вони бояться публічно виявити свої почуття, тому що не знають, яка буде реакція суспільства. Я пам'ятаю історію свого колеги, який на шкільне свято, що відбувається за 100 днів перед отриманням атестата зрілості, запросив знайому, яку знав досить поверхово. Він боявся запросити свого партнера, тому що знав, що цей факт може створити для нього проблеми. Багато геїв та лесбійок скоріше будуть приховувати свою орієнтацію, ніж прирікатимуть себе на заставування і приниження.

Я думаю, що мій друг – гей. Чи можу я його про це запитати?

Звичайно, так. Але пам'ятай, що якщо твій друг – гей, він може не захотіти дати щирю відповідь через побоювання твоєї реакції. Особливо якщо невідомо, що ти думаєш на тему гомосексуальних осіб. Якщо на додаток твій друг приховує свою сексуальну орієнтацію, то може побоюватися, що ти відкриєш його секрет. Отже варто запевнити твого друга, що ти не упереджений до гомосексуальних осіб і не відкриєш його орієнтації, якщо він цього не бажатиме. Ти можеш сказати наприклад: *Ти – мій друг/подруга, отже мені хочеться тебе зрозуміти, краще знати. Тож я задумуюся, може ти – гей? Я хочу, щоб ти знав: якщо ти гей, то я все одно буду тебе шанувати і*

якщо ти не хочеш, щоб хтось про це дізнався – хай залишиться нашим секретом.

У залежності від обставин, твій друг може по-різному реагувати на таку заяву з твого боку. Якщо він тобі відповість, що він – гей, то може це бути початком довгої цікавої розмови і ще глибшої дружби. Якщо він – не гей, то напевно скаже це тобі. А оскільки і далі деякі люди вважають, що бути геєм – погано, він може нервувати, що ти вважаєш його геєм. Але якщо він сам досі не до кінця визнав свою орієнтацію, то може заперечувати, що він – гей, або скаже, що не знає. Він також може все повністю заперечувати, відчуваючи дискомфорт під час відповідей на ці питання. Така історія сталася зі мною, коли я ходив до середньої школи – мій найкращий друг запитав мене, чи я – гей. Звісно, я одразу заперечив. Я боявся його реакції і не знав, як він це сприйме. Я не хотів втрачати друга. Однак, коли я побачив через кілька місяців, що він дуже толерантний, я відважився сказати йому, що я – гей. Наша дружба від цього моменту стала ще глибшою.

Я боюся запитати подругу, чи вона – лесбійка. Як мені це зробити?

Спочатку подумай, чого ти боїшся. Ти боїшся, що подруга розсердиться за запитанням? Боїшся, що можна помилитися? А може боїшся, що зруйнуєш ваше знайомство через такі питання?

У найгіршому випадку можеш помилятися, і твоя подруга може бути роздратована, що її про це запитали. Але якщо ти не помиляєшся, то даєш подрузі можливість поговорити на тему її почуттів і як це може вплинути на покращення вашої дружби. Дуже часто гомосексуальні особи бояться реакції знайомих на те, що вони геї чи лесбійки. Тож вони зволікають з інформуванням про це, часто до моменту коли хтось про це запитає.

Це нормально, що боїшся запитувати. Отже, варто задуматися над сценарієм такої розмови і бути обережним, але не треба відмовлятися. Адже щирість – підвалина будь-якої дружби.

Мій найліпший друг – гей. Чи буде він чіплятися до мене?

Одним з упереджень щодо геїв та лесбійок є те, що вони нібито чіпляються до всіх осіб своєї статі. Це безумовно міф. Гомо- так само як і гетеросексуальні особи цікавляться лише деякими особами. У гомофобному, гетеронормативному суспільстві видно лише

гетеросексуальних чоловіків, які чіпляються до жінок. Ані геї, ані лесбійки, ані навіть гетеросексуальні жінки не ризикують залищати-ся у публічних місцях. Крім того, кожен з нас має свої пріоритети, якщо йдеться про вигляд, вік, зацікавлення та інші риси партнера чи партнерки. Тож геї та лесбійки не чіпляються до будь-якої особи, яку вони зустрінуть.

Ти напевно ж не чіпляєшся до кожної жінки, з якою познайомився. Хоч напевно деяких з них спокушуєш, а вони можуть цього не хотіти, наприклад тому, що ти – не в їхньому стилі. Отже варто пам'ятати, що ми самі чіпляємося і до нас чіпляються. А якщо твій друг захоче тебе підчепити, кажи йому, що ти – гетеросексуал і не маєш бажання.

Моя подруга хоче накласти на себе руки тому, що не хоче бути лесбійкою. Що мені робити?

Мусиш поставитися до справи дуже серйозно. По-перше, варто твоїй подрузі порадити, щоб вона поговорила з особою, якій вона довіряє, якщо цього вона не хоче або не зможе зробити – доведеться самому/самій попросити про допомогу – найкраще знайти контакт з шкільним вихователем, довіреним вчителем чи психологом. Якщо існує безпосередня загроза життю – слід повідомити поліцію і/або швидку допомогу або навіть привезти таку особу у прийомний покій психіатричної лікарні. У таких лікарнях якщо лікарі підтвердять, що існує реальна небезпека для життя і здоров'я особи, що хоче накласти на себе руки – то напевно затримають її на огляд – можуть це зробити навіть всупереч її волі. Пам'ятай, що з такою проблемою ти не можеш боротися своїми силами. Якщо твоя подруга не хоче, щоб хтось знав, що вона – лесбійка, скажи лікарям лише, що вона у поганому стані і що є серйозні причини, чому вона думає про самогубство.

Якщо ти не маєш довіреної особи, варто сконтактувати з психологом, що працює для лесбігеївських організацій. Такі консультації можна отримати також по електронній пошті, наприклад від Кампанії Проти Гомофобії або Ламбда Варшава.

Я – гей, і хотів би про це розповісти своїм друзям, але боюся. Як мені це зробити?

Це природно, що ти хочеш розповісти своїм друзям про те, що ти – гей. Мовчання в цій справі було б великою проблемою для

тебе. Це означало б, що ти повинен вдавати з себе того, ким ти не є насправді. Зрозуміло також, що ти боїшся про це сказати. Деякі люди мають багато упереджень і стереотипів на тему геїв та лесбійок, отже важко говорити на цю тему, особливо коли ми не знаємо, чого сподіватися. Чи наші друзі і далі захочуть ними залишитися? Чи будуть вони нас підтримувати? А може почнуть з нас сміятися?

Перед тим як я сказав одному з моїх друзів про те, що я – гей, я довго готувався до цього. Я говорив з ним на різні теми, пов'язані з толерантністю, свободою людини і плюралізмом. Я хотів дізнатися більше про те, чи він є відкритою і толерантною людиною. Я прагнув також перевірити, яка може бути його реакція, якщо я скажу йому, що я – гей. На щастя, він виявився справжнім другом – прийняв мене таким, яким я є.

Отже ти можеш перевірити своїх друзів, піднімаючи подібні теми і вслухаючись до їх відповідей. Якщо ти відчуваєш, що можеш з ними говорити і на тему гомосексуальності – запитай їх, що вони думають про геїв та лесбійок. Цей тест допоможе тобі у можливому розкритті себе перед друзями. Однак якщо їхньою реакцією буде агресія, прикрі слова, краще не кажи їм у цю хвилину, що ти – гей. Іноді краще почекати, дати їм шанс подумати на цю тему, а тільки пізніше – продовжити дискусію.

Як люди поведуться, коли дізнаються, що їхня подруга – лесбійка?

Гарні друзі повинні допомагати і приймати будь-кого, незалежно від сексуальної орієнтації. Так як зробили подруги однієї з моїх знайомих, яка сказала їм про це в ліцеї. Усі прийняли цю звістку як щось цілком природне, підтримуючи мою знайому у важкі хвилини.

Але не кожен так реагує. Багато осіб має упередження і керується негативними стереотипами на тему геїв і лесбійок, що призводять до того, що вони можуть зреагувати не надто дружньо. Я знаю багато випадків, коли гомосексуальних осіб відштовхували їхні найкращі друзі і навіть члени сім'ї тільки тому, що вони мали гомосексуальну орієнтацію. Отже буває, що особи, яким ми довіряємо, нас відштовхують, хоч здається, що вони мають нас підтримати.

Реакцією деяких людей може бути здивування та збентеження. Навіть найкращі друзі часто не припускають, що можуть дружити з гомосексуальною особою. Мій друг чотири роки під час навчання в ліцеї мав найкращого друга – гея. Вони не знали один про одного,

роблячи вигляд, що вони – гетеросексуали. Минуло кілька років, поки виявилася правда.

Мені подобається моя подруга. Чи можу їй про це сказати?

Перш ніж ти скажеш їй про це – добре якщо ти все докладно обміркуєш. По-перше, подумай, чи твоя подруга – лесбійка. Подруге, якщо вона – лесбійка або бісексуальна жінка, залишається ще кілька інших важливих питань. Якщо ніхто не знає про те, що ти – лесбійка, то існує ризик, що подруга може по-різному відреагувати. Якщо їй не сподобається те, що ти сказала – вона може розповісти про це іншим і тим самим виявити твою орієнтацію.

Було б добре дізнатися більше про внутрішній світ твоєї подруги. Дізнайся, що вона думає про геїв та лесбійок, чи вона толерантна і відкрита до різних людей. Якщо це так, то цілком можливо, що вона зрозуміє твої почуття, але це не означає, що відповідь на них взаємністю.

Якщо ти ходиш до школи і залежиш фінансово і юридично від батьків, варто докладно обміркувати ці справи. Адже завжди існує ризик, що твоя подруга або батьки твоєї подруги скажуть твоїм батькам, що ти – лесбійка. Якщо твої батьки не сприймають твоєї справжньої сексуальної орієнтації або не знають про неї, то це може викликати додаткові проблеми.

Мій друг сказав мені, що я йому подобаюся. Що я маю йому відповісти?

Я думаю, що ти повинен радіти, що він тобі зробив комплімент. Це приємно, коли ти подобаєшся іншим. Може для твого товариша це був важливий момент в його житті. Уяви собі, скільки відваги знадобилося б тобі, щоб сказати це саме особі, яка тобі подобається. Як бачиш – це не так просто.

Твій товариш міг також цим спробувати передати важливу інформацію про себе. А саме, що він – гей. Таке саморозкриття ми називаємо – *coming out*. Якщо ти не хочеш скривдити його, було б добре його підтримати. Як ти знаєш, багато геїв та лесбійок приховує свою психосексуальну орієнтацію і розкриття її іншій особі – для них важлива подія. То ж буде достатньо, якщо ти запевниш свого колегу про симпатію до нього, що не рівнозначно зі взаємним почуттям до

нього. Відреагуй так, ніби дівчина, яка тебе не цікавить, сказала тобі, що ти їй подобаєшся. Можеш сказати своєму товаришу, що будеш готовим його підтримувати, тому що знаєш, як ставляться до геїв і лесбійок у нашому суспільстві. Це буде безсумнівно дуже важливо для нього.

Ну і звичайно можеш йому подякувати за комплімент.

Я – не гей, але дружу з хлопцями, які – геї. Може зі мною щось не так?

Безсумнівно, нічого поганого з тобою не відбувається. Багато гетеросексуальних осіб мають гомосексуальних знайомих. І навпаки. Багато гомосексуальних осіб мають гетеросексуальних знайомих.

Чи можу задавати моїй подрузі – лесбійці питання про те, що таке бути лесбійкою?

Звичайно, так. Поки твої питання не будуть її образати, а вона буде відчувати, що ти справді хочеш дізнатися більше – немає чого боятися. Їй також буде цікаво дізнатися, що таке бути гетеросексуальною особою. Однак пам'ятай, що не кожна гомосексуальна особа почувається комфортно, розмовляючи на цю тему. Я сам маю часто проблему, коли журналісти задають мені занадто інтимні питання.

Якщо хочеш більше дізнатися на тему того, що таке бути гомосексуальною особою, тобі можуть допомогти публікації та веб-ресурси, що стосуються гомосексуальності. Їхній перелік ти знайдеш в кінці цієї книжки.

Як реагують батьки, коли дізнаються, що їх дитина гей чи лесбійка?

Батьки реагують по-різному. Деякі, хоч це, на жаль, рідкість у нашій країні, реагують спокійно, намагаючись зрозуміти, якою важливою інформацією ділиться з ними їхня дитина. Інші – переважна більшість – реагують із заклопотанням, сумом, докорами, почуттями вини, соромом, злістю і навіть агресією. Бувають батьки, які відштовхують свою дитину, у крайніх випадках – викидають її з дому.

Ми мусимо пам'ятати, що батьки не підготовлені до такої роз-

мови. На відміну від нас. Ми, геї та лесбійки, готуємося до неї місяцями, і навіть роками. Готуємо аргументи, намагаємося передбачити сценарій такої розмови. Для батьків інформація про нашу гомосексуальну орієнтацію – це часто несподіванка.

Багато батьків обмірковують те, чому їхня дитина – гомосексуальна. Вони задають собі питання, як це сталося, звинувачують себе або близьких людей, шукають у минулому подій, які могли б пояснити їм ситуацію, в якій вони знаходяться.

Ніхто нас не вчить, як розмовляти з близькими про наші сексуальні прагнення. Ми живемо в суспільстві, в якому важко говорити на такі теми. Це призводить до того, що вони обростають міфами і негативними стереотипами.

Тому багато батьків бояться за своїх дітей, коли дізнаються, що вони – гомосексуальні. Моя мама дізнавшись, що я – гей, ствердила, що напевно я помру від СНІДу. Це – наслідок фальшивого стереотипу про те, що гомосексуальні чоловіки раніше чи пізніше заразяться вірусом ВІЛ. Звичайно він не має нічого спільного з дійсністю. Вона також додала, що напевно я буду в старості самотнім. Інші батьки бояться, що їхня дитина матиме багато партнерів або її ображатимуть інші люди, що не терплять геїв та лесбійок.

Часто батьки просять, нікому не говорити про гомосексуальність їхніх дітей. *Що скажуть люди?!* – вигукнула моя мама, коли я їй сказав про свою орієнтацію. Для багатьох осіб важливо, як до них ставляться сусіди, знайомі, родина, а бути геєм чи лесбійкою для багатьох – причини сорому.

Для батьків, які глибоко релігійні, звістка про гомосексуальність дитини сприймається ще важче. У Польщі багато родин виховує дітей у традиційному католицькому дусі, де сексуальність людини прихована під покровом таємниць. Таке виховання не сприяє розумінню проблеми геїв чи лесбійок. Тому ці батьки можуть посилатися на *Біблію* і вчення римо-католицької Церкви. Вони можуть бути роздерті між вченням Церкви і любов'ю до своєї гомосексуальної дитини. Може так як мати мого друга будуть намовляти таку дитину скористатися *лікуванням гомосексуальності*, що пропонують деякі католицькі групи. Але це може принести психічну шкоду для її дитини на все життя.

У багатьох країнах діють організації, членами яких є батьки гомосексуальних дітей. Батьки, які дізналися про те, що їх син або

дочка – гомосексуальні, можуть знайти підтримку і розуміння у цих організаціях. У Польщі ще немає такої організації, однак слід згадати що існуючі в нашій країні лесбігеївські організації надають допомогу і підтримку батькам гомосексуальних дітей.

Я – лесбійка. Чи можу я про це розповісти своїм батькам?

Відповідь на це питання не легка. Перш ніж розповімо комусь про нашу гомосексуальність варто підготуватися до такої розмови. Слід продумати як наші батьки відреагують на таку новину.

Для більшості батьків інформація про нашу гомосексуальну орієнтацію – це щось нове. Частіше за все вони не знають як треба відреагувати, тому що ця новина – несподівана.

Отже найкращий вихід – добре підготуватися до розмови з батьками. Варто порозмовляти зі знайомими геями і лесбійками та запитати їх про те, як вони говорили про свою гомосексуальність з батьками. Добре також познайомитися з міфами і упередженнями на тему геїв та лесбійок. Серед наших батьків і досі є багато упереджень, отже варто про них знати.

Якщо у тебе є якість застереження щодо реакції батьків – варто почекати і дати їм час обдумати певні питання. Моя подруга підкинула певен час статті на тему геїв і лесбійок своїм батькам, чим підготувала ґрунт для спокійної і конкретної розмови.

Деякі геї чи лесбійки готують своїх батьків до такої розмови роками до того моменту, коли вони покидають батьківський дім і стають незалежними фінансово. Кожен випадок має свою специфіку.

А може краще вдавати, що я маю гетеросексуальну орієнтацію?

Не варто. Життя гея або лесбійки може бути так само цінним і гідним як життя гетеросексуальної особи.

На жаль, деякі гомосексуальні особи попри те, що розуміють свою сексуальну орієнтацію, пробують створювати гетеросексуальні союзи. Це відбувається тому, що вони не уявляють собі життя в ролі гея чи лесбійки, оскільки вони засвоїли негативне ставлення суспільства до гомосексуальних осіб. Мій друг вирішив одружитися тільки тому, що не прийняв повною мірою своєї гомосексуальності і одночасно думав, що його родина не сприйме того, що він гей, якщо він довідається про це. Отже він створив гетеросексуальну родину, має

навіть дитину, але я знаю з розмов із ним, що він – нещасливий. Він змушений вдавати перед дружиною, дитиною і родиною когось, ким він не є насправді.

Геї і лесбійки, що залишаються у гетеросексуальних союзах, приховують дуже важливу частину своєї ідентичності. Весь час вони змушені вдавати себе тих, ким вони насправді не є, що викликає в них почуття життєвого невдоволення і емоційні проблеми. Тиск суспільства такий сильний, що гомосексуальні особи, які піддалися йому, не лише знищують своє життя, але часто також і життя свого гетеросексуального партнера.

Однак багато чого змінюється в нашому суспільстві. Все менше ми чуємо, про так звані *білі подружжя*, які створюють геї та лесбійки, щоб удавати перед родиною і знайомими гетеросексуальний союз. Багато одружених геїв та лесбійок, що приховують свою орієнтацію, вирішують розлучитися і розпочати нове життя, в якому вони зможуть жити у згоді зі своєю орієнтацією.

Критична маса

Ядерна фізика оперує поняттям критична маса – явище, що полягає на ланцюговому розщепленні атомних ядер. Кожне розщеплення атомного ядра ініціює точно одне наступне розщеплення. Такі систематичні розщеплення викликають лавину розщеплень.

Подібне явище пов'язане з *coming out*. Чим більше осіб говорить про свою гомосексуальну орієнтацію, тим більше осіб має відвагу сказати про свою орієнтацію іншим. Кожен *coming out* веде за собою наступний. Дуже допомагає така критична маса осіб, готових голосно сказати: *Так, я – гомосексуальна людина!*

Звідки мені знати, як реагуватимуть мої батьки, якщо я їм скажу, що я – гей?

Ти ніколи не матимеш абсолютної впевненості в тому, як реагуватимуть батьки. Відкривши їхній внутрішній світ, ти дізнаєшся, на які реакції можна сподіватися. Якщо твої батьки – відкриті і з ними можна говорити на будь-яку тему або якщо вони раніше позитивно висловлювалися на теми, пов'язані з геями та лесбійками – можна сподіватися, що вони захочуть тебе зрозуміти. Але якщо твої батьки беруть активну участь у релігійному русі, а їхні висловлення були проникнуті ненавистю щодо геїв та лесбійок – можна очікувати, що твоя розмова з ними буде важча і навіть неможлива.

Однак ти мусиш поводитися обережно, починаючи розмову. Бать-

ки, що не готові до такої розмови, часто реагують ірраціонально, іноді потім шкодуючи про свої слова і вчинки. Реакція батьків буде іншою, якщо ти підготуєш їх, підкидаючи їм різні статті на тему геїв та лесбійок, провокуючи їх на розмови про толерантність, гомофобію та інші теми, важливі для тебе.

Мій знайомий довго готувався до розмови зі своїми батьками. Він зволікав з цим, знаючи, що його батьки мають дуже багато упереджень щодо геїв та лесбійок. Ці упередження сформувалися під впливом того, що вони чули в костелі від ксьондза. Він готував їх до розмови, час від часу інформуючи їх, що ходить на зустрічі молодіжної групи Кампанії Проти Гомофобії. Через деякий час пролунало sacramентальне питання від матері: *Чи ти теж – гей?* Мій знайомий заперечив це. Він злякався цієї розмови, особливо тому, що йому довелося б говорити по телефону. Тільки недавно, через кілька років такої підготовки, він сказав, що він – гей і має хлопця, з яким щасливо живе. Його мати сказала, що вже давно про це здогадувалася. Виявилось, що батьки кілька разів розмовляли між собою на тему гомосексуальності їхнього сина. Вони прийняли його сексуальну орієнтацію і сьогодні відвідують мого знайомого і його партнерку в них удома.

Coming out має величезне значення. Я переконаний, що у проти-лежному випадку відбувається руйнівний вплив на наші стосунки з найближчими людьми, у школі, на роботі, у повсякденному житті. Внаслідок цього відбувається емоційне віддалення від батьків, друзів, знайомих, найближчих нам осіб. Руйнівний вплив діє і на нашу психіку.

Що має сказати гетеросексуальна пара своєму малому сину, який на вулиці побачив пару геїв, що трималися за руки?

Сказати, що йому поталанило, тому що я не бачу таких пар на вулицях польських міст. А якщо серйозно, то вони просто повинні пояснити йому, що він бачив двох чоловіків, які кохають одне одного. Для дітей така сцена не здається чимось нетиповим. Це ми, дорослі, маючи закодовані упередження щодо геїв та лесбійок, реагуємо на такі пари зі здивуванням як на щось несподіване. Мені пригадується ситуація, коли в трамваї про це запитав мене якийсь незнайомий чоловік. Я відповів йому так само як і тобі. Така проста і банальна відповідь розізлила незнайомця, який втік з трамваю на наступній зупинці.

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ
Повсякдення

Що я повинна зробици, коли я зрозуміла, що я – лесбійка?

Просто ти повинна бути собою. Прийняти себе такою якою ти є. Це звичайно, важке завдання, але тільки так, можна справді жити щасливо і гідно. Важливо, щоб ти мала знайомих і друзів, які шануватимуть тебе без відносно до твоєї сексуальної орієнтації. У багатьох моментах твого життя вони тебе підтримають.

Дехто каже, що бути лесбійкою – це зло. Чи це правда?

Ясно, що це – не зло. Однак багато геїв та лесбійок і далі вважає, що бути гомосексуальною особою – це значить залишатися людиною гіршої категорії. Вплив середовища в якому ми виховуємося призводить до того, що багато хто може мати подібні почуття. Однак варто пам'ятати, що сексуальна орієнтація не вирішує якою людиною ти є. Ніхто не має права ображати тебе чи близьку для тебе особу тільки тому, що вона – гомосексуальна. Доктрина римокатолицької Церкви, також не вважає гомосексуальність злом. *Гомосексуальні акти*, тобто гомосексуальний секс Церква однак вважає не врегульованими морально, а геїв та лесбійок закликає до чистоти. Це, звичайно, лицемірство, тому сподіваюся, що це ставлення Церкви у майбутньому зміниться.

Як на мене, гомосексуальність не можна розглядати у категоріях зла чи добра. Такі підходи – нелогічні. Оскільки гомосексуальність – це одна з трьох сексуальних орієнтацій, як вважає наука, спроба оцінювати – не має сенсу. Позиція *за* чи *проти* гомосексуальності виглядає так ніби ми були проти того, що Сонце сходить і заходить, або трохи схоже на спроби морально оцінювати колір очей. Схід і захід Сонця чи колір очей – це просто щось таке, що природно існує в навколишньому середовищі. Тому за своєю суттю ці явища – нейтральні з моральної та етичної точки зору.

Я глибоко переконаний, що кожна людина має повне право на свободу, і може повністю реалізувати свою сексуальність безвідносно, до сексуальної орієнтації. Це право пов'язане зі свободою людини, у тих межах коли ця свобода не викликає кривдження іншої людини.

Багато хто каже, що бути геєм – не природно. Чи вони мають рацію?

Гомосексуальність так само як гетеросексуальність і бісексуальність існує як серед людей, так і серед тварин, є частиною природи. Однак буває, що деякі особи використовують аргумент, що гомосексуальність суперечить природі або природному праву.

Термін *природне право*, яке також відоме як *моральне право* або *Боже право* – це філософський термін, тобто він пов'язаний з певним світоглядом. На світі серед різних релігій і філософських шкіл виступає цілий спектр визначень природного права. Часто вони суперечать одне одному. Філософи користуються цим виразом явно непослідовно і по різному, взагалі уникаючи його детальнішого пояснення. Ті хто ж спробував це зробити, не змогли виконати таке завдання. Використання терміну *природне право* таким чином пов'язане з нашими суб'єктивними відчуттями або поглядами, які можуть відрізнитися в залежності від релігії чи культури до якої належимо.

Природне право як філософсько-релігійний, а не науковий термін, сильно пов'язаний з репресіями проти людської сексуальності. Він використовується у боротьбі з контрацептивними засобами, дошлюбним сексом, сексом що не веде безпосередньо до запліднення. Не природним є також анальний чи оральний секс – тому що вони не ведуть до запліднення. Так само як звичайні поцілунки.

Природне право – отже, це термін суто оціночний, який не має пізнавальної цінності. Однак він має велику силу переконання. Називаючи певну норму природним правом можна сподіватися, що вдасться переконати людей виконати цю норму. Така точка зору може викликати ілюзорне враження зрозумілої та переконливої думки. Враження зрозуміло викликають слова *право* і *природне*, які, якщо взяти їх окремо, нібито мають сенс. Така конструкція асоціюється також з правом природи, яке звичайно розуміють як назву законів природи, які належать до сфери науки. Оскільки про ці останні, відомо, що вони не залежать від нашої волі, а при цьому відкриті та описувані компетентними, гідними довіри фахівцями. Отже і для норм, які публічно називають *природними правами* часто вдається завоювати – завдяки суто мовному збігу – некритичне визнання непрофесіоналами.

Що цікаво, католицька Церква переживає постійну еволюцію, якщо йдеться про природні права. Донедавна Церква жорстко за-

суджувала використання презервативів. Однак вона змінила точку зору, допускаючи можливість використання презервативів чоловіками в африканських країнах, де існує великий ризик зараження вірусом ВІЛ. Так само Коперніковську теорію геліоцентризму спіткала подібна доля. Католицька церква аж до 1828 р. вважала, що Сонце обертається навколо Землі і її не переконували навіть відкриття М.Коперніка, що їх підтверджували багато разів інші науковці.

Я переконаний, що колись Церква також змінить свою думку щодо гомосексуальних осіб та їх зв'язків. Мине якийсь час і один з майбутніх пап проситиме вибачення за переслідування геїв та лесбіянок Церквою. Однак мені боляче, що до цього часу так багато гомосексуальних осіб та їх родичів і друзів житиме з почуттям провини.

Я чула, що гомосексуальність – неприродна, тому що її немає у світі тварин. Чи це правда?

Науковці давно займаються гомосексуальністю тварин. Так як і люди, тварини також можуть виявляти такі орієнтації як гомосексуальна, гетеросексуальна чи бісексуальна. У 1999 р. американський біолог Б.Бейджміл оприлюднив свою відому працю *Біологічне багатство: Тваринна гомосексуальність і природне різноманіття*, в якій нараховується до 450 видів, серед яких спостерігається гомосексуальна поведінка. Бейджміл зібрав результати своєї 10-річної праці, наводячи в ній приклади гомосексуального співжиття чайок, пінгвінів та багатьох інших тварин. Він також оприлюднив перелік близько 60 видів тварин, які займаються виключно одностатевим сексом. Досить часто ЗМІ інформують про приклади гомосексуальних пар серед тварин. Нещодавно у Нью-Йоркському зоопарку зацікавлення викликала гомосексуальна пара пінгвінів Рой і Сіло, які разом навіть виховували дитину. Серед морських котиків лише пари самців опікуються та виховують потомство.

Що цікаво і що варто запам'ятати – наука не підтверджує жодного випадку гомофобії серед тварин. Для них ненависть до гомосексуальних тварин не існує. Отже гомофобія є неприродним винаходом людини, який не існує в природі.

А може гомосексуальність – ненормальна?

Гомосексуальність – нормальна. Дехто вважає, що нормальне – це те, що типове, повсюдне, характерне для більшості. Тому варто

пригадати, що гомосексуальність – повсюдна. Вона існувала, існує і буде існувати скрізь в усіх країнах і в усіх суспільствах. Багато осіб – кілька чи кільканадцять відсотків кожного суспільства – це бі- або гомосексуальні особи. Отже у Польщі є близько двох мільйонів геїв та лесбіянок. Це найбільша меншина, що живе у нашій країні.

Я користуюся лівою рукою, але ніхто не вважає цю особливість ненормальною, хоч більшість осіб – правші. Я просто інший від більшості, яка для письма використовує праву руку. Пам'ятаю часи, коли мені було кілька років і мене примушували навіть писати лівою рукою, трактуючи мою особливість як щось ненормальне. Тепер на щастя, ніхто вже не має таких ідей.

Подібно до тих, хто користується лівою рукою гомосексуальні особи – вони інші від більшості суспільства, але в цьому немає нічого ненормального.

Чому дехто вважає, що геї та лесбіянки не повинні виставляти на показ свою гомосексуальність?

Дехто вважає, що сексуальна орієнтація – це приватна справа кожної людини і ми не повинні про неї говорити публічно чи декларувати її. Але реалії нашого повсякденного життя заперечують цей погляд. Гетеросексуальні особи несвідомо підкреслюють, тобто підкреслюють свою гетеросексуальність при кожній нагоді – носять обручки на пальцях як свідцтво заручин й шлюбу, тримаються за руки на вулиці, публічно цілуються, розмовляють про свої зв'язки зі знайомими і родиною, укладаючи шлюби. Гетеросексуальні політики не приховують своїх дружин, охоче з ними з'являються публічно, а відомі гетеросексуальні акторки і актори розмовляють про своїх партнерів і партнерок, чоловіках і дружинах, а також про свої проблеми пов'язані з коханням. На відміну від них гомосексуальні політики і актори або прикидаються гетеросексуальними або нічого не кажуть на ці теми. Світ, в якому панує гетеросексуальність, створив умови, за якими тільки люди відмінні від гетеросексуальних осіб змушені приховувати свою сексуальну орієнтацію. Однак коли вони про це кажуть, то несправедливо їх звинувачувати у демонстративності.

Є таке старе китайське прислів'я *Риба останньою відкриває воду*. Ця метафора означає, що вода – гетеронормативність, а риби гетеросексуальні особи. Належати до норми, приймати твій світ як звичайно, не піддавши його сумнівам. Використовуєш привілей бути

частиною цієї норми. Подібною є ситуація з чоловіками, які розповідають анекдоти про жінок. Їхні сексистські жарти не б'ють безпосередньо в них, тому їм здається, що нікого не ображають. Тому так багато осіб має проблеми з розумінням потреб гомосексуалів.

Чому деякі геї та лесбійки приховують свою орієнтацію, або роблять вигляд, що вони гетеросексуальні?

Ми живемо у гомофонному суспільстві. Факт, що особи гетеросексуальної орієнтації становлять переважну більшість, пояснює те, що через культурні, релігійні, політичні і суспільні впливи навколо геїв і лесбійок з'явилося багато негативних стереотипів і упереджень.

Тому, щоб захиститися від недоброзичливого ставлення деяких людей, геї та лесбійки приховують свою сексуальну орієнтацію. Вони бояться, що коли хтось дізнається про те, що вони – геї чи лесбійки, то можуть мати проблеми. І досі ми чуємо в стінах шкіл образливі гомофобні погляди, багато політиків і духовних осіб польської католицької Церкви закликає до ненависті та ізоляції геїв та лесбійок, багато батьків не може або не хоче визнати своєї гомосексуальної дитини. Страх перед реакцією оточення призводить до того, що ми приховуємо свої почуття і кохання.

Мені пригадується історія, яку розповіла моя приятелька, Агнешка, яка є лесбійкою. Її колеги на роботі почали підозрювати, що вона – не гетеросексуальна. Тому, певного дня, на прийом, організований в її фірмі, вона привела колегу. Цього вистачило, щоб припинити підозри, щодо її особи. Вона не повинна була нічого говорити, нічого декларувати. Всі визнали, що Агнешка має партнера і що вона – гетеросексуальна.

Геї та лесбійки, бажаючи адаптуватися до суспільства, вдають, що вони – гетеросексуальні. Вони намагаються створювати гетеросексуальні зв'язки, уникаючи контакту з іншими гомосексуальними особами, і часом відкрито атакують інших геїв та лесбійок. Все це тільки для того, щоб збудувати навколо себе мур, який буде їх оберегати від будь-яких підозр у гомосексуальності.

Чому деякі люди називають геїв *педерастами* і *тітками*, а лесбійок – *лесбами*?

Тітка, педераст і кілька інших визначень – це вульгарні і образ-

ливі прізвиська. Вони стосуються чоловіків які є геями або тільки підозрюються в цьому. Дехто називає так геїв, щоб їх образити і принизити, але деякі люди, частіше за все самі геї або їх добрі знайомі так себе називають*. Слово *лесба* – це вульгарна назва гомосексуальної жінки, або жінки, яку підозрюють у тому, що вона може бути гомосексуальною.

Є гомосексуальні особи, які кажуть про себе *я – педараст* чи *я – лесба*, тому що хочуть висміяти негативне значення тих слів, що функціонують у суспільстві. Таким чином ті слова нейтралізуються. Так, наприклад, було нейтралізовано слово *schwule* в німецькій мові і *queer* в англійській. Нині багато лесбігеївських організацій у німецькомовних і англомовних країнах офіційно вживає ті слова.

Хтивня – описання педерастичного раю

Книга Міхала Вітковського *Хтивня* викликала сильне збентеження. Опис середовища польських гомосексуальних чоловіків доби ПНР, які самі називають себе *педерастами* і *тітками*, відкрив важку тему різноманітності геївського середовища. Вітковський змалював бруд, підлість і насильство. В ролі жертв і виконавців виступали геї. Лукреція і Патріція, головні героїні книжки, передали автору – Міхасьці – картину середовища, сповнену інтригуючої вульгарності, про яку не хочуть знати політично правильні громадяни. Все у захоплюючій літературній формі. Книжка отримала багато нагород у Польщі та закордоном.

Що відчуває гей, коли його називають педерастом або тіткою? Що відчуває лесбійка коли на неї кричать лесба?

Думаю, що почувається дуже погано, особливо якщо намір осіб, які висловлюються таким чином полягає в тому, щоб образити когось. Часто можна почути такі слова від найближчих людей – батьків, родичів, знайомих.

Пам'ятаю, що коли я ходив до середньої школи, досить часто мої колеги називали деяких людей *геями*, *педерастами*, *тітками*, *лесбійками*. Вони робили це не тому, що думали, нібито ці особи ними є, але тому, що знали, що це – образа. Ніхто не хотів бути *тіткою*.

Пам'ятаю також, що дуже боявся, щоб ніхто не дізнався про те, що я – гей. Я знав, що не можу нікому про це сказати, тому що

* В українському сленгу можна почути *педік*, *надруга* та інші.

можу мати через це багато неприємностей. Тому глибоко приховував перед усім світом і навіть перед собою, що я – гей.

Варто пам'ятати, що коли ми вживаємо такі слова, то можемо образити близьких людей навіть не знаючи про це. Геї і лесбійки знаходяться серед нас і тому вірогідність, що вони можуть почути наші слова – дуже велика.

Де живуть гомосексуальні люди?

Геї і лесбійки живуть скрізь. Вони живуть у кожному місті, містечку і селі. Немає значення чи це велике місто на заході Європи, чи мале село в Африці. Вони живуть в усіх суспільствах, вони мають найрізноманітніші професії.

Однак багато гомосексуальних осіб вирішує залишити своє місце проживання і переїхати до більш толерантного середовища. Тому деякі геї і лесбійки виїжджають з Польщі, щоб оселитися в Лондоні, Берліні чи Парижі. Деякі втікають з малих містечок до великих міст у Польщі, таких як Варшава, Познань чи Краків. Ці місця дуже часто створюють почуття анонімності, вони більш толерантні, відкриті до плюралізму. Вони дозволяють мати легкий контакт з іншими геями і лесбійками, тому що у великих містах частіше за все діють клуби, бари, а також лесбійські і геївські організації.

Гомосексуальні особи з малих містечок і сіл шукають у великих містах також місця, де можна сховатися від родин і середовища, що виявили свою нехоть до геїв і лесбійок. Буває, що саме родини змушують їх покидати місця проживання.

Де можна познайомитися з іншими геями і лесбійками?

Скрізь. Напевно, зустріваш їх щодня. Не зауважуєш їх, бо вони нічим не відрізняються від інших членів суспільства – так само одягаються, так само виглядають, розмовляють, працюють. Однак через нетолерантність і дискримінацію вони змушені приховувати свою сексуальну орієнтацію. Тому ж найчастіше геї і лесбійки не говорять відкрито про свою орієнтацію, не тримаються на вулиці за руки.

Страх перед нетолерантністю змусив геїв і лесбійок створювати власні способи знайомства. У кожному більшому місті є лесбігеївські клуби де гомосексуальні особи зустрічаються без страху перед висміюванням чи нетолерантністю. В Інтернеті існує багато порталів призначених для лесбігеївської меншини на яких можна знайоми-

тися з людьми, які часто мешкають у малих населених пунктах. Інтернет також дає геям і лесбійкам почуття безпеки та анонімності. Існує також кілька лесбігеївських часописів, де розміщено оголошення про знайомства.

Однак під час знайомства завжди варто пам'ятати про основні принципи, пов'язані з безпекою і обережністю щодо незнайомих.

Чи можна якось розпізнати гея або лесбійку на вулиці?

Геїв і лесбійок часто представляють за допомогою стереотипів, які фальшують їхній образ. Це торкається також вигляду геїв і лесбійок. Гомосексуальних чоловіків уявляють представниками традиційних жіночих професій, фемінізованими, манірними. В свою чергу лесбійок представляють маскулітними з коротким волоссям. Вони нібито обирають так звані чоловічі спеціальності.

Однак дійсність є зовсім іншою. Коли б геї і лесбійки мали такий стереотипний вигляд, то ми б усі їх знали. Однак дослідження проведені у 2005 році показують, що лише 17% нашого суспільства знає особисто гея чи лесбійку. Отже, це означає, що хоч геї і лесбійки живуть серед нас — ми насправді не здатні їх розпізнати. Адже вони однаково працюють і живуть дуже подібно до інших частин суспільства.

Жертвами негативних стереотипів на тему вигляду стають люди, що одягаються інакше ніж більшість. Екстравагантний вигляд, нетипова поведінка призводять до того, що жертвами гомофобії стають люди, які необов'язково бувають геями чи лесбійками. Гомофобія торкається не лише гомосексуальних осіб, але також гетеросексуальних.

Як геї і лесбійки знайомилися коли не було клубів та Інтернету?

Переслідування геїв і лесбійок привело до того, що їх витіснили на периферію суспільства. Оскільки вони мешкають у різних місцях, займаються різними професіями, мають різний вік, то їхні можливості щодо знайомства були і є ускладненими.

Великі міста, насамперед столиці, притягали гомосексуальних осіб, даючи їм більшу анонімність і свободу самовираження. Це призвело до того, що почали з'являтися неформальні місця, в яких зустрічалися геї і лесбійки. У Варшаві наприклад, за доби ПНР та-

кими місцями були бари та ресторани, назви яких починалися з літери А — *Альгаміра*, *Аматорська*, *Амбасадор*. Ці місця ніколи не були офіційними геївськими клубами, але всім було відомо, що там збираються гомосексуальні чоловіки.

Деякі геї також зустрічалися в громадських туалетах або в парках. Такі місця на геївському сленгу в Польщі називалися *пикетами** і були дуже небезпечними. Адже вони притягували злочинців, які знали, що гомосексуальні чоловіки зі страху перед виявленням їхньої сексуальної орієнтації не будуть інформувати поліцію. Тому злочинці грабували таких чоловіків, а часом навіть вдавалися до насильства щодо них. *Пикети*, на щастя, відходять до історії, а на їхнє місце приходять офіційні лесбігеївські клуби, де геї і лесбійки можуть безпечно знаходитись, не боячись переслідування. Сьогодні у Варшаві діє понад двадцять лесбігеївських місць — бари, клуби, дискотеки, сауни. Для порівняння у Берліні чи Лондоні таких місць — кілька сотень. Знайомство геїв і лесбійок полегшив значною мірою Інтернет, де можна знайти портали, призначені для гомосексуальних осіб, з оголошеннями, чатами та іншими можливостями знайомства. Завдяки цьому геї і лесбійки навіть з малих населених пунктів можуть зав'язати між собою контакти.

У країнах, де менший рівень гомофобії, лесбігеївська спільнота знайомиться подібно до гетеросексуальних осіб. Лесбігеївські клуби залишаються гомосексуальними лише за назвою, а гомосексуальна публіка проводить час з гетеросексуальними людьми у традиційних гетеросексуальних клубах без побоювань, що вони стануть жертвами дискримінації. Я впевнений, що колись так буде і в нашій країні.

Яке майбутнє чекає на мене якщо я — гей? Який вигляд матиме моє життя якщо я народилася лесбійкою?

На тебе чекає майбутнє, яке схоже на те, що буде і в гетеросексуалів. Але це не означає, що воно буде таким самим. Безумовно, ти зіткнешся з гомофобією. Багато осіб і далі не розуміє, що таке гомосексуальність. Гомофобія продовжує визначати життя геїв і лесбійок.

Коли мама дізналася про те, що я — гей, її реакцією був розпач. Вона боялася, що я залишуся самотнім на старість або швидко заражуся вірусом ВІЛ і помру на СНІД. Коли я потім говорив з нею про

* В українському сленгу — *пleshка*.

мій партнерський зв'язок, вона боялася, що матиму неприємності на роботі, у школі, у місці проживання. Коли вона довідалася, що я – гей, то не знала жодної гомосексуальної особи. Отже вона і не знала який вигляд має насправді життя таких осіб. Побоювання, які вона мала, спиралися на упередження і негативних стереотипах, що поширені в нашому суспільстві.

Коли ми знайомимося з геями і лесбійками, то бачимо, що і вони створюють партнерські зв'язки, які спираються на любові і довірі, як і у більшості гетеросексуальних осіб. Їхні союзи дуже часто продовжуються багато років, деякі з них наважуються виховувати дітей. Геї і лесбійки роблять кар'єру в усіх професіях, мають вірних друзів, різних знайомих і батьків, які їх люблять. Так само як і гетеросексуали, вони мають свої мрії і плани на майбутнє.

Як мені розпізнати гея чи лесбійку? Чи гомосексуальні особи поведуться якимось особливо?

Геї і лесбійки загалом поведуться так само як гетеросексуальні особи. Якби було інакше, то кожен з нас знав би гомосексуальну особу, тому що був би здатен її розпізнати. Однак насправді все інакше. Геї і лесбійки живуть серед нас, але тільки 17% з нас особисто знайомі з гомосексуальною особою (за даними соціологічного опитування 2001 р.).

Символи лесбігеївського руху

Веселковий прапор – це найбільш відомий символ геїв та лесбійок. У світі більшість місць, де зустрічаються геї та лесбійки, позначається знаком цього типу. Автором прапора є геївський діяч Гілберт Бейкер з Сан-Франциско у США. Його проект з'явився у 1978 році під час проведення наради на честь Дня свободи геїв у Сан-Франциско. Спочатку прапор складався з восьми кольорів – горизонтальних смуг, кожне з яких має рівну ширину. Від 1979 р. лесбігеївський прапор має 6 кольорів, які нагадують про те, що середовище гомосексуальних осіб дуже різноманітне.

Прапор бісексуальних осіб – це поєднання синього, фіолетового і рожевого кольорів, де синій означає гетеросексуальність, рожевий – гомосексуальність, а фіолетовий – бісексуальність. Існують також символи трикутників з цими кольорами.

Прапор лесбійок має фіолетовий колір.

Рожевий трикутник – цим символом за нацистів позначалися гомосексуальні чоловіки, ув'язнені у концтаборах під час Другої світової війни. Цей знак повернувся у вісімдесяти роки як символ гордості геїв (англ. *gay pride*).

Дехто вважає, що геї і лесбійки мають дар розпізнавати інших геїв і лесбійок. Цей дар називається *гейдаром* (від англ. *gay radar*). Це скоріше вигадка, ніж істина доведена науково.

Я чула про подвійну дискримінацію лесбійок. Про що йдеться?

На жаль суспільне становище жінок призводить до того, лесбійки через свою стать стають жертвами так званої подвійної дискримінації (подвійного виключення). По-перше, як жінки, по-друге, як гомосексуальні особи. Вони стають жертвами стереотипу жінки, як істоти дурнішої і слабшої. Подібно до інших жінок заробляють менше від чоловіків, частіше бувають безробітними, стають жертвами насильства, не можуть вільно вирішувати про своє материнство. Як гомосексуальних осіб їх торкається суспільний остракізм, вони зазнають проявів ненависті через свою сексуальну орієнтацію, також у родині і серед близьких людей.

Багатоаспектна дискримінація торкається також осіб, які відрізняються від більшості кольором шкіри, національністю, етнічним походженням або релігією.

Вже кілька років проблемою дискримінації лесбійок в громадсько-політичному житті займається неформальна група – Спілка Лесбійок.

Спілка Лесбійок

Лесбійки багато років боролися за створення простору у лесбігеївському середовищі, де вони могли б реалізувати свої програмні положення. Це було пов'язано з переконанням, що їхня присутність у публічному просторі ще більш маргіналізована і стереотипізована, ніж присутність геїв. Тому було створено організацію на користь гомо-, бі- і транссексуальних жінок – Спілка Лесбійок. Знаковою акцією цієї організації є Антигомофобна Консультація, яка показує, що гомофобією теж можна лікувати.

Чи геям подобаються усі чоловіки, а лесбіянкам – усі жінки?

Ні, але я знаю, що дехто так вважає. Існує дивний стереотип, що гей буде залицятися до кожного чоловіка, а лесбійка – до кожної жінки. Це так, якби ми думали, що кожен чоловік-гетеросексуал буде намагатися спокусити кожну жінку, а кожна жінка – підчепи-

ти чоловіка. Привабливість іншої людини — це дуже складне і незвичайно селективне явище. Це означає, що ти можеш бути привабливим лише для деяких людей, а не для всіх. Напевно, сам знаєш, що тобі подобаються тільки певні люди, а не кожна особа, яку зустрінеш.

Що геї роблять на побаченні? А лесбійки?

Коли пара геїв чи лесбійок зустрічається на побаченні то вони роблять те саме, що і гетеросексуальні особи. Винятком є те, що вони частіше за все приховують своє побачення від оточення за страху перед нетолерантністю. Коли пара моїх знайомих лесбійок домовилися якось зустрітися в одному з варшавських ресторанів і підчас вечери трималися за руки, то офіціант попросив їх підти звідти. Власники ресторану не бажали, щоб такі пари відвідували їхнє місце. На щастя у нашій країні є щоразу більше місць, в яких геї та лесбійки можуть просто бути собою, не боячись неприємних зауважень або інших форм нетолерантної поведінки.

Чому геї і лесбійки не тримаються за руки і не цілуються у публічних місцях?

Якби не існували стереотипи і упередження щодо геїв і лесбійок, то ми б могли на вулицях бачити геївські і лесбійські пари, що тримаються за руки і цілуються у публічних місцях. Так як це роблять без жодних побоювань гетеросексуальні пари. Тому геї і лесбійки виявляють свої почуття там, де для них безпечно — у лесбігеївських клубах та інших дружніх для них закладах. Тому між іншим організують паради, маніфестації і демонстрації геїв і лесбійок. Для того, щоб хоч один день на рік впродовж кількох годин геї і лесбійки могли почувати себе як гетеросексуальні особи щодня. Щоб вони могли показати свою любов до іншої особи публічно без побоювань, що їх поб'ють або образять.

У багатьох країнах Західної Європи і штатах США геї і лесбійки можуть вже брати участь у публічному житті без побоювань, що зіткнуться з дискримінацією. Я зустрів у цих країнах також багато пар, які трималися за руки або цілувалися у громадських місцях.

Чи геїв і лесбійок ми повинні толерувати, акцептувати, а може шанувати?

Не люблю цього питання, тому що створюється враження, що гетеросексуальні особи можуть якось особливо ставитися до геїв чи лесбійок. Це спрямовує дискусію не на рівень визнання рівних прав для гомосексуальних осіб. Адже ніхто не питає чи повинні ми толерувати, акцептувати або шанувати гетеросексуалів.

Хто запрошує і хто платить за рахунок на геївському чи лесбійському побаченні?

Традиційно серед гетеросексуальних осіб чоловік запрошує на побачення, а жінка очікує, що їй зроблять пропозицію. Ці правила поступово змінюються і все більше гетеросексуалів дотримується засад партнерства у відносинах між собою і при створенні зв'язків. Серед геїв і лесбійок немає такої традиції.

Тому також гомосексуальні особи у таких ситуаціях не залежать від суспільних ритуалів і очікувань. Отже особа, яка запрошує на побачення, відчувається певніше і меншою мірою побоюється, що її запрошення на побачення не буде прийнято. При оплаті рахунків також немає усталених правил — може заплатити той, хто запрошує, можна поділити рахунок на двох чи особа, яка більше заробляє, може заплатити. Запрошена особа може також запропонувати, що заплатить пізніше за квитки до кінотеатру.

Лесбійка запросила мене на побачення, як я маю реагувати?

Перш ніж ти щось скажеш, постав себе у ситуацію цієї дівчини. Подумай яка відвага знадобилася їй для того, щоб запросити тебе на побачення. Якщо ти не зацікавлена, то прямо скажи це. А якщо ти зацікавлена, то може це твій щасливий день!

Буває, що гетеросексуали дуже емоційно реагують, коли хтось підозрює їх у гомосексуальності. Їх злить, що хтось може подумати, що вони мають іншу сексуальну орієнтацію. Це пов'язано з тим, що для багатьох бути геєм чи лесбійкою — це щось погане чи ганебне. Більшості гетеросексуалам не спадає на думку, що залицяючись до особи протилежної статі вони можуть спокушувати гея чи лесбійку. Адже особа, до якої залицяються може цього зовсім не бажати.

РОЗДІЛ ЧЕТВЕРТИЙ
Освіта

Що говорить школа про гомосексуальність?

На жаль дуже небагато. У школах дуже рідко порушують теми, пов'язані з проблемами геїв і лесбійок. Найчастіше це питання обговорюється на уроках біології і подається дуже сухо і у формі, що немає відношення до дійсності.

Підручники, обов'язкові для використання у школі частіше за все про гомосексуальну орієнтацію подають інформацію, що не відповідає сучасному рівню знань на цю тему.

Пам'ятаю, що в перші роки навчання в школі ніхто з вчителів навіть і не згадував про гомосексуальність, а у середній школі єдиним, хто згадував про це був католицький священник, який на уро-

Підручники, що ображають

Програма розроблена для шкільного предмету *Сімейне виховання*, включає тематику гомосексуальної орієнтації серед *труднощів і перешкод у розвитку статевої ідентифікації або відсутності акцептації своєї статі*. Програмний курс, розроблений у такому дусі, визначає зміст затверджених Міністерством національної освіти шкільних підручників. Наприклад, підручник *Перед тим, як зробиш вибір. Підготовка до життя в родині – основи сексуального виховання* (М.Грбовські, А.Немиські, М.Волохович) називає гомосексуальність одним з найбільш відомих розладів у переживанні своєї статевої ідентичності, а природно вважає лише гетеросексуальність. *В цілому явище гомосексуальності – це форма заперечення власної статевої ідентичності і вираз страху перед партнером іншої статі, а також агресії щодо себе самого. Вона пов'язана з розладом статевої ідентичності в період її формування, при наявності труднощів у період дозрівання – пишуть автори цього підручника. Е. Токарчук у підручнику *Шлюб і родина в світлі права* пише, що гомосексуалізм – це збочення в сексуальній сфері, а гомосексуальні союзи кидають виклик не лише принципам суспільного життя, але також і фізіологічній місії людини, яка полягає у продовженні роду.*

Усіх перевершила Т.Круль, що написала підручник *Мандрівка до дорослості. Підготовка до сімейного життя для учнів старших класів*. Автор пише: *Прагнення задовольняти сексуальний потяг може набирати потворних форм. До них належать: гомосексуалізм, бісексуалізм, екзібіціонізм, нарцисизм, педофілія, інцест, садизм, мазохізм, транссексуалізм. Гомосексуальність для неї – це розлад, а причини цього розладу полягають у неправильно сформованій особистості, що може пояснюватися поганим функціонуванням родини або гормональними розладами у період вагітності,* – пише авторка.

Ситуацію погіршило рішення колишнього міністра національної освіти Романа Гертиха, який відкликав влітку 2000 р. директора Головного Центру Вдосконалення Вчителів Мірослава Селятницького, оскільки той затвердив для вчителів підручник Ради Європи *Компас*, де йдеться про права людини, у тому числі про дискримінацію геїв та лесбійок.

ках релігії назвав гомосексуальність гріхом.

Хоч у деяких школах вчать про толерантність і пошану до плюралізму, а також порушують тему різного статусу жінок і чоловіків, однак частіше за все це торкається тільки гетеросексуальних союзів і відносин, у тому числі родинних. Інші форми зв'язків, у тому числі гомосексуальні — замовчуються.

Як учні реагують, на розмови про геїв та лесбійок?

Учні реагують на такі розмови по-різному. В залежності від школи, класу, віку учнів, ставлення вчителя, учні можуть бути зацікавлені і охочі до розмови, заклопотані, засоромлені і навіть ображені. У польських школах як правило уникають розмов на тему геїв і лесбійок. Таких розмов не ведуть також дома, серед друзів і знайомих. Тому багато учнів не підготовлені до такої розмови. Вони не знають як підійти до цієї теми.

Я вважаю, яка б не була реакція учнів і батьків у школі слід говорити про гомосексуальність. Геї і лесбійки — інтегральна частина суспільства, вони є у кожній школі і ми просто повинні знати про них.

Чи у моїй школі є інші геї і лесбійки?

Звісно. За статистикою, у кожній школі геї і лесбійки становлять 5% учнів і 5% відсотків учителів. На жаль, багато хто з них приховує свою справжню сексуальну орієнтацію зі страху перед дискримінацією і нетолерантністю з боку ровесників і вчителів. У багатьох школах Західної Європи виникають групи, які підтримують молодих геїв і лесбійок. До складу таких груп входять учні і вчителі (необов'язково геї чи лесбійки). Вони тим самим дають духовну підтримку і додають відваги геям і лесбійкам під час навчання. Вони також організують акції направлені проти гомофобії у школі.

Чому деякі батьки і політики виступають проти освітніх програм, де фігурують геї і лесбійки?

Сучасна польська школа не надає значення просвіти щодо геїв і лесбійок. В обов'язкових підручниках шкільних предметів рідко згадується гомосексуальність, і як наслідок тема трактується стереотипно і дуже поверхово. Тим не менше деякі політики намагаються переконати суспільство в тому, що в школах має місце *пропаганда гомосексуалізму*.

Вони залякують *пропагандою* не пояснюючи в чому вона полягає. Та як правило суспільство, яке має упередження щодо гомосексуалів, приймає не роздумуючи риторику такого типу, побоюючись за виховання дітей. Багато осіб вважає, що сексуальну орієнтацію можна переносити від людини до людини, а значить за бажанням змінити її чи *заразитися нею*. Це стосується звісно в першу чергу гомосексуальної орієнтації, яку геї і лесбійки могли б при можливості *прищеплювати* молодим людям. Але ж це абсолютно не відповідає дійсності.

Тому батьки, які не мають знань на тему гомосексуальності побоюються за своїх дітей

Геї та лесбійки у спорті

Багато відомих спортсменів говорили публічно про свою гомосексуальну орієнтацію. Серед них окрема тенісистка Мартина Навратілова, пловець і олімпійський чемпіон Грег Луганіс, баскетболіст Орlando Меджік, баскетболістка Шерил Свупс, баскетболіст Девід Копей, тенісистка Амелі Моресмо, а також Мілдред Елла Бейб Дідріксон Захарія – напевно найбільш всебічна олімпійська спортсменка всіх часів. Вона займалася майже всіма видами спорту – тенісом, плаванням, фігурним катанням, баскетболом, бейсболом, а також більярдом.

У різних країнах світу розігруються змагання лесбігеївських команд з різних видів спорту, а кожні кілька років відбуваються ігри континентального і світового масштабу.

Чому мій футбольний тренер іноді називає нас *педерастами*?

Гомосексуальність серед спортсменів і далі замовчують. Звісно, серед геїв і лесбійок є спортсмени, але частіше за все вони приховують свою ідентичність зі страху перед нетолерантністю та дискримінацією. Зокрема серед чоловіків, що займаються спортом часто панує ворожість щодо геїв. *Ти педераст!* – це найгірший епітет в арсеналі вульгаризмів, які вигукують у приступі ненависті. Їх вигукують не лише болільники, але також учасники змагань, які ображають одне одного, суддю чи болільників іншої команди.

Протидією дискримінації у спорті повинно займатися створене 1 вересня 2005 року Міністерство спорту, яке заангажоване у низку загальноєвропейських заходів в якості урядової інституції. Існує рекомендація Євросоюзу, щоб польський уряд зайнявся *використан-*

ням спорту як засобу боротьби з різними видами дискримінації. Досі Міністерство не здійснило якихось заходів у цьому плані.

Відважна вчителька з Кендзежина

Про Мажанну Погожелську, викладача англійської мови з Кендзежина-Козьля почали говорити тоді, коли вона написала донос на саму себе на адресу колишнього міністра національної освіти Романа Гертиха. Вона зізналася в тому, що викладаючи в ліцеї, ділиться з учнями інформацією на тему рівності гомосексуальних осіб і переказує учням різні точки зору з цього питання. Вона також намагається спростувати стереотипи і погляди, до кривдять геїв та лесбійок, зокрема ті, що були висловлені міністром. Вчителька пізніше провела низку заходів, які розпочали дискусію на тему протидії дискримінації і нетолерантності щодо геїв та лесбійок в освіті. Її позиція стала зразком для наслідування для багатьох інших вчителів.

Чи є вчителі серед геїв і лесбійок?

Звісно. Геї і лесбійки – це люди всіх професій. На жаль, через страх, перед нетолерантністю і дискримінацією багато геїв і лесбійок серед вчителів приховує свою сексуальну орієнтацію. Багато осіб і далі вважає, що геї і лесбійки не повинні бути вчителями, тому що можуть погано вплинути на сексуальну орієнтацію учнів (напр. колишній міністр освіти Роман Гертих чи його заступник Мирослав Ожеховський). А оскільки небагато вчителів мало відвагу публічно розповісти про свою гомосексуальну орієнтацію, то більшість не хоче виступати в ролі першовідкривачів. Пошук нових шляхів не легка справа, особливо, коли це загрожує втратою праці. Варто однак пам'ятати, що у польському трудовому законодавстві є положення, що забороняє дискримінацію через сексуальну орієнтацію, а Спілка Польських Вчителів, найбільша загальнопольська профспілка, має брати участь у боротьбі проти гомофобій в школах.

Багато вчителів бояться навіть розмовляти про гомосексуальність у школі. Задуми Романа Гертиха, що торкаються так званої *гомосексуальної пропаганди* зміцнюють ці побоювання.

З ким я можу в школі поговорити про життя геїв і лесбійок?

Це важке питання. У польських школах є мало осіб, які підготовлені до розмови з учнями на цю тему. Хоч Компанія Проти Гомофобії уже багато років проводить заняття для вчителів та вихова-

телів, потреба у професіоналах, які можуть розкрити тему гомосексуальності і досі залишається величезною. Ситуацію ускладнює атмосфера нерозуміння потреби у тому, щоб порушувати тему сексуальності в школі. Отже, багато вчителів і вихователів можуть побоюватися розмов на цю тему. Один з моїх знайомих учителів сказав, що не уявляє собі такої дискусії з учнями. Саме через страх перед звільненням з роботи. Я також пригадую ситуацію, коли я був запрошений до одного з варшавських ліцеїв, в якому мав говорити про толерантність. Зустріч зі мною було скасовано, попри відчайдушний опір ліцеїстів і кількох відважних вчителів, тому що цього не бажав ксьондз, що працював у школі.

Однак варто все ж спробувати поговорити з довіреною особою. Можливо для тебе такою особою стане твій учитель, шкільна медсестра, психолог.

Чи можна *просувати* гомосексуальність?

Гомосексуальність не можна *просувати* як не можна *просувати* білий колір шкіри чи користування лівою рукою. Сексуальну орієнтацію неможливо *просувати*, як *просувають* здорові продукти харчування чи курчат у супермаркеті. Вона не є рисою чи цінністю яку можна за бажанням придбати, щоб пізніше її відкинути, коли, наприклад, вона нам набридне. Однак можна *просувати* пошану для людей, які мають орієнтацію відмінну від гетеросексуальної.

Деякі діячі, серед них президент Польщі Лех Качинський звинувачують гомосексуалів у *просуванні* своєї орієнтації, коли вони хочуть публічно обговорювати проблеми з дискримінацією геїв і лесбійок. Отже такі дискусії намагаються забороняти в школах, ЗМІ, вищих навчальних закладах. У цьому виявляється нерозуміння гомосексуальних осіб. Адже геї і лесбійки повинні мати право розповісти про свою ситуацію і проблеми. Уникання такої дискусії не розв'яже проблеми дискримінації і нетолерантності.

Політики, що представляють правих, у своїй гомофобній риторіці останніми роками використовують поняття *просувати* та *пропагувати* гомосексуалізм. Ці поняття взяли від американських фундаменталістів. Вони є ідеологічними ярликами, які використовують в американських так званих мега-церквах, де лесбійсько-геївську меншину представляють як джерело всілякого зла. Як зауважила Кінта Дунік *пропаганда* має до геїв та лесбійок таке ж відношення яке сionізм мав до євреїв під час антисемітської кампанії в Польщі

у 1968 році. *Евфемізм приводить у дію механізм нетолерантності і одночасно дає моральне алібі — ми буцімто нападаємо не на конкретних людей, а лише на погляди, які вони нам нав'язують. Цей прийом призводить до того, що можна зневажати і безкарно переслідувати і при цьому мати почуття моральної переваги, що виникає з того, що нібито боремося з чинником загрози для нас. Цікаво, що “просування” має також комічний присмак, тому що асоціюється з рекламою. І так як за панування комуністів з'являється привід для абсурдних жартів. За комуністів ми називали одне одного “елементами”. Сьогодні можна спитати: Купиш гомосексуалізм? — так написала відома польська письменниця, Агнешка Граф.*

Лех Качинський перед забороненим ним у 2005 році Парадом Рівності сказав: *Я не виступаю за дискримінацію через сексуальну орієнтацію. Але не буде публічної пропаганди гомосексуалізму. Я їм не забороняю демонстрацій, якщо вони будуть це робити як громадяни, а не як гомосексуалісти.* Для Леха Качинського, як і для багатьох інших осіб, деякі люди є громадянами лише частково, а їхня гомосексуальна частина особи вже громадянином не є і не має громадянських прав. Гомосексуальні особи за президентом Качинським можуть вимагати підвищення як вчителі чи виконувати публічні функції. Але їм не можна демонструвати на захист прав геїв і лесбійок і не можна демонструвати своєї іншості. Тому що це вже для нього *пропаганда* гомосексуалізму. Деякі особи саме так розуміють толерантність. Ми можемо геїв і лесбійок прийняти, але за однієї умови — якщо будемо бачити, що вони гомосексуальні, якщо не дізнаємося, що вони мешкають разом, мають клопоти з виявленням своєї ідентичності, що деякі пари хотіли б і виховувати дітей. Прийнемо їх якщо не будемо змушені з ними говорити про ці речі. Отже ми будемо очікувати, що вони удаватимуть із себе гетеросексуалів.

РОЗДІЛ П'ЯТИЙ
Релігія

Нещодавно ксьондз у костелі сказав, що гомосексуальність – це гріх. Чи це правда?

Категорія гріха визначається релігійно і повинна відноситися виключно до вірних даної релігії. Дехто вважає, що гомосексуальність є гріхом. Однак доктрина католицької Церкви також трактує цю тему і всупереч поширеним уявленням не вважає гомосексуальність гріхом. *Kamexizus* Католицької Церкви, який повинен бути підручником кожного католика присвячує гомосексуальності цілих три параграфи. Їх варто процитувати, тому що там дуже детально описане офіційне ставлення римо-католицької Церкви до гомосексуальності і гомосексуальних осіб.

Гомосексуальність означає відносини між чоловіками або жінками, що відчувають статевий потяг, виключно або переважно, до осіб тієї самої статі. Вона приймала надзвичайно різноманітних форм впродовж віків і в різних культурах. Її психічна генеза залишається значною мірою не виявленою. [...] Певна кількість чоловіків і жінок виявляє глибоко закорінені гомосексуальні нахили. Цей нахил, об'єктивно неупорядкований, для більшості з них приносить важкий досвід. Ми повинні ставитися до цих осіб з пошаною, співчуттям і делікатністю. Слід уникати щодо них будь-яких ознак несправедливої дискримінацій. [...] Гомосексуальні особи покликані до чистоти. Завдяки цнотам панування над собою, які вчать внутрішньої свободи, завдяки підтримці безкорисливої дружби, через молитву і св. Тайни, вони можуть і повинні наблизитися – поступово і рішуче – до християнської досконалості.

Це офіційна доктрина католицької Церкви. На жаль практика має інший вигляд. Католицька церква багаторазово підкреслювала свою нетолерантність щодо гомосексуальних осіб через, наприклад, заборону висвячування гомосексуальних осіб, відмову душпастирства для таких осіб чи висловлювань, що ведуть до ізоляції геїв і лесбійок. На жаль, нинішня політика папи Бенедикта XVI продовжує цю практику і не має ознак, щоб у найближчому майбутньому католицька Церква обрала шлях любові до ближнього і пошани гідності людей, до яких належать також геї і лесбійки.

Варто також пам'ятати, що різні люди мають різні точки зору на різні теми. Наприклад мій найкращий друг, який є католиком і геєм вважає, що гомосексуальність не є гріхом, а гей і лесбійки – не грішники. Він також не вважає, що гомосексуальні акти – аморальні. Подібна ситуація з релігіями – є і такі, що підходять до

гомосексуальних осіб та їхніх зв'язків з повагою.

Людська сексуальність — дуже часто є темою світоглядних дискусій. До сексу можна мати суто гедоністичне ставлення. Можна вважати, що секс — нечистий, а сексуальна поведінка, що не служить продовженню роду — це гріх. Можна також вважати, як це робили Платон і Кант, що у випадку людини, яка є раціональною істотою, справи сексу зовсім другорядні і виконують лише інструментальну функцію, що сприяє продовженню існування виду. Однак для мене ближча думка німецького філософа Фрідріха Ніцше. Він задав просте питання: *Чи варто Ероса називати ворогом! Спільним знаменником почувань як статевих, так і емоційних є те, що одна людина своєю насолодою створює насолоду іншій людині — цього роду добродійних справ не дуже часто можна зустріти в природі! Навіщо ж саме одне з них спотворювати і отруювати докорами сумління!*

Мій ксьондз каже, що гомосексуальність вважається аморальною в усіх культурах і релігіях. Що ти думаєш про це?

Немає однієї моралі, обов'язкової для всіх, якій кожен мусив би підпорядковуватися. Мораль — це не прерогатива лише віруючих. Вона є сферою однозначних і точних рішень. Світ вартостей — це світ індивідуальних рішень, а також власної відповідальності за своє життя і власний вибір. Мені боляче, що в Польщі молоді люди і досі часто не лише позбавлені знань про різноманітність етичних відповідей, але також на додаток звикли до дуже конформістської поведінки. Сам пам'ятаю, що будучи атеїстом під тиском групи я змушений був ходити на заняття з релігії. Так було прийнято, цього очікувало від мене суспільство.

Отже я вважаю, що здорове і щасливе суспільство дає людям простір моральної автономії, дозволяє їм дискутувати про можливість різного вибору. Аби вони могли порозумітися і дискутувати вони потребують знань — отже і правдивих і обґрунтованих суджень про світ. Етична позиція католицької Церкви — лише частина величезної палітри етичних суджень. Вважаю, що варто познайомитися з деякими з них, щоб обрати найближчі для нас.

Треба також пам'ятати, що на уроках релігії не вчимося наукових знань. В те, що каже ксьондз ми можемо лише вірити, тому що найчастіше релігійне знання спирається на догмах і не було перевірено науково. Релігія не має нічого спільного з розумом. Важко

дискутувати про догмат непорочного зачаття чи вознесіння. На думку деяких Отців і докторів католицької Церкви розум і уміння користуватися розумом – небезпечні для релігії. Завданням школи, з іншого боку, є не лише переказування фактів, уміння їх синтезувати і аналізувати, але також навчити критичного мислення і здатності до інтелектуальної самодіяльності.

Гомосексуальність як і бісексуальність і гетеросексуальність – це нормальні сексуальні орієнтації, які постійно закорінені у людській природі. Отже вони не можуть підлягати моральним оцінкам, як не підлягає таким оцінкам наш колір очей чи зріст. Аморально – це наказувати всім дотримуватися гетеросексуальної поведінки як єдино слушної.

Критика позицій католицької Церкви

Ставлення до гомосексуальності представлено у *Катехізисі* католицької церкви, піддається критиці з боку деяких аналітиків. Гомосексуальність у *Катехізисі* називається *об'єктивно невпорядкованою*, що становить свідому маніпуляцію. Хто мав би її об'єктивно впорядковувати? Католицька Церква? Хто має право оцінювати гомосексуальність? Чи церква має виключне право на *об'єктивну* істину, адже відомо, що церква пропагує одну з багатьох морально-етичних сцен, що існують в світі. Її позиція – це скоріше суб'єктивна позиція. Крім того гомосексуальність називається в *Катехізисі* схильністю, що є нічим іншим, ніж мовною операцією, яка позиціонує її серед схильностей таких як педофілія, некрофілія і т.д. Але гомосексуальність – це сексуальна орієнтація, яка може давати стільки ж радості, що й гетеросексуальність. Хибним є твердження, що *для більшості вона є важким випробуванням*, тому що скоріше це стосується гомофобії, але не самої гомосексуальності. Лицемірством також є заклик у *Катехізисі* до геїв і лесбійок жити в чистості. Адже кожна людина хоче реалізувати свою сексуальність і повинна мати на це право. Незрозумілим є також заклик до *уникання* несправедливої дискримінації. Так, ніби існувала якась справедлива дискримінація.

Дехто вважає, що гомосексуальні особи – гріховні та аморальні, тому що вони живуть у партнерських союзах тої самої статі, а єдиною легітимною формою союзу є шлюб жінки і чоловіка. Таке переконання виникає з католицької конфесії, що панує в нашій країні. Католицька Церква вважає грішними будь-яку поведінку поза шлюбом. Цей аргумент давно вже перестав зобов'язувати у сучасному суспільстві – гетеросексуальні особи живуть у позашлюбних союзах різних видів, а дошлюбний секс і мастурбація стали загальними явищами. Згідно з останнім загальним переписом лише 55% польських

родин — це родини, що складаються з чоловіка, дружини і дітей. Інші 45% — це родини іншого типу — у тому числі гомосексуальні родини.

Чи Бог любить геїв і лесбійок?

Не знаю, але якщо Бог існує, у що я не вірю, без сумніву він любить також геїв та лесбійок, так як будь-яку людину, безвідносно до його кольору шкіри, національності, статі чи матеріального статусу. В уявленнях християн Бог — це Бог милосердя, який любить усі свої створіння. Я глибоко переконаний, що Бог розрізняє людей не на основі рис на які вони не мають впливу, а на основі їхніх вчинків.

Цивілізація смерті

Багато релігійних рухів оперує забарвленими з точки зору моралі термінами, які мають вказати вірним на певні типи поведінки. Таким термінам, які особливо пропагував папа Ян Павло II, була так звана *цивілізація смерті*. Наприклад, цивілізацією смерті називається агітація за контрацепційні засоби, у тому числі презервативи, в регіонах, де існувала загроза СНІДу, штучне запліднення, евтаназія чи визнання прав осіб однієї статі. Цей термін сильно забарвлений християнською етикою і не відповідає дійсності. Техніка штучного запліднення дає можливість безплідним парам народити дитину, боротьба зі СНІДом в Африці та вживання презервативів служить тому, щоб живими лишилися мільйони людей (це скоріше прояви цивілізації життя), евтаназія допомагає скоротити страждання невиліковно хворим. Легалізація одностатевих партнерських союзів сприяє щастю тих, хто живе. Отже, джерелом цього терміну є релігія, що визнає існування Божого плану і повноправність апостольської спадщини, яку ми повинні з покорю приймати і навіть страждати. Для багатьох осіб у сучасному світі такий етичний вибір — нераціональний і незрозумілий.

Що світові релігії кажуть про геїв і лесбійок?

Різні релігії мають різне ставлення до гомосексуальності і гомосексуальних осіб. Щоб описати це детально, ми повинні були б присвятити цій темі окрему працю. Тому я тут зосереджуюся на найбільш відомих релігіях з якими можна зіткнутися в Польщі, хоч з деякими — рідко. Однак я вважаю, що три головні монотеїстичні релігії — юдаїзм, християнство та іслам до певної міри спричинилися до такої сильної нетолерантності до гомосексуальних осіб.

Панівною релігією у Польщі є християнство представлене римокатолицизмом. Вважається, що близько 90% мешканців нашої краї-

ни – це католики. Католицизм має таке глибоке коріння в нашому суспільстві, що часто ми навіть не зауважуємо як сильно він впливає на наше життя. У загальноосвітніх школах викладають релігію, законодавчо затверджено заборони релігійного походження, державні урочистості відбуваються в релігійних рамках, а католицька Церква має численні адміністративні і фінансові привілеї. Про ставлення католицької Церкви щодо гомосексуальності я вже згадував вище.

Посилаючись на Отців Церкви (спільних також для католиків) православні церкви вважають гомосексуальні стосунки содомським гріхом – виявом грішної природи людини. Подібну позицію займають Східні Церкви (особливо коптська Церква). Однак варто пам'ятати, що це пов'язано з досить стереотипним мисленням на тему гомосексуальних осіб. Не всі гомосексуальні чоловіки займаються анальним сексом, з яким пов'язано гріх Содому. До того ж слід згадати, що анальний секс практикують також гетеросексуальні особи.

У протестантстві існують розбіжності щодо гомосексуальності, що нині стає одним з найбільш суперечливих питань. Ці розбіжності існують вже кілька сторіч. Мартин Лютер прийняв біблійну історію Содому і Гомори за основу засудження гомосексуальності, у той час як Жан Кальвін, інший протестантський теолог, вже не підходив до цього питання ортодоксально. Це один з принципових аспектів суперечності між ліберальною і консервативною теологією. Ліберальні теологи вважають, що гомосексуальність – це постійна, незалежна від вибору, нормальна і в моральному аспекті нейтральна характеристика меншини людства. Консервативні теологи вважають гомосексуальність злом і часто переконані, що гомосексуальна орієнтація – це результат вибору, що вона підлягає зміні і є протиприродною і аморальною поведінкою. До протестантських церков, що акцентують гомосексуальність слід віднести лютеранські церкви скандинавських країн, деякі англіканські церкви, пресвітеріанські, конгреганалістські, методистські та інші, що благословляють гомосексуальні пари. У Польщі до таких належить Вільна Реформатська Церква. Цікаво, що у НДР протестантські церкви у 1980-х роках за згодою церковної ієрархії надавали одними з перших підтримку лесбїгеївському руху, що зароджувався.

В юдаїзмі немає спільної позиції через значні доктринальні відмінності між різними конгрегаціями. Єврейські священні книги, так само як і християнські не дають тлумачення гомосексуальності, а тому ці тексти мають багато інтерпретацій. Згідно з деякими інтер-

претаціями *Tora* безсумнівно висловлюється проти гомосексуального насильства і чоловічої проституції, яка була частиною ритуалів ханаанського культу родючості, а також містить заборону гомосексуальної поведінки. Однак вона не порушує питань пов'язаних безпосередньо з гомосексуальною орієнтацією. Подібно у *Галасі*, написаному єврейському законі, нічого не говориться про гомосексуальну ідентичність, а лише про самі гомосексуальні стосунки. Однак *Галаха* підлягає постійній трансформації по мірі прогресу науки і появи нових обставин. Це видно на прикладі статусу глухих. Тисячі років глухих вважали психічно неповноцінними і через це нездатними відповідати за власні вчинки. Під впливом сучасного прогресу медицини відбулася зміна такого підходу. Ставлення щодо гомосексуальності також підлягає трансформації. Щораз більше рабинів відкидає традиційні уявлення про гріховність гомосексуальних стосунків.

Коран, свята книга ісламу, висловлюється щодо гомосексуальних вчинків у сурі *аль-Араф*, а також у сурі *аш-Шуара*, що пов'язано з розповідями про Содом. Хадіси, оповідання про життя пророка Магомета, ще частіше висловлюються в цьому питанні (*Убий того, хто це робить, а також того кому це роблять*), забороняючи їм як *ліват*, сексуальні стосунки між чоловіками, так і *сахак*, лесбійські стосунки. Ісламські школи права відрізнялися головним чином щодо кари, яку повинні зазнати гомосексуальні особи, а також способу доведення провини. Історично у мусульманських країнах спостерігається толерантне ставлення до прихованої гомосексуальності. Але у багатьох країнах, де іслам є державною релігією гомосексуальність досі несе загрозу смертної кари (згідно до прийнятого у цих країнах мусульманського права – шаріату): в Ірані, Саудівській Аравії, Мавританії, Судані, Ємені. У західних країнах в мусульманській діаспорі існують лесбігеївські організації (*Queer Jihad, Al-Fatifa*), однак мусульмани вважають їх відступниками.

Далекосхідні релігії, такі як буддизм, синтоїзм, даосизм чи конфуціанство не трактують гомосексуальності у категоріях гріха. Вони спираються більше на філософію ніж на незаперечні забобони і моральні накази, які обов'язкові для християнської традиції. У вченні Будди не згадується гомосексуальність. Існують значні відмінності у підходах різних буддистських шкіл, однак більшість з них не відрізняє гомосексуальні і гетеросексуальні дії, зараховуючи до *неправильних видів сексуальної поведінки* тільки такі дії, які кривдять партнера.

Біблія каже, що гомосексуальність – це зло. Чи це відповідає дійсності?

Біблія містить багато заборон, яких сьогодні було б неможливо дотримуватися – заборона носити довге волосся, саджати зерня двох різних рослин на тому самому полі, робити татуювання, займатися сексом під час менструацій. З іншого боку у *Святому Письмі* ми знаходимо багато законів і наказів, які відкинув світ, у тому числі християнський. Це торкається кари смерті, на яку заслуговують діти, що проклинають батьків, особи, які працюють у Шабат, зводять хулу на Бога, а також ті, хто поневолює і продає в рабство свого одноплемінника. Отже здається, що подібно до того як католицька Церква змінила свої погляди щодо дозволу рабства чи засудження вчення Галілео Галілея, раніше чи пізніше вона змінить своє вчення, що стосується засудження гомосексуальних зв'язків.

Відповідно до найбільш консервативних точок зору у *Святому Письмі* існує дванадцять цитат, де про гомосексуальність йдеться у нашому сьогоднішньому розумінні. Однак ніде немає однозначного твердження про засудження гомосексуальності. Наприклад, не можна стверджувати який гріх пов'язано з мешканцями Содом і Гомори – крім гордині і відмови допомагати бідним. На думку історика С.Бейлі, дослідника *Святого Письма*, історія Лота, двоюрідного брата Авраама, зовсім відсутня в оригінальному тексті *Старого Заповіту*. Її було дописано значно пізніше у зв'язку з реакцією на антигрецьку кампанію в тодішній Палестині. *Біблія* також асоціюється із засудженням інших соціальних груп. На євреях лежить провина пов'язана зі злочином Каїна і вбивством Христа. Так само чорну расу пов'язують зі вчинком Хама, а іноді також з Каїном. Автор відомої праці *Християнство, соціальна толерантність і гомосексуальність* професор Джон Бозвел після ретельного дослідження *Святого Письма* та інших стародавніх текстів прийшов до висновку, що гомофобія у *Старому і Новому Заповіті* насправді є результатом неправильного перекладу сучасними мовами, а також хибної лінгвістичної інтерпретації, якої припустилися пізніші теологи.

Ксьондз професор Міхал Чайковський в інтерв'ю для *Газети Виборчої* висловив у 1988 р. думку, яка повинна стати дороговказом для сьогоднішньої Церкви. *Якби Ісус сьогодні проголошував ті самі слова про суд з Євангелія за Матвієм, де говорить: Я був голодним, спраглим, був прибульцем, в'язнем, а ви прийняли мене, відвідали мене і т.д., то може сьогодні сказав би: Я мав іншу сексуальну орієнтацію, а ви не відкинули мене і т.д. Мусимо Євангеліє постійно актуалізувати,*

якщо для нас воно справді є словом Господа.

Чи є священики які шанують геїв і лесбійок?

Так. Католицька церква складається з людей, що мають різні точки зору на різні теми, хоч ієрархія структури призводить до того, що ліберальні реформаторські погляди не так очевидні як консервативні. Так само є з підходом до гомосексуальних осіб та їхніх зв'язків. У Польщі вже є кілька ксьондзів які вимагають дебатів всередині церкви на тему акцептацій гомосексуальних осіб. Деякі з них опікуються групами геїв і лесбійок, які діють у Кракові і Варшаві і несуть цим християнам щоденну духовну допомогу. З ними можна знайти контакт через лесбігеївські організації. На жаль, ці ксьондзи співпрацюють з гомосексуальними особами без офіційного дозволу церковної ієрархії. Вона досі залишається глухою до проблем геїв і лесбійок, пропонуючи їм лише лікувальну молитву.

Деякі ксьондзи опираються втручанню католицької Церкви у політичне і громадське життя. Йдеться тут між іншим про відокремлення Церкви від держави. Серед церковної ієрархії і досі є багато духовних осіб, що виступають за державну релігію і представляють свій світогляд як універсальний та як природну істину. Вони характеризують католицьку Церкву як інституцію, що не схожа на інші, яка 2000 років без помилок проповідує ці універсальні істини і єдино правильні рішення і тому заслуговує на виняткове місце в державі. Це торкається також питання геїв і лесбійок, щодо яких католицька Церква і досі проводить політику, яка їх кривдить.

Що Ісус говорив про гомосексуальність?

На противагу до того, що каже дехто, Ісус ніколи не висловлювався на тему гомосексуальності і гомосексуальних осіб.

Чи можна через молитву стати гетеросексуалом?

Ні, молитва не має зв'язку з сексуальною орієнтацією. Через молитву або інші прийоми неможливо змінити своєї сексуальної орієнтації. Ця ідея настільки ж далека від істини як і думка, що через молитву гетеросексуал може стати гомосексуалом. На жаль і досі багато осіб вірить у те, що молитвою можна вплинути на нашу сексуальну орієнтацію. Практика цього типу частіше за все проводиться за ініціативою різних релігійних груп і може призводити до важких психічних травм (між іншим до проблем у відносинах з інши-

ми людьми). Отже я не раджу використовувати молитву як ліки проти гомосексуальності.

Гомосексуалізм – це ущербне ставлення до власної чоловічої самоідентифікації, джерелом якої є неповноцінність у взаєминах з батьком та матір'ю. Саме вона породжує дезорієнтацію щодо своєї особи. Така людина не знає, ким вона є як чоловік, і хоче через спілку з іншим чоловіком дізнатися про це. Але це дорога в нікуди, тому що не можна укріпити свою мужність, прагнучи бути з іншим чоловіком [...]. Гомосексуальна поведінка – це матерія гріха), – каже ксьондз-езуїт Юзеф Августин, який займається проблематикою сексуальності у католицькій Церкві.

Гомосексуалізм знищує родину, розриває міжлюдські зв'язки, що викликає руйнацію цілих суспільних структур [...]. Геївське середовище створює групи високого ризику, якщо йдеться про хвороби, у першу чергу СНІД, а також криміногенний характер – єпископ Станіслав Стефанек, що є головою Ради Єпископату Польщі у справах родини.

Це ніби трохи так як із заразною хворобою. Ніхто нормальний не буде дискримінувати таких людей (гомосексуальних осіб – Р.Б.), але через свою безпеку буде домагатися якихось бар'єрів, певної ізоляції. Я думаю, що вчитель – явний гомосексуаліст – просто не виконує основної умови цієї професії [...]. Тут не йдеться про заборону працювати [...]. Тут не йдеться про заборону праці, але про недопущення до певних занять з точки зору компетентності. У Польщі завжди викидали геїв з семінарій. Такий тип людей там небажаний – Церква не потребує таких вихователів. Гомосексуалізм – це збочення, відступ від норми [...]. Орієнтація може бути на Схід чи на Захід. Тим часом норма – або вона є, або її немає, – єпископ Тадеуш Перонек, Голова Церковної Комісії Конкордату.

Чи є церкви друзі до геїв і лесбійок?

Звісно. На жаль вони не діють у Польщі. Серед християнських церков можна вказати на рух *Гідність*, який діє у США. У Польщі діє Єкуменічна Християнська Група Геїв і Лесбійок *Брит*. Це група християн, які мають гомосексуальну орієнтацію, яка виникла у 1994 р. і збирається кожну 3 суботу місяця. Вона відкрита для всіх жінок і чоловіків, одружених і неодружених, заміжніх і незаміжніх, гомосексуальних і гетеросексуальних, світських людей, ксьондзів, пасторів незалежно від конфесій.

Чи християни, геї і лесбійки можуть десь зустрічатися щоб поговорити про свої проблеми?

Так, у Варшаві діє вже згадана Єкуменічна Християнська Група

Геїв і Лесбійок *Брит*. Група організує молитовно-біблійні зустрічі, святі меси і поїздки.

Я – гей і глибоко віруючий католик. Як можна це поєднати?

З цього приводу отримую дуже багато листів. У Польщі, країні де переважна більшість суспільства декларує себе католиками, більшість геїв і лесбійок – це також католики. На жаль їхня сексуальна орієнтація не знаходить схвалення в ієрархії Церкви, що виявляється у щоденній дискримінації і мові ненависті з боку Церкви.

Я вважаю, що важко погодити гомосексуальну орієнтацію з сьогоднішнім ставленням католицької Церкви. Адже вона не має розуміння до геїв і лесбійок і вимагає від них жорстких і нелюдських жертв.

Однак я глибоко переконаний, що якщо Бог існує, то він любить геїв і лесбійок так само сильно як і гетеросексуалів. Я вірю, що він ніколи не засуджував би гомосексуальну любов, так само як не засуджував би і гетеросексуальну любов. Для милосердного Бога любов – це любов. Бог щасливий, коли чоловік кохає чоловіка, жінка жінку або чоловік жінку. Це лише моя концепція Божої любові, але я маю надію, що якщо Він існує, то є милосердним і розуміє всіх нас.

Тому також так хвилює мене доля католиків-лесбійок і католиків-геїв, яких католицька Церква засуджує за їхню любов. Вважаю, що це – несправедливо і там їх переконують щоб в глибині душі вони вірили, що Церква – це не лише сповнені ненависті духовні особи. Це також багато ксьондзів і світських осіб, які розуміють любов, шукають в людині добро.

На жаль, досі не могу відповісти на питання, чому серед того різноманітного зла, яке знаходиться у дійсності, що нас оточує, серед тих страждань, нещастя, біди, агресій, насильства, війни і нетолерантності – саме гомосексуальність становить особливу тему зацікавлення католицької Церкви, що призводить до агресій щодо геїв і лесбійок.

РОЗДІЛ ШОСТИЙ |
Секс

Чому особи однієї статі хочуть займатися сексом?

З тих самих причин, чому гетеросексуальні особи хочуть займатися сексом. Коли дві особи закохані або відчувають еротичну привабливість – цілком природно, що хочуть бути близькими також фізично – цілуватися, торкатися, отримувати задоволення. Сексуальний потяг – інакше *лібідо* – це один з найважливіших і найсильніших людських інстинктів. Зигмунт Фрейд, який увів поняття *лібідо* до науки про сексуальність, вважав, що сексуальний потяг – це сексуальна і життєва енергія людини. Вона суперечить *танатос* – енергії, що визволяє всілякі деструктивні процеси.

Майже кожна людина має сексуальний потяг. Його інтенсивність не залежить від сексуальної орієнтації. Отже стереотипні уявлення, що геї і лесбійки думають лише про секс – не відповідають дійсності.

Який вигляд має геївська та лесбійська сексуальна практика? Що вони тоді роблять?

Це одне з питань, яке мені задають частіше за все. Оскільки в польських школах немає сексуальної освіти, існує багато міфів та стереотипів на тему нашої сексуальності, не згадуючи вже про сексуальність геїв та лесбійок.

Відсутність серйозної освіти, легкий доступ до порнографії та примусова пропаганда аскетизму державою і Церквою породжує лицемірство, яке найбільш б'є по молодих людях.

Для деяких осіб гомосексуальний секс неможливо уявити, тому що в нашій культурі сексуальна сфера частіше за все стосується пеніса і вагіни. Гетеросексуальний секс існує скрізь, а інші форми сексу замовчуються.

Секс геїв та лесбійок – це таке ж різноманітне явище як секс гетеросексуальних осіб. Так само як і у гетеросексуальних парах він концентрується на тому, щоб давати сексуальне задоволення. В залежності від того, що дає партнерам задоволення, гомосексуальні пари можуть цілуватися, притулятися, торкатися статевих органів, займатися оральним сексом. А гомосексуальні чоловіки можуть займатися також анальним сексом. Деякі геївські і лесбійські пари також використовують еротичні пристрої – штучні пеніси, анальні кульки і т.п.

Однак головне – треба пам'ятати про більш безпечний секс. Незалежно від того, який це секс – гомо- чи гетеросексуальний –

ми завжди повинні використовувати засоби, що охороняють нас від інфекцій, які передаються статевим шляхом. Деякі гомосексуальні пари не використовують захисту, вважаючи, що йдеться лише про небажану вагітність. Це помилка. Презервативи та інші захисні засоби, такі як хусточки з латексу або рукавички повинні використовуватися при ризикованій сексуальній поведінці завжди.

Чи геї мають більше сексуальних партнерів, ніж гетеросексуальні чоловіки?

Це черговий негативний стереотип. Дослідження показують, що різні люди мають різну кількість партнерів, незалежно від їхньої сексуальної орієнтації. Кількість сексуальних партнерів залежить не від сексуальної орієнтації, а від індивідуального переплетіння психологічних, культурних і біологічних чинників, впливах середовища.

Звичайно, серед гомосексуальних осіб, як і серед бі- та гетеросексуальних є особи, які мають багато партнерів без емоційного зв'язку. Але такий проміскуїтет або випадковий секс з партнерами, що часто змінюються, має місце серед людей зі всіма сексуальними орієнтаціями.

У польських умовах набагато легше залишитися у гетеросексуальному союзі. Не треба його приховувати перед родиною, знайомими і т.д. Такі союзи можна легалізувати через шлюб і скріплювати їх спільним вихованням дітей. Гомосексуальні пари, що повинні ховатися зі своєю любов'ю, не мають таких умов.

Дослідження, що проводилися в країнах, де гомосексуальність у суспільстві набагато більше акцентується у порівнянні з Польщею, показують, що немає відмінностей між кількістю партнерів і тим як довго існує союз між гомо- і гетеросексуальними особами. У країнах, де не терплять союзи геїв та лесбійок, важче залишатися у такому союзі, і тому такі союзи виявляються менш тривалими.

Відсутність акцептації гомосексуальних осіб суспільством веде до того, що частина геїв та лесбійок взагалі не наважується укласти партнерський союз через страх перед переслідуванням з боку суспільства, а частина починає до своїх союзів ставитися несерйозно і перестає в них вірити, що сприяє їхній нестабільності.

Трапляється, що деякі геї та лесбійки все життя не підтримують сексуальні контакти через те, що вони не сприймають свою сексуальну орієнтацію, або через страх перед наслідками з боку суспіль-

ства.

Якщо я гетеросексуальна і спробую секс з іншою жінкою, то чи можу я через це стати лесбійкою?

Таку залежність не доведено. Я знаю, що дехто вважає, що гомосексуальною особою можна стати через спокусу, поганий досвід чи навіть сексуальний контакт з особою тієї ж статі. Однак — це не правда. Ці теорії мають на меті підтримку навколо гомосексуальності атмосфери відрази і переконання про її протиприродний характер.

Коли ти собі дозволила щось таке, чого хотіла, це означає, що у тебе був гарний секс. Ти не повинна мати докори сумління з цього приводу і шукати причин щодо змін твоєї орієнтації.

У найбільш складних ситуаціях, пов'язаних зі сексуальним використанням, ти можеш розчаруватися і навіть захворіти на депресію, але безумовно не станеш лесбійкою тільки через те, що мала секс з іншою жінкою. Так само, як гей, що використовувався жінкою, не стане гетеросексуальним або лесбійка, використана чоловіком, не стане гетеросексуальною. Твоя сексуальна орієнтація не може змінюватися через поганий життєвий досвід або сексуальне використання. Однак ти можеш мати проблему у зв'язку з близькими відносинами з другою особою. Ситуації такого типу можуть викликати сексуальні травми. Варто також пам'ятати, що сексуальне використання — злочин, якщо ти не дала згоди на секс. Про ситуацію такого типу слід повідомити поліцію.

Якщо ти потребуєш допомоги психолога — звернися до Ламбди Варшава чи Кампанії Проти Гомофобії*. Там працюють професіонали, які допоможуть тобі в важкий момент.

Чи геї більш зацікавлені сексом, ніж гетеросексуальні чоловіки? А лесбійки?

Зацікавлення сексом не залежить від сексуальної орієнтації. Серед геїв є чоловіки, для яких секс грає в житті дуже важливу роль, але є і такі, для яких він немає великого значення. Переважна більшість чоловіків знаходиться між цими двома крайніми групами. Так само і з лесбійками. Для деяких секс — дуже важливий, а для

* Психологічну допомогу можна отримати і в українських лесбігеївських організаціях, наприклад в *Гей-Альянсі* у Києві.

деяких – неважливий, причому більшість знаходиться десь посередині цього простору. В плані зацікавлення сексом гомосексуальні особи поведуться аналогічно до гетеросексуалів.

Гомосексуальні чоловіки у цьому аспекті схожі на гетеросексуальних чоловіків, а гетеросексуальні жінки схожі на гомосексуальних. У зв'язку з цим слід пам'ятати, що чоловіки в основному соціалізуються, а отже суспільно і культурно заохочуються до більшої кількості еротичних стосунків. Чоловіки також часто мають більші сексуальні потреби і легше ідуть на випадкові сексуальні контакти.

Я мала секс з моєю подругою. Це був випадок. Однак я не відчуваю себе лесбійкою. Чи може все ж таки я лесбійка?

Коли я був підлітком, то мав свій перший сексуальний досвід з жінками. Я так сильно боявся того, що я – гей, що прагнув вдавати, що я – гетеросексуал. Я не хотів бути геєм, тому що знав, з якою сильною дискримінацією і нетолерантністю стикаються щодня геї та лесбійки. Я вигадав собі, що якщо матиму дівчину і займатимуся з нею сексом, то стану гетеросексуальним. Звичайно, це не подіяло. Я був ще більш збентежений, тому що секс з жінкою не давав мені ніякого задоволення. Я знав, що обдурюю себе і своїх партнерок. Жінки мене просто не приваблювали сексуально.

Наші контакти чи сексуальний досвід не мусять мати зв'язок з нашими сексуальними потребами. Одноразовий сексуальний контакт, який не виявився для нас чимось приємним чи бажаним, не змінить зненацька наших сексуальних потреб. Багато гетеросексуальних осіб мають на певних етапах свого життя гомосексуальні стосунки і навпаки. Деякі особи також відкривають, що їх приваблює як гетеро-, так і гомосексуальний секс. Ми можемо експериментувати сексуально, можемо пробувати, але насильно не можемо змінити наших потреб.

Я – хлопець, але люблю компанію своїх друзів. Чи означає це, що я – гей?

Це означає, що ти добре почуваєш себе серед твоїх друзів. Кожен з нас любить перебувати з людьми, серед яких йому добре – знайомими, друзями, коханими, рідними. Такою є людська природа. Це цілком природна потреба.

Коли ми даруємо почуття, то це одна з найпрекрасніших речей, яку ми можемо дати іншим людям. Я переконаний, що твої товариші також щасливі, що можуть знаходитися з тобою і бути твоїми друзями. Звісно, це само по собі не означає, що ви – геї.

Геї не терплять жінок? Чи лесбійки ненавидять чоловіків?

Немає такого правила. Жінки дуже часто підтримують геїв і також часто трапляється, що вони стають їхніми подругами і товаришками. Лесбійки дуже часто приятелюють з чоловіками.

Чи наш сексуальний досвід визначає нашу сексуальну орієнтацію?

Ми всі здатні поводитися не у відповідності з нашою сексуальною орієнтацією. Хлопці та дівчата, які відкривають свою сексуальність, мають сексуальні контакти з особами тієї самої статі. Вони роблять це, як правило, з цікавості і переважно у період дозрівання. Однак це не означає, що вони – геї чи лесбійки.

Подібно до цього геї та лесбійки експериментують з партнерами чи партнерками протилежної статі, щоб переконатися, чи вони гетеросексуальні. Такого типу контакти не мусять мати зв'язок з їхніми фактичними сексуальними потребами. Слід відрізнити сексуальні потреби і сексуальну поведінку.

Багато осіб фантазують на тему сексуальних взаємин з особою тієї самої статі. Згідно з різними дослідженнями 25-40% гетеросексуальних чоловіків і 10-20% гетеросексуальних жінок мають такі фантазії, що зовсім не означає, що вони прагнуть свої фантазії реалізувати в дійсності.

Гомосексуальна поведінка серед гетеросексуалів також спостерігається за умов сегрегації статей, наприклад у закритих закладах, в яких довгий час знаходяться особи однієї статі, які не мають можливості близько контактувати з особами протилежної статі. Такі закриті заклади це, наприклад, тюрми, казарми, духовні семінарії, монастирі, виховні заклади, інтернати чи кораблі далекого плавання.

Гомосексуальні контакти, що відбуваються у таких місцях – як правило, мають на меті розвантаження сексуального напруження і не мусять мати зв'язок з сексуальними потребами осіб поза закритим середовищем. Такого типу контакти ми називаємо сурогатними. Сексологи вважають, що гетеросексуальні особи, покидаючи

такі місця, принципово не продовжують сексуальних стосунків з особами однієї статі.

Якщо я не гей, то можу не боятися СНІДу?

Мусиш боятися СНІДу, якщо ти займаєшся сексом. Кожен з нас без огляду на сексуальну орієнтацію повинен усвідомлювати небезпеку інфекцій, що передаються статевим шляхом, включно зі СНІДом – однією з найжахливіших хвороб. Слід знати, як може статися зараження такими хворобами, а також як займатися більш безпечним сексом, щоб уникнути зараження.

Більшість хвороб, що передаються статевим шляхом, виліковуються, але терапія – довготривала і у деяких випадках – складна. На жаль, досі немає ефективних ліків проти вірусу ВІЛ (що викликає СНІД) і самого СНІДу.

Треба пам'ятати, що зараження може статися без огляду на те, чи займаємося ми гомо- або гетеросексуальним сексом. Інфекції, на відміну від людей, не дискримінують через сексуальну орієнтацію. Їх цікавить тільки, як передаватися від людини до людини. Заражену особу не можна розпізнати на вигляд чи з поведінки. Слід про це також пам'ятати.

Філадельфія – фільм про кохання за часів СНІДу

Філадельфія – це один з ключових лесбїгеївських фільмів. Фільм режисера Жонатана Демме розповідає про долю молодого юриста Ендрю Бекета. Він досяг професійного успіху і має шанс стати співголовою. Він – гей і мешкає з гарним Мігелем Аваресом. У канцелярії ніхто з начальства і співробітників офіційно нічого не знає про його зв'язок з чоловіком. Однак цей зв'язок – таємниця Полшинеля.

Настає день, коли Ендрю дізнається, що він хворий на СНІД. Страшну правду він розкриває лише Мігелю та своїй матері Сарі. Хвороба – у початковій стадії. Ендрю і далі виконує свої професійні обов'язки, але коли у фірмі зникають важливі документи, що стосуються мільйонного прибутку, начальство закидає йому некомпетентність і його звільняють з роботи. Бекет підозрює, що справжня причина звільнення – це його хвороба. Він вирішує подати позов на колишніх роботодавців і звинувачує їх у дискримінації. Великий фільм про толерантність.

Здається СНІД зачіпає лише геїв. Чи це правда?

Це один з найстрашніших стереотипів, які я знаю на тему геїв. СНІД передається без огляду на сексуальну орієнтацію, стать, вік,

колір шкіри і т.п. ВІЛ можна заразитися трьома шляхами: через сексуальні контакти, через зараження крові (татування або пірсинг нестерильними інструментами, прийом наркотиків, забруднених кров'ю або використання нестерильних голів і шприців для ін'єкцій (напр. наркотиків). ВІЛ також може передавати власній дитині інфікована мати (в період пологів, а також під час годування через молоко).

Як можна захиститися від інфекцій, що передаються статевим шляхом?

Єдиним способом зменшення ризику зараження при сексуальних контактах (особливо з випадковим партнером чи партнеркою) – це використання презервативів у чоловіків та латексної хусточки у жінок у випадку орально-генітальних або орально-анальних контактів. Однак пам'ятай, що лише правильне вживання презерватива, для зволоження якого використовується лубрикант на водній основі (жир напр. у кремах, олівках, бальзамах призводить до того, що презерватив лусне) реально зменшує ризик зараження ВІЛ, а також інфекціями, які передаються статевим шляхом.

Ризик зараження ВІЛ можна також зменшити, дотримуючись більш безпечної сексуальної поведінки, а також зменшивши кількість сексуальних контактів (з чим меншою кількістю осіб ти підтримуєш сексуальні контакти, тим менший ризик зараження). А найкращий захист – це обопільна вірність обох партнерів/партнерок.

А чи можу я займатися цілком безпечним сексом?

Все частіше відходять від терміну *безпечний секс* на користь терміну *більш безпечний секс*. Перше визначення вводить в оману, тому що навіть при використанні запобіжних засобів є ризик. Щось може піти не так, презерватив лусне або зсунеться і відбудеться передача інфекції. Також беззастережна вірність партнерів чи партнерок не завжди гарантує захист від хвороб, що передаються статевим шляхом, тому що деякі з інфекцій можна отримати не статевим, а іншим шляхом (напр. у басейні) і передати постійному партнеру чи партнерці статевим шляхом. Коли ми говоримо про *більш безпечний секс*, а не про *безпечний секс*, то це просто ближче до дійсності.

Повністю безпечними є лише такі інтимні контакти, в яких не доходить до проникнення (до піхви чи прямої кишки), а також до контакту з заразними рідинами (спермою, преєякулятом, тобто рідинами).

ною, що виділяється перед виверженням сперми), виділенням жіночих статевих органів, кров'ю). Сексуальні практики, які не передбачають контакту сперми, прееякуляту або крові зі слизовою оболонкою – безпечні. Передачею інфекції через неушкоджену шкіру заразитися інфекцією, що передається статевим шляхом, неможливо – тому що шкіра є натуральним бар'єром, що захищає від зараження. Але треба пам'ятати, що ми не здатні на 100 відсотків стверджувати, що наша шкіра – неушкоджена. Також поцілунки не несуть ризику зараження ВІЛ, а слина не є матеріалом, через який можна заразитися, так само як через сльози, піт, сечу і кал (хіба що вони містять кров або вже згадані виділення статевих органів). Найкращий засіб, щоб виключити ризик зараження ВІЛ – це спільний тест (разом з партнером) через три місяці після останньої ризикованої поведінки (тобто після так званого серологічного вікна – часу, коли викриття зараження не може бути можливим). Отже впродовж трьох місяців, коли ти не впевнений щодо стану здоров'я свого або/і твого партнера, рекомендується використовувати захист, тобто презерватив. Також тоді, коли ти не впевнений у вірності твого партнера (або, наприклад, не впевнений, чи він не приймає наркотиків у вигляді ін'єкцій) – слід використовувати запобіжні засоби.

А якщо лусне презерватив?

Якщо сталося так, що презерватив луснув – слід якомога швидше витягти член з піхви або прямої кишки. Після ополіскування водою – легко обмити. Друга особа повинна легко підмити пряму кишку або піхву. Слід вже ужити до цього теплої води і рідини або мила – найкраще для інтимної гігієни. Пам'ятай! Не використовуй гарячої води та дезінфекційних засобів. Також ополіскування ними прямої кишки чи піхви може збільшити ризик зараження, оскільки це подразнює слизову оболонку і змиває природну флору бактерій!

Як роблять тест на ВІЛ/СНІД?

Єдиним способом перевірки, чи ти не заразився ВІЛ – це зробити тест на наявність антитіл через три місяці після останнього ризикованого контакту (тобто після так званого серологічного віконця – часу, коли ще неможливо встановити зараження). Для цього потрібен спеціальний тест, тому інші аналізи, напр. під час періодичних медичних оглядів на роботі, не дають можливості встановити зараження.

На спеціальному пункті тестування на ВІЛ ти зробиш тест на антитіла проти вірусів, що рекомендується робити через три місяці після останнього ризикованого контакту, оскільки це період, після якого кількість антитіл в організмі зараженої людини достатньо велика, щоб їх можна було виявити в результаті тесту. Отже раніше зроблений тест може дати фальшиві результати – може не виявити вірус, що існує у крові.

Якщо зробивши такий тест, ти отримаєш негативний результат – це означає, що у тебе не виявлено антитіл щодо ВІЛ і що ти – здоровий. Звісно, якщо останній раз ти дозволив собі ризикувати за три місяці (чи більше) до тесту. Якщо було інакше, тест може показати фальшивий результат.

Якщо результат тесту виявиться позитивним – це ще не означає зараження ВІЛ. Адже тести з дуже великою вірогідністю виявлять антитіла на ВІЛ у крові іноді можуть виявити антитіла проти чогось іншого, необов'язково ВІЛ. Такий фальшивий позитивний результат ти можеш отримати, наприклад, у випадку зараження сифілісом.

Щоб перевірити, чи знайдено внаслідок тесту антитіла саме на ВІЛ, виконується тест підтвердження Western Blot. Тільки позитивний результат тесту Western Blot свідчить про зараження СНІДом.

Янголи в Америці

Драма Тоні Кушнера розповідає про жертви СНІДу у США. Йдеться про історію гея Луїса Аронсона. Його партнер Прайор Уолтер хворіє на СНІД і починає бачити видіння, у яких він зустрічається з Янголом. Охоплений жахом від хвороби, Луїс зв'язується з Джо Піттом – мормоном і службовцем Найвищого Суду, який живе у невдалому шлюбі з Гарнер, що залежить від валіуму. Піттом цікавиться також впливовий і знаний з правих поглядів юрист Рой Кон, що публічно засуджує гомосексуальність. Він сам є носієм вірусу ВІЛ. Побоюючись, що цей факт може зруйнувати йому кар'єру, Кон – прообразом якого був реальний політик, що помер від ВІЛ у 1986 р. – робить усе, щоб світ не дізнався про його таємницю. Ситуація ускладнюється, коли в домі Пітта з'являється його консервативна мати, яка за всяку ціну хоче виправити подружнє життя сина...

РОЗДІЛ СЬОМИЙ
Право і політика

У чому полягає дискримінація геїв та лесбійок?

Становище геїв та лесбійок у суспільстві представлено у підготовленому Кампанією Проти Гомофобії і Ламбдою Варшава звітах за 2005 і 2006 роки (звіт — на www.kampania.org.pl)*. Згідно з даними звіту майже 18% геїв та лесбійок упродовж останніх двох років зазнало фізичного насильства, при цьому більшість з них кілька разів. Серед тих, хто відповів на запитання анкети, більше 67% повідомили, що їх штовхали, завдавали ударів руками чи ногами. Якщо йдеться про психічне насильство, то його зазнало у кілька разів більше опитаних, понад 50%. Більш ніж 80% геїв та лесбійок приховує свою сексуальну орієнтацію на робочому місці, в школах та інших навчальних закладах. Понад 34% геїв та лесбійок стверджує, що розкриття своєї не-гетеросексуальної орієнтації наражає на дискримінацію на робочому місці. 77,8% анкетованих побоювалося говорити зі вчителями про свою гомосексуальність.

Дехто стверджує, намагаючись піддати сумніву приклади дискримінації гомосексуальних осіб, що кожен може зазнати насильства і нетолерантності. Звісно, людину можна принизити, образити і побити не лише через сексуальну орієнтацію. Але я не знаю жодного випадку дискримінації та нетолерантності до гетеросексуальних осіб тільки тому, що вони — гетеросексуальні. У Польщі геї та лесбійки на противагу гетеросексуалам піддаються дискримінації та нетолерантності тільки тому, що вони народилися гомосексуальними.

Від дискримінації геїв та лесбійок захищає закон. Навіщо ж стільки галасу?

Антидискримінаційне законодавство у Польщі безсумнівно стає все кращим. Однак воно ще далеке від досконалості. У зв'язку з інтеграцією нашої країни до Євросоюзу ми прийняли у нашій правовій системі європейські правові стандарти. На жаль, проблему дискримінації ми не можемо розв'язати в цілості самим фактом переходу на правові стандарти Європи. Потрібні ширші системні підходи, пов'язані з освітою, суспільною політикою і т. ін. Ці способи розв'язання проблеми не завжди регулюються законодавством Євросоюзу. Важливо, щоб було задіяно чинники на рівні країни.

* Аналогічні звіти щодо України готуються Центром *Наш світ*. Вони доступні на www.gay.org.ua

Крім того, хоч право формує нашу свідомість і впливає на міжлюдські стосунки, ми самі мусимо змінюватися як суспільство, щоб випадків нетолерантності і дискримінації було все менше.

Слід пам'ятати і про те, що у деяких питаннях геї та лесбійки і далі піддаються дискримінації у правовому полі. Це стосується наприклад заборони донорства для гомосексуальних чоловіків, заборони мови ненависті щодо гомосексуальних осіб (інші суспільні групи захищені законом у кримінальному кодексі) чи найбільш відомого питання – партнерських союзів.

Що робити, коли мене дискримінують?

Головне – не ставитися до цього легковажно. Кожен акт дискримінації порушує твої права і ти це не повинен терпіти. Отже ти повинен реагувати кожен раз, коли ти або хтось інший став жертвою дискримінації.

Насамперед слід про цей факт повідомити поліцію і організації, що займаються правами людини. У багатьох містах діють лесбійські організації, а Кампанія Проти Гомофобії створила юридичну консультацію для жертв дискримінації через сексуальну орієнтацію. В організаціях працюють юристи, які спеціалізуються на питаннях, що стосуються нерівного ставлення до гомосексуальних осіб, і ти безсумнівно отримаєш там фахову правову допомогу. Не бійся, що інформація про твій випадок буде оприлюднена – на таку інформацію поширюється принцип збереження таємниці, і її нікому не передадуть без твоєї згоди.

Ти можеш також заявити про факт дискримінації омбудсману, який займається проблемою дотримання людських і громадянських прав. Бюро омбудсмана у багатьох випадках піднімає питання, пов'язані з дискримінацією і підтримує жертви такої дискримінації. Дуже важливо інформувати про всі прояви дискримінації і нетолерантності, оскільки Бюро омбудсмана багато років веде статистику, з якої видно, що такої інформації у порівнянні з фактичними масштабами явища дискримінації гомосексуальних осіб і досі дуже мало.

Чи Польща – особливо гомофобна країна?

Серед країн Євросоюзу ми – одна з найбільш нетолерантних країн, але, на щастя, нам далеко до мусульманських країн, де гомосексуальні акти караються смертю. Однак я переконаний, що ми мусимо ще багато зробити, аби подолати проблему гомофобії. Адже

немає жодної країни в світі, де б не існувало явище дискримінації геїв та лесбійок. Навіть у Нідерландах і Швеції, які вважаються толерантними, бувають гомофобні інциденти – хоч і набагато рідше, ніж у Польщі. Однак ці країни активно поборюють нетолерантність і дискримінацію щодо гомосексуальних осіб. Отже я вважаю, що замість того, щоб недооцінювати явища гомофобії, ми повинні старатися її зменшити.

Багато письменників і поетів у минулому піднімали питання гомофобії як національної проблеми. Вони змальовували польські вади і недоліки, упередження і комплекси, ставили питання, які треба розв'язувати. Найкращу картину зіткнення польськості і гомосексуальності представив у *Транс-Атлантику* Вітольд Гомбрович. У одній зі сцен Ігнаци – *цнотливий син Польщі* – готується до поединку з геєм Гонзало. Ігнаци хоче врятувати честь, яку зачепило зіткнення з гомосексуальністю. В свою чергу Гонзало має вибір: або загинути смертю чоловіка, або дати себе вбити як гея. Але щоб він не зробив, він через шантаж не може залишитися геєм і зберегти життя. Польськість і гомосексуальність – це дві окремі справи – поляк проти гея. Не можна бути геєм і одночасно поляком. Отже Гомбрович розкрив гомофобію, яка стала частиною польської національної ідентичності.

Цікаво, що історія, описана Гомбровичем, постійно доводить свій зв'язок з сучасністю. Коли у Римі у 2000 р. відбувався World Gay Pride, польські медіа звинуватили організаторів у релігійній нетолерантності, тому що в цей час до Риму прибула національна делегація паломників Польщі. Той факт, що до Риму прибуває щодня з різних країн принаймні кілька національних делегацій паломників, а організатори напевно не мали й гадки, коли польські паломники планували прибути, не мало ніякого значення. Все подавалося як атака на поляків. Після того, як у 2006 році деякі польські депутати Європарламенту проголосували за те, щоб прийняти резолюцію, яка засуджувала гомофобію у Польщі, вони були звинувачені деякими правими політиками і частиною ЗМІ у зраді нашої країни.

Колишній міністр освіти Роман Гертх намагався викреслити *Транс-Атлантик* з переліку книг читання, стверджуючи, що Гомбрович *пропагує* в ньому гомосексуальність. Абсурдність цієї думки зрозумів навіть нетолерантний щодо геїв та лесбійок прем'єр Ярослав Качинський. Це черговий доказ влучності зауважень Гомбровича про Польщу.

Що говорить польське право про геїв та лесбійок?

Ще недавно польське право мовчало на тему гомосексуальних осіб. Існувало загальне антидискримінаційне положення у Конституції (ст. 32), однак жоден з правових актів не вказував безпосередньо на сексуальну орієнтацію. Останні роки принесли певні зміни у правове становище гомосексуальних осіб.

Польща, вступаючи до ЄС, була зобов'язана включити у законодавство усі антидискримінаційні нормативи, включно з тими, що захищали від нерівного ставлення через сексуальну орієнтацію. Виконуючи це зобов'язання, з 1 січня 2004 р. було реформовано Трудовий кодекс. Таким чином, у польське право було введено заборону дискримінації працівників через сексуальну орієнтацію. Це було зроблено в результаті Директиви Ради № 2000/78/WE від 27 листопада 2000 р.

У Трудовому кодексі введено зокрема заборону безпосередньої дискримінації, сексуальних домагань, посередньої дискримінації, відвернення тяжкості доказу у процесах щодо нерівного ставлення (тобто саме роботодавець мусить доводити відсутність дискримінації, а не жертва дискримінації). Зміни у Трудовому кодексі також означали заборону застосування роботодавцем так званих дій відплати щодо тих осіб, які вирішили висунути проти нього скаргу з приводу дискримінації, зокрема через сексуальну орієнтацію. Трудовий кодекс встановив можливість порушування питання про відшкодування для осіб, щодо яких роботодавець порушив принцип рівного ставлення на робочому місці. Суму відшкодування встановлено не нижче, ніж мінімальна зарплата, одночасно не вказуючи верхньої межі вини щодо відшкодування.

Згідно з Директивою № 2000/78/WE дискримінаційною поведінкою визнано також дії, що полягають у заохоченні іншої особи порушувати засади рівного ставлення на робочому місці. Згідно з рекомендаціями вищевказаної Директиви внесено також зміни до Цивільно-процесуального кодексу, де у ст. 61 внесено зміни. Вони полягають у тому, що громадські організації, які у статутних вимогах мають вписаний захист рівності, а також недискримінації за умов безпосередньої чи посередньої диференціації прав і обов'язків громадян, можуть у справах про позов з цього питання за згодою громадян позиватися на їхню користь, а також брати участь у процесі на кожній його стадії. Ці положення вже кілька разів використовували громадські організації, що діяли в справі рівних прав для гомо-

сексуальних осіб, представляючи судовим органам відповідну думку у справах про відшкодування з приводу дискримінації на ґрунті сексуальної орієнтації. Вперше в історії думку т. зв. *друга суду* (*amicus curiae*) у процесах проти нерівного ставлення з приводу сексуальної орієнтації представила Кампанія Проти Гомофобії у справі позивача Болеслава К. з Плоцька у 2005 р. Справа стосувалася дискримінації на робочому місці (Болеслава К. було звільнено з роботи, оскільки він був геєм). Другою такою справою, у якій вищезгадана організація презентувала думку *друга суду*, була справа про відшкодування, порушена директором Головного Центру Вдосконалення Вчителів, якого звільнив міністр освіти з причини видання Центром підручника про права людини, який зокрема містив коротку інформацію про потребу протидіяння дискримінації через сексуальну орієнтацію.

Важливим кроком у дебатах про потребу введення правових регуляційних актів, що стосуються гомосексуальних осіб, був законопроект щодо зареєстрованих союзів між особами однієї статі. У серпні 2003 р. сенатор від Соціал-Демократії – Унії Праці проф. Марія Шишковська презентувала текст законопроекту щодо зареєстрованих союзів. Сенатор Шишковська розробила цей проект, консультуючись попередньо з лесбігеївськими організаціями. 21 листопада 2003 р. законопроект про зареєстровані партнерські союзи було вручено в Сенаті віце-маршалу Ришарду Яшембовецькому. Законопроект підписало 36 сенаторів – головним чином від Соціал-Демократії – Унії Праці. Законопроект мав на меті правне регулювання становища геїв та лесбійок у Польщі. Він передбачав можливість укладання зареєстрованого партнерського союзу, що мало дати певні права, головним чином економічного характеру. Серед них найважливіші – право успадкування після смерті партнера, право користування страховим полісом у системі охорони здоров'я для членів родини, право на спільне оподаткування, право на отримання виплат, що належали покійному партнеру, наприклад пенсійних. Проект не передбачав можливості всиновлення дітей парами осіб однієї статі.

Під час роботи над проектом, що продовжувалася понад рік, сенатори прийняли кілька поправок і погодилися, щоб особа, яка знаходиться у партнерському союзі, може отримувати інформацію і відвідувати партнера, що знаходиться у лікарні, а також приймати рішення про спосіб лікування. Особи у партнерському союзі також мають право отримувати кореспонденцію партнера, а також мають

право відмовлятися давати показання у якості свідка на тих самих підставах, що і члени подружніх пар. Сенатори викреслили пункт, що учасники союзу, це *особи, що ведуть спільне домашнє господарство або збираються його вести*. Хоч законопроект не допускав усиновлення у таких союзах, сенатори обговорювали введення заборони спільного виховання дітей одного з партнерів у союзі осіб однієї статі. У кінцевому рахунку цю поправку було відкинута. Сенатори також відкинули поправку, яка дала б можливість партнеру, що не має батьківських прав, представляти дитину. Уточнено також, що той, хто бере участь у союзі осіб однієї статі, не може укладати шлюб.

Законопроект про зареєстровані союзи між особами однієї статі було представлено Сейму 23 грудня 2004 р. як сенатську законодавчу ініціативу. На жаль, під час IV скликання її не було включено у законодавчий процес. Законопроект не було направлено до жодної з комісій Сейму з метою його остаточного опрацювання.

Діяльність організацій, які репрезентують інтереси гомо- та бісексуальних осіб, призвела до того, що справою нерівного ставлення до цієї суспільної групи з боку владних органів зайнялися адміністративні суди, в т.ч. Головний Адміністративний Суд, а також Конституційний Трибунал та Європейський Суд з Прав Людини. Причиною заангажування вищевказаних органів у те, щоб виявити свою позицію щодо тем, пов'язаних зі статусом гомосексуальних осіб у державі, були рішення президента Познані Ришарда Гробельного, а також президента Варшави Леха Качинського, які заборонили мирні демонстрації на захист прав гомосексуальних осіб, а також проти дискримінації цієї суспільної групи.

У 2005 р. також Президент столичного міста Варшави не дав згоди на Парад Рівності – мирну демонстрацію, організовану під лозунгами рівності, толерантності та поваги до плюралізму. Це рішення знайшло свій фінал у Європейському Суді з Прав Людини.

10 травня 2005 року Фундація Рівності зробила заявку на організацію Параду Рівності, що має бути демонстрацією на захист рівності дискримінованих у суспільстві груп, особливо лесбігейвської меншини. Президент Варшави Лех Качинський згідно зі своїми більш ранніми заявами прийняв рішення, що відмовляло дозвіл на зайняття дорожньої смуги (на основі Закону про дорожній рух). У зв'язку з цим організатори Параду Рівності зробили заявки на організацію восьми мітингів на трасі, якою мав йти марш. Кожен мітинг мав розпочинатися через півгодини після попереднього. Президент Вар-

шави не погодився на організацію шести із запланованих мітингів.

11 червня 2005 р. відбувся нелегальний Парад Рівності, який став актом громадянської непокори. Рішення Президента Варшави було відхилено воеводою Мазовецьким, а також Самоврядною Апеляційною Колегією. 16 грудня 2005 р. було внесено позов до Трибуналу від Фондації Рівності, а також організаторами п'яти мітингів, пов'язаних з Парадом Рівності. Це були Томаш Бончковський, Роберт Бедронь, Іга Костшева, Кшиштоф Кліщинський, Томаш Шипула. Ініціатори позову не виступали з вимогами про компенсацію за завдані втрати, тому їм вдалося в кінцевому рахунку організувати зібрання, хоч воно було нелегальне. Подавши скаргу, вони хотіли підкреслити, що жоден громадянин у демократичній державі не повинен бути змушений удаватися до актів громадянської непокори в результаті дій політиків. 20 грудня 2006 р. Гельсінкська Фондація Прав Людини – організація, що підтримала позов, отримала інформацію, що Європейський Суд з Прав Людини розгляне справу: Томаш Бончковський та інші проти Польщі (рішення від 3 грудня 2006 року). Навесні 2007 року Суд видав вирок у цій справі, визнавши Польщу винною у порушенні Конвенції.

Велике практичне значення для включення перспективи захисту прав гомосексуальних і бісексуальних осіб до компетенції суду були також позови приватних осіб. Одним з таких випадків було порівняння гомосексуалізму до педофілії, некрофілії і зоофілії, що було зроблено 7 листопада 2004 р. радниками угруповання Права і Справедливість з нагоди публічних дебатів щодо запланованого Маршу Рівності. Радники Права і Справедливості вжили таких формулювань: *тут може йтися про пропаганду таких схильностей як педофілія, зоофілія і некрофілія, популяризація життєвої позиції, що поширює розпусту, навіть незалежно від так званої орієнтації є яскравим порушенням принципів суспільного консенсусу; ми не знаємо, чи незабаром педофілія, некрофілія і зоофілія не будуть лише орієнтаціями.* Подібні формулювання були сприйняті як образливі для гомосексуальних осіб і результатом його було звинувачення вищевказаних радників у дифамації, тобто у діях за ст. 212 Карного кодексу. Звинувачення було висунуто групою жінок. 4 вересня 2006 року відбулося останнє засідання районного суду у Познані, на якому між сторонами було укладено угоду, згідно з якою звинувачені (які після парламентських виборів у 2005 р. стали депутатами парламенту) на прес-конференції 11 вересня 2006 року висловили жаль з приводу того, що особи гомосексуальної орієнтації могли почуватися обра-

женими їхніми заявами. Вони також стверджували, що не мали намірів порівнювати гомосексуалізм до педофілії, некрофілії і зоофілії.

Однак польські закони і далі недостатньо захищають гомосексуальних осіб. Це стосується зокрема заборони гомофонної мови ненависті, яка поширена не лише у нашому публічному житті. Такі заборони, що стосуються мови ненависті, існують у багатьох країнах світу. Вони захищають меншини від нетолерантності і неповаги.

Гомосексуальні особи також недостатньо захищені законом від дискримінації. Антидискримінаційні акти обмежуються насамперед сферою працевлаштування. Добре було б розширити ці акти на інші сфери суспільного життя.

Важливим питанням є також партнерські одностатеві союзи, які не існують у польській правовій системі. Це призводить до того, що гомосексуальні пари і надалі не можуть повністю користуватися своїми правами.

Як інші країни ставляться до проблеми дискримінації геїв та лесбійок?

Багато країн намагається протидіяти дискримінації через сексуальну орієнтацію. У деяких вводяться спеціальні закони, що забороняють дискримінацію і нетолерантність. Наприклад, у європейських країнах існують закони, що забороняють так звану *мову ненависті*, тобто висловлювання, метою яких є зневага або несправедливе звинувачення певних суспільних груп. Такі закони зокрема захищають геїв та лесбійок від гомофобних виступів політиків. Є також країни, де законодавчо закріплено заборону дискримінації через сексуальну орієнтацію у найважливіших правових актах цих країн – конституціях, напр. у Південно-Африканській Республіці. У більшості країн Європейського Союзу, а також багатьох інших країнах світу існують правові акти, що регулюють партнерство осіб однієї статі. Розв'язання цієї проблеми було прийнято у різних формах – партнерських союзів, форм позашлюбного проживання, а також шлюбів. Вони мають полегшити спільне ведення домашнього господарства гомосексуальними парами, а також здійснити завдання справедливого правового вирішення проблем усіх громадян цих країн.

Щоб протидіяти дискримінації гомосексуальних осіб у багатьох

країнах уряди беруть діяльну участь у формуванні системи освіти. Вже на рівні початкової школи дітей вчать про плюралізм і толерантність, а також вивчаються різні моделі родини. Цей процес відбувається і на інших етапах навчання. У програмах шкільних предметів є інформація про гомосексуальних митців, читається лесбігейвська література, ведуться дискусії про гомосексуальність. У Сполучених Штатах у більшості шкіл існують групи підтримки геїв та лесбійок.

ІЛГА-Європа (ILGA-Europe)

ІЛГА-Європа – це європейський відділ Міжнародної Асоціації Геїв та Лесбійок. Вона діє на користь рівності гомо-, бі- і транссексуальних осіб у Європі. ІЛГА-Європа – це позаурядова організація, яка патрує і репрезентує на європейському рівні своїх членів, в основному організації, що об'єднують гомо-, бі- і транссексуальних осіб. ІЛГА-Європа об'єднує більше 200 організацій-членів з усієї Європи.

Я чув, що геї та лесбійки домагаються особливих прав. Але ж ніхто не повинен мати особливі права. Що ти про це думаєш?

Геї та лесбійки хочуть рівних прав і обов'язків – таких самих, якими користуються гетеросексуальні особи. Отже не йдеться про *особливі права*. Право, яке діє нині, часто дискримінує геїв та лесбійок, хоч у Конституції заборонено дискримінацію з будь-якої причини (ст. 32). Гомосексуальні пари не можуть легалізувати своїх союзів, тому не користуються такими правами як гетеросексуальні подружжя. На практиці це часто означає, що одностатеві пари мають проблеми зі спадщиною і податками, не можуть приймати рішення щодо питань життя і здоров'я одного з партнерів. Крім того, діти, яких виховують такі пари, не охоплені опікою у повній мірі, тому що рішення про їхню долю може у повному обсязі приймати лише один з партнерів. Це призводить іноді до небезпечних ситуацій, коли повноправний партнер з якихось причин не може брати на себе рішення про питання, пов'язані зі здоров'ям дитини, тому що напр. один з партнерів потрапив у аварію, а другий партнер – що не має таких прав – не може нічого зробити.

Дехто закидає геям і лесбійкам, що вимога реєстрації партнерських союзів – це особливе право. І воно зарезервоване лише для гетеросексуального шлюбу, тому що тільки він веде до продовжен-

ня роду. Ця установка є цілковито помилковою. По-перше, право не уточнює, якою є роль шлюбу, по-друге, ми щоденно спілкуємося з парами у шлюбі, які не мають дітей з різних причин. Однак ніхто їм не забороняє укласти шлюб.

Я чув, що демократія означає, що править більшість. Чому тоді геї та лесбійки, будучи меншиною, взагалі повинні мати якісь права?

Так, демократія означає правління більшості, але з фундаментальним застереженням – правління більшості при пошані прав меншини. Це виникає з простого принципу – включеного зокрема у польську Конституцію – а саме рівності усіх індивідів. Це одне з основних прав людини.

Ми живемо у демократичній системі, основи якої були сформовані ліберальними мислителями. Ліберальна суспільна філософія спирається на протиставленні спільноти і її інтересів (тобто більшості) і прав та свобод людини. Це означає на практиці, що неможливо ставити під сумнів повноваження індивіда. Це питання широко обговорюється у рамках різних декларацій, конвенцій та міжнародних угод, де систематизовано проблематику прав людини і громадянина.

Сучасна демократія спирається на двох умовах, дотримання яких свідчить про зрілість цієї демократії: незаперечність прав людини і як наслідок – прав меншини. На практиці це означає, що держава, яка облегує свободу мирних демонстрацій та закликає до ізоляції певних суспільних груп, не відповідає основним стандартам демократичної країни.

Те, що хтось – гей або лесбійка, не може означати, що його права можуть бути обмежені. Кожен громадянин має право користуватися свободою зібрань, а також брати участь у мирних демонстраціях, що виражають опір діям влади. Кожен також має право на приватне життя, що на практиці означає: ніхто не може нас примушувати бути кимось іншим, вирішувати як і з ким ми маємо жити.

Законотворчі інституції, наприклад – парламент, мусять у своїх рішеннях пам'ятати про те, що більшість має приймати будь-які рішення, за винятком тих, що порушують права і свободи індивіда або меншини.

Варто пам'ятати про принцип гуманітарної толерантності, згідно з яким наші права і свободи обмежуються правами і свободами інших.

Цей принцип викликає бурхливі дискусії, що стосуються меж такої толерантності. У противному випадку, реалізуючи постулат безмежної толерантності, ми виправдовуємо нетолерантність. Це положення є також у фундаментальному документі, що стосується прав людини – Загальній Декларації Прав Людини.

Я багато разів брав участь у дискусіях, де деякі учасники вважали, що питання легалізації гомосексуальних шлюбів і організації парадів – це приклад порушення прав і свобод гетеросексуальних осіб. *Паради, організовані у центрі міста, порушують права осіб, які не хочуть на них дивитися, інституція шлюбу зарезервована тільки і виключно для гетеросексуалів* – такі аргументи використовують у дискусії. Однак слід пам'ятати: геї та лесбійки хочуть легалізації гомосексуальних союзів, але це ніяк не обмежує прав і свобод гетеросексуалів. Вони будуть і далі укладати свої шлюбні союзи, а гомосексуальні союзи отримають рівний правовий статус. Аналогічно з толерантністю щодо лесбігеївських парадів і маршів. Вони не порушують нічийх прав, тому що нас повинен зобов'язувати принцип свободи зібрань, який забороняє дискримінацію. Однак коли в учасників мирних маніфестацій кидають камінням – це вже порушення права і прояв нетолерантності. Як я вже казав, толерантність закінчується там, де починається нетолерантність.

Стаття 29, параграф 2 Загальної Декларації Прав Людини

У використанні своїх прав і свобод кожен підлягає єдино таким обмеженням, які визначаються законом, виключно з метою запевнення належного визнання і пошани прав і свобод інших, а також задоволення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту у демократичному суспільстві.

Здається, що гомосексуальні чоловіки не можуть бути донорами. Це правда?

Уже багато років я отримую сигнали про практику донорських станцій в усій країні, яка полягає в тому, щоб відмовлятися отримувати кров від чоловіків та жінок гомосексуальної орієнтації, які її не приховують. На деяких станціях донорам дають анкети, в яких є питання про сексуальну орієнтацію. Таке питання, яке підтримує негативний стереотип гомосексуальної групи як групи, що скоріше ніж інші може заразитися ВІЛ-інфекцією. На основі досліджень, що проводять спеціалізовані установи, які займаються ВІЛ та СНІД,

гомосексуальних чоловіків уже давно не зараховують до груп підвищеного ризику, а гомосексуальні жінки ніколи не включалися до таких груп. У сучасній медицині вже не використовується поняття *група ризику*, а йдеться про *ризиковану поведінку*, яка може виявлятися незалежно від сексуальної орієнтації.

Статистика останніх років однозначно вказує на дуже виразно високий показник зараження вірусом ВІЛ серед молодих гетеросексуальних жінок.

Відмова прийняти кров від геїв та лесбійок тим більше незрозуміла, що Польща вже багато років стикається з проблемою браку крові. На щастя, у більшості донорських станцій приймають кров від гомосексуальних осіб.

Я отримав повістку про призов. Я не хочу бути солдатом, оскільки боюся, що буду дискримінованим через те, що я – гей. Що мені треба зробити?

У Польщі існує загальний військовий обов'язок. Це означає, що кожен, хто отримує повістку і в рамках призову має піти на комісію, повинен виконати цей обов'язок. Сексуальна орієнтація не має значення для призову. У польській армії, на щастя і на відміну від деяких інших країн, немає офіційної дискримінації під час призову.

Тому, якщо ти гей чи лесбійка у певних ситуаціях (жінок також можна призивати на військову службу) до тебе будуть ставитися у призовній комісії як до гетеросексуальної особи. Якщо призовна комісія відмовила б офіційно тобі з питання служби в армії через гомосексуальну орієнтацію – то це буде дискримінація і можемо вимагати відшкодування і повернення на військову службу.

Однак деякі гомосексуальні особи побоюються військової служби через можливі переслідування у випадку виявлення сексуальної орієнтації. Я неодноразово отримував листи від осіб, які боялися йти до війська, тому що боялися принижень через гомосексуальну орієнтацію. У таких випадках можна звернутися до військової комісії з проханням про психологічне обстеження. Буває так, що психолог визнає, що гомосексуальна особа не повинна проходити військову службу саме тому, що вона може стати жертвою переслідувань з боку інших солдат через сексуальну орієнтацію.

Навіщо говорити про те, що я – лесбійка в себе на роботі?

Тому що робота – частина твого життя. Ми проводимо на роботі все більше часу і знаходимо там друзів і знайомих. Під час перерв ми розповідаємо про наше життя, про те, які плани в нас на вечір і що ми робили у вихідні. Ми не можемо залишити свою сексуальну орієнтацію за дверима, коли йдемо на роботу. Так само як особи, що мають чорну шкіру, не залишають свій колір шкіри, особи з обмеженими можливостями – свої проблеми, а жінки – свою стать. Ми працюємо як конкретні особи, а не як частина цієї особи. Мені пригадується один випадок, який мав перевірити, чи роботодавці взагалі уявляють, що в їхніх фірмах працюють гомосексуальні особи. Анкетери звернулися до кількох десятків фірм, де запитали, чи працюють там гомосексуальні особи. У більшості відповідь була негативною, хоч роботодавці позиціонували свою відкритість і толерантність. Однак вони ставилися до цієї проблеми як до такої, що існує поза їхніми фірмами – дискримінують інші, а не ми. Адже у нас немає геїв та лесбійок. Це було, звісно, хибне мислення, тому що гомосексуальні особи були і в їхніх фірмах, але боялися заявити про себе.

Гетеросексуальні особи, на противагу геям та лесбійкам, не мають особливих проблем: вони прямо говорять про своїх чоловіків та жінок, партнерів, партнерок і дітей. Деякі гетеросексуали мають на столах фотографії своєї родини, чоловіка чи жінки. У порівнянні з кольором шкіри, фізичними вадами чи статтю, сексуальну орієнтацію легше приховати. І тому, як правило, геї та лесбійки приховують свою сексуальну орієнтацію зі страху перед дискримінацією і нетолерантністю. Отже їх права легше порушити.

Таким чином, важливо, щоб все більше геїв та лесбійок говорило відверто про свою сексуальну орієнтацію. Особу, яка не приховує своєї гомосексуальності, набагато складніше дискримінувати. На робочому місці видимість геїв та лесбійок відлякує гомофобів. Це призводить і до того, що гомосексуальні особи почуваються повноцінними працівниками. Ця мовчанка має величезний вплив на особисте і професійне життя геїв та лесбійок і може вести до саморуйнівної поведінки.

Я чула, як один відомий політик кричав, що геїв треба ізолювати. Чому люди так кажуть?

Багато публічних осіб, серед них не лише політики, але також

священики, журналісти чи державні службовці, використовують мову зневаги щодо геїв та лесбійок. Як правило, ця мова стосується також інших суспільних груп. Такі висловлювання називають *мовою ненависті*.

Мова ненависті характеризується тим, що базується на стереоти-

Гомофобні висловлювання

Маріуш Кожуса, журналіст *Супер Експерсу* 18 лютого 2002 р. у тексті, що критикує проєкт легалізації гомосексуальних союзів, що висунула СЛД: *Люди в нашому воєводстві не мають що покласти в каструлю, а вона там у Варшаві займаються педерастами. Це за це отримує 10 тис. злотих на місяць. Це ж у голові не вкладається. Хай педераста і лесбійки оплачують її, а не ми – платники податків.*

Ева Конач, депутат від Громадянської Платформи, коментуючи факт висунення Роберта Бедрона зі списку СЛД, керівника Кампанії Проти Гомофобії на виборах до Ради Варшави; *Ехо Дня* від 16 вересня 2002 р.: *Наше суспільство – традиційне. Іншість не може розраховувати на підтримку і толерантність. Той пан, визнавши себе гомосексуалом, скоріше зашкодив собі, а не допоміг. На мою думку, він не повинен виконувати жодних публічних функцій і виступати кандидатом на виборах.*

Гжегож Ебергардт, журналіст, у статті *Дуже голосна нагорода* про книжки Крістіана Лупи *Лабіринт*, номіновану на літературну нагороду NIKE-2002; *Тигоднік Солідарношч* №42 від 18 жовтня 2002 року: *Не знаю, чи сам Лупа – гомосексуаліст, але той, хто веде розповідь – безумовно. І він є страшенно твердим, ба! Гордим зі свого збочення. Демонстративно гордим! А також переконаним у своїй вищості (відмінності?!) над тими каліками, для яких нічого не треба – тільки б жінки кохали.*

Владислав Ортил, колишній віце-маршал підкарпатського воєводства стосовно можливості подання проєктів на допоміжні фонди ЄС лесбігеївськими організаціями; жешівські *Новини* від 10 квітня 2003 р. *Проєкти організацій сексуальних меншин у нашому регіоні не мають шансів на затвердження.*

Войчех Вежейський, депутат від Ліги Польських Родин, кандидат на посаду Президента Варшави про *Парад Рівності*; *Жиче Варшави*, травень 2006 року: *Влада Варшави не може дати згоду на цей марш! Якщо девіанти почнуть демонструвати, то слід дати їм дрючка. І мене не обходить, що мають приїхати якісь політики з Німеччини. Це не якісь серйозні політики, а геї. Як пару разів дістануть дрючка, то вже на другий раз не прийдуть. Адже гей за визначенням – боягуз.*

Єпископ Тадеуш Перонек про гомосексуальність; *Газета виборча*, вересень 2002 р.: *Це трохи як із заразною хворобою. Ніхто нормальний не буде дискримінувати таких людей, але через свою безпеку буде домагатися якихось бар'єрів. Певної ізоляції. Я думаю, що вчитель – явний гомосексуаліст – просто не дотримує основної умови цієї професії.*

пах і упередженнях. Вона містить багато оціночних та узагальнюючих визначень, що характеризує дану групу – як правило меншину. Особи, що використовують *мову ненависті*, часто посилаються на *факти*, які подані тенденційно.

На відміну від інших меншинних груп, сучасне законодавство в Польщі недостатньо захищає геїв і лесбійок від гомофобної *мови ненависті*. І тому багато осіб без страху бути покараними і далі вживає *мову ненависті* щодо гомосексуальних осіб.

На відміну від антисемітизму, що справедливо викликає обурення, до гомофобів ставляться і далі поблажливо. Деякі ЗМІ, запрошуючи мене на дебати на тему гомосексуальності, в якості моїх співбесідників запрошують людей, що закликають до ізоляції геїв та лесбійок, лікування і т.п. Я собі просто не уявляю публічної дискусії, де представники єврейських кіл дискутували б з особою, що закликала до ізоляції євреїв.

Які політичні партії підтримують геїв та лесбійок?

Політичні партії репрезентують певні суспільні групи, погляди, ідеології. Однак деякі з них виражають свою особливу підтримку щодо рівних прав геїв та лесбійок. Як правило, у зрілих демократичних системах – це ліві та ліберальні партії. У Польщі досі лише деякі ліві партії підтримували лесбігеївський рух.

Однак існують політичні популістські партії, які використовують упередження проти геїв та лесбійок, що існують у суспільстві. У сучасній Польщі особливо відомі використанням негативних стереотипів, що панують у суспільстві Ліга Польських Родин (заяви Войцеха Вежейського, діяльність Всепольської Молоді, діяльність Романа Гертиха і т.п.), Право і Справедливість (заборона маніфестацій, заяви Казімежа Марцінкевича і Ярослава Качинського на тему гомосексуальних осіб), а також Громадянська Платформа (заяви Яна Марії Рокіти, Стефана Несьоловського, Юлії Пітери, Дональда Туска).

Серед багатьох політиків і політичних партій панує переконання про незначність проблеми гомофобії. На протилежність до расизму, ксенофобії, сексизму та інших форм нетолерантності, гомофобія вважається надмірно роздмуканим питанням і часто реакція полягає у заперечуванні цього явища. Це стало особливо очевидним, коли 16 червня 2006 р. було прийнято резолюцію Європейського Парламенту в *справі зростання насильства, викликаного нацизмом і*

гомофобією у Європі. У документі перелічено конкретні випадки нетолерантності і дискримінації, які було засуджено Європейським Парламентом, а країни-члени ЄС закликали *звернути відповідну увагу на боротьбу з расизмом, сексизмом, ксенофобією і гомофобією як у взаємних відносинах, так і у двосторонніх стосунках з третіми країнами*. Автори резолюції засудили також випадки нетолерантності і дискримінації в Польщі, згадуючи про діяльність Ліги Польських Родин (ЛПР) у парламенті (зави депутата і віце-голови Ліги Войцеха Вежейського), діяльність *Радіо Марія*, напад на головного рабина Польщі, звільнення директора Головного Центру Вдосконалення Вчителів Мірослава Селятницького, а також ліквідацію Бюро Уповноваженого Уряду щодо питань рівного статусу чоловіків та жінок.

Від головного напрямку гомофобних поглядів і настроїв не відходить і позиція Громадянської Платформи (ПО), яку дуже часто представляють як ліберальну партію і у сфері світогляду. Насправді погляди політиків цієї партії мало чи зовсім не відрізняються від поглядів політиків ПiС, ЛПР чи Самооборони.

Символічно, що одним з головних ідеологів ПО висунуто сенатора цієї партії Стефана Несьоловського. Він відомий своєю зневагою до геїв та лесбійок, а також вульгарною мовою. Коли у жовтні 2006 р. ПО організувала так званий Блакитний Марш, Стефан Несьоловський заявив у ЗМІ: *Ми нікого не будемо викидати, але я не уявляю собі, що прийшла б пані Сеншини або пан Бедронь. Напевно нам не потрібні також лесбійки і жінки з батогами*. І додавав: *Я боюся, що різні групки маргіналів захочуть підключитися до нашої потужної маніфестації. Несьоловський попереджав, що якщо прийде якийсь гомосексуаліст, то напевне не йтиме у першому ряду, або на видноті біля Туска [...]. Ми не можемо такого викидати, але якщо він почне проголосувати свої гомосексуальні постулати, то його виведуть* – додав він. В іншому інтерв'ю, яке він дав *Газеті Виборчій* сенатор Несьоловський сказав: *Я так вихований, що для мене це все-таки статеві збочення. Звісно, я не кричати му “недерастів – до газової камери”, бо це хамство. Можу навіть відмовитися від слова “збоченці”, тому що розумію, що це ранить, а це не провина людини, що вона така, якою є. З другого боку, мене надзвичайно дратує, які агресивні демонстрації влаштовують ці кола: чоловіки у жіночому вбранні, цілуються взаємно на автомобільних платформах. Я ніколи не підтримаю таких демонстрацій [...]. Для мене це огидно*.

Мабуть найбільш виразно позицію Громадянської Платформи щодо геїв та лесбійок представив Ян Марія Рокита: *Платформа ніколи*

не буде виразником двох маргінальних суспільних груп, що тим не менш мають вплив на формування громадської думки і знаходяться в тилу Союзу Демократичної Лівіції: людей з сентиментом до старого режиму або, по-народному, комуняків, а також галасливих меншинних груп, які намагаються розбудувати свою політичну програму на постулаті привілеїв сексуальних меншин, хоч вважаю, що ці обидві групи заслуговують не на повагу, а на зневагу. Це два фрагменти громадянського суспільства, виразником яких не може бути ПО. Але це все маргінальні елементи. Наше завдання полягає у розбудові такого політичного плану, який призведе до того, що крім цих двох груп вся решта громадянського суспільства визнає ПО виразником своїх поглядів і прагнень.

Найбільші польські ліві партії – Союз Демократичної Лівіції, Польська Соціал-Демократія, а також Унія Праці – після ганебної поразки на президентських і парламентських виборах у 2005 р. були повністю маргіналізовані внаслідок дій партій при владі і Громадянської Платформи. На жаль, винні в цьому були вони самі. Адже польським лівим силам бракує культурної концепції, отже бракує позиції у питаннях світогляду. У цій сфері і далі панує мова, що була нав'язана гомофобними правими силами, а лівіція лише час від часу реагує опором на вживання такої мови.

Войцех Олейнічак, лідер Союзу Демократичної Лівіції у відповіді на запитання щоденної газети *Трибуна* з нагоди Параду Рівності у 2006 р. про те, чи він думає, що польські геї та лесбійки очікують таких рішень, які стали обов'язковими майже у всьому Європейському Союзі, відповів: *Але сьогодні у Польщі з боку сексуальних меншин немає таких "очікувань"*. В іншому лівому виданні, тижневику *Пшеглонд* він додав: *Отже, ми підтримуємо і марші рівності, можемо виконати деякі пункти з програми геївських кіл [...]. Але не ті, що пов'язані з пропагуванням гомосексуалізму. Бо це вже не наша справа. Хай вони це роблять самі. Парад, пов'язаний з толерантністю, повагою до інших людей – ОК, це наше. Але парад пов'язаний з пропагандою гомосексуалізму – вже ні.* Отже Олейнічак використовує у своїй риторичній мові правих сил Польщі. Для нього лише згадка про геїв (про лесбійок В.Олейнічак – як зрештою інші політики – навіть не згадує) – уже пропаганда гомосексуалізму. Подібно В.Олейнічак позиціонував себе у питанні легалізації партнерських союзів гомосексуальних осіб в інтерв'ю для видання *Дзеннік*: *Ми повинні формалізувати ці питання, так як це робиться в багатьох європейських країнах. Але не повинно бути права всиновлення дітей [...]. Ми зайшли б занадто далеко.*

Польським лівим колам бракує не лише переконання щодо слушності пропагування лівих поглядів, але також системи цінностей як бази необхідної для ведення дискусії. Отже лівиця прийняла мову і спосіб мислення, нав'язані гомофонною правицею, що має консервативний світогляд. Прикладом може бути заява Ришарда Бугая, колишнього лідера Унії Праці, якого багато-хто вважає авторитетом у питаннях лівого руху в Польщі: *Я виступаю за толерантність у найширшому розумінні цього слова, але я проти інституцій гомосексуального шлюбу. Я переконаний, що в культурі мусять зобов'язувати певні табу.*

Дискримінація

Дискримінація означає нерівне ставлення у тих самих умовах. Ст.32 Конституції Польщі говорить: *Усі рівні перед правом. Усі мають право на рівне ставлення політичними органами влади. Ніхто не може бути дискримінованим у політичному, суспільному або господарському житті з будь-якої причини.* Це означає на практиці, що напр. до гомосексуальної особи слід ставитися як до гетеросексуальної особи, тому що її сексуальна орієнтація не повинна братися до уваги. На жаль, наше щоденне життя показує, що дуже часто – це не так. Це стосується багатьох сфер нашого життя. Геїв та лесбійок дискримінують у багатьох сферах – політичній, суспільній, родинній.

Чому саме ліві сили підтримують емансипацію геїв та лесбійок?

Питання протидії і дискримінації – це один з пріоритетів лівих сил в усьому світі. Отже традиційно ліві рухи заангажовані у боротьбу за рівні права гомосексуальних осіб. Бачення світу лівими силами спирається на переконання, що визнання різноманітності, яка панує в світі, а також дії на наддержавному рівні можуть розв'язати сучасні економічні проблеми. У країнах, де панує нетолерантність і порушуються права людини, легше створювати ворогів і ділити суспільство, маніпулюючи суспільними емоціями. Такі консервативні держави слабше розвиваються економічно, тому що вони не здатні використати повністю свій потенціал. Відкриті і толерантні суспільства швидше розвиваються і більш інновативні.

Європейська соціал-демократія має довгу традицію захисту прав гомосексуальних осіб. Вже у другій половині XIX сторіччя ліві сили зайнялися цим питанням. Видатний теоретик соціалізму Фердинанд Лассаль уславився, захищаючи знаного правника-соціаліста фон

Шевіцера, який першим діяв в інтересах гомосексуальних осіб, за що і потрапив до в'язниці у 1869 році. У 1889 р. II Інтернаціонал займався питанням прав гомосексуальних осіб, а у 1898 р. Август Бебель, соціал-демократ і депутат німецького парламенту представив постулати щодо створеного у Берліні Науково-Гуманітарного Комітету, який зокрема займався допомогою гомосексуальним людям.

Чи слід політизувати наші проблеми?

Проблеми геїв та лесбійок, пов'язані з дискримінацією, вважаються політичним питанням. І дуже добре, тому що держава повинна вести активну боротьбу з гомофобією. Але щоб уряд через свої установи – міністерства та інші спеціалізовані відомства – розгорнув таку діяльність, мусить існувати так звана *політична воля*, тобто бажання розпочати таку діяльність. Отже лише шляхом політичних рішень можна вести антидискримінаційну політику.

Нині більшість сфер нашого життя регулюється правом. Це означає, що право описує принципи нашого співжиття на роботі, в школі, щоденному житті. Це стосується також особливих питань – поглядів, релігії, віку, сексуальної орієнтації. Наприклад, Конституція Польщі регулює справи, пов'язані з релігією і відділенням релігій від держави. Здавалося б така делікатна справа як релігія повинна залишатися приватною справою. Однак це не так. Щонайменше кілька десятків правових актів у нашій країні докладно описує справи, пов'язані з віровизнанням.

Аналогічно і з сексуальною орієнтацією. Особливо якщо йдеться про дискримінацію. Є особи, які вважають, що сексуальна орієнтація – це приватне питання, яке не має нічого спільного з політикою. Але вони помиляються, оскільки, як я вже писав, майже все наше життя регулюється законом. А закони створюють політики. І перш, ніж закони будуть прийняті, політики ведуть дебати, в яких вирішують, яким буде той чи інший закон. Отже вони вирішують, чи вводити антидискримінаційні закони, створити можливість реєстрації партнерських одностатевих союзів і т.п. Тому так важливо, щоб геї та лесбійки брали активну участь у політиці і старалися на неї впливати.

А може краще не провокувати суспільство?

Провокація, демонстративність, епатування гомосексуальністю, її

просування – це закиди, які можна почути щодо гомосексуальних осіб та організацій. Ці закиди частіше за все належать супротивникам рівних прав лесбігейвської меншини.

Але коли ми запитуємо їх про те, що вони мають на думці, то частіше за все отримуємо неясну відповідь. Ми чуємо закиди, що геї та лесбійки не повинні говорити про свою сексуальну орієнтацію, організувати маніфестації, ініціювати дискусії на цю тему. Такі звинувачення лунали тоді, коли було організовано кампанію *Хай нас побачать*.

Однак я думаю, що така провокація – цілком придатна, коли йдеться про спротив дискримінації. Пригадую, що перед Першою світовою війною аналогічно діяли суфражистки. Мета цих провокацій може сьогодні викликати здивування – це визнання часткових або повних прав для жінок. Але тоді вимоги жінок викликали багато суперечок і стикалися з величезним опором. А дії тих сміливих жінок були більш радикальні, ніж дії теперішніх лесбігейвських організацій. Суфражистки брали участь у актах громадянської непокорі, протесту, часом вдавалися і до насильницьких дій. Суфражистки приковували себе ланцюгами до парканів, підпалювали поштові скриньки або вибивали шибки у вітринах.

Подібною була поведінка чорношкірого населення США, де расистська політика призводила до расової сегрегації. Расова дискримінація була закріплена так званими *Законами Джима Кроу* під час громадянської війни і сегрегація продовжувалася до 1960-х років. Білі і чорні змушені були ходити до окремих шкіл, користувалися окремими громадськими туалетами, лавками у парках, потягами, заборонялись міжрасові шлюби. У деяких населених пунктах у ресторанах не дозволялося обслуговувати представників різних рас під тим самим дахом. Після закінчення Другої світової війни серед чорних американців зростав опір щодо офіційної расової сегрегації. Першим кроком було підписання президентом Труменом 26 січня 1946 т.зв. Виконавчого Наказу 9981, який покінчив з сегрегацією у збройних силах США. Інституціоналізована расова сегрегація була ліквідована завдяки зусиллям таких активістів на захист прав людини як Роза Паркс і Мартин Лютер Кінг. Ця діяльність продовжувала від закінчення війни і до прийняття Закону про голосування і Закону про громадянські права у 1964 р., які були підписані президентом Ліндоном Джонсоном 3 липня 1964 року. Багато з тих зусиль мало характер громадянської непокорі, направленої на порушення сегрегаційних засад і законів. Наприклад, учасники акцій сідали на

місця для білих у передній частині автобуса або займали місця в ресторанах для білих.

Як видно з вищенаведених прикладів, те, що вважається провокацією і демонстрацією, дискримінацією на законних підставах і часто навіть підкріплюється моральними аргументами на користь такої дискримінації, може змінюватися. Сьогодні ніхто не намагається закликати відібрати право голосу у жінок, так само як ніхто не закликає, щоб білі і чорні сиділи на окремих сидіннях. Ця практика була ліквідована зокрема завдяки зусиллям відважних людей, які опиралися несправедливому ставленню до певних суспільних груп. Їхня активність вважалася провокацією, демонстративною і навіть агресивною. Їх часто не підтримували ті, хто повинні були виступити їхніми природними союзниками – жінки часто були проти рівних прав жінок і чоловіків, а деякі негри – проти рівних прав білих і чорношкірих громадян США.

РОЗДІЛ ВОСЬМИЙ
Рух

Чи геї та лесбійки мають свою історію?

Звісно, геї і лесбійки, так само як інші суспільні групи, мають свою історію. Гомосексуальність існує від початку людства, а геї та лесбійки багато тисяч років шукають свою ідентичність в історії. Наприклад, коли читаємо у *Бенкеті* Платона розмову шановних афінян про кохання, то знаємо, що йдеться про любов чоловіка до чоловіка. Коли ми дивимося на грецьку вазу з малюнком, де представлено чоловіка з пенісом на взводі, що стосується стегна голого юнака, то можна здогадатися, що ця картина представляє гомосексуальний акт. Через літературу і мистецтво ми можемо заглибитися у далеке минуле, щоб там шукати відповіді на питання про власну ідентичність.

Найдавніша історія

У кінці 2005 р. американські єгиптологи представили результати досліджень, з яких випливає, що відкритий у 1964 р. нагробний малюнок, що представляє двох чоловіків на ім'я Хнмхотел і Ніанхнум в інтимних обіймах, показує їх гомосексуальний зв'язок. Єгипетська гробниця походить з бл. 2004 р. до н.е. Науковці інтерпретують його як найстаріший слід гомосексуальності в світі, що зберігся.

Гомосексуальність і гомосексуальні акти існували вже на зорі історії людства – від часів, коли наші доісторичні предки почали об'єднуватися у спільноти. Звісно, тоді гомосексуальність не називалася гомосексуальністю. Кар'єра цього слова дуже коротка і нараховує не більше, ніж 150 років. Зрештою, слово гетеросексуальність народилося ще пізніше. Тож варто пам'ятати, що стародавні греки не називали сексуальних стосунків з юнаками гомосексуальними – групу людей з гомосексуальною ідентичністю було відокремлено з суспільного загалу тільки у XIX сторіччі! Це ми самі обґрунтували поняття гомосексуальності – від часу пошуків власної ідентичності в історії людства і початку боротьби за права лесбійок і геїв за гідне життя.

Коли молодий і гарний Алквіад ділив ліжко з Сократом, він не робив нічого, що повинен був би тлумачити за тих часів. Зовсім навпаки – його поведінка була типовою для грецького юнака, який прагнув визнання і суспільної кар'єри: він створив любовний союз зі старшим чоловіком і робив йому послуги. Така поведінка не вважалася аморальною – хлопцям треба було мати старшого кохання: опікуна, бажано мудреця, зрілого і досвідченого чоловіка. За мо-

рально підозріле вважали гомосексуальні союзи між чоловіками того самого віку. Згідно до звичаю допускалися лише союзи типу *вчитель-учень*. Хлопець дозволяв собою керувати, був послужливим до старшого коханця. У таких відносинах юнак мусив залишатися завжди пасивною стороною, а зрілий чоловік грав роль активного коханця.

Грецька акцептуція гомосексуального коханця змінювалася хронологічно і географічно – з'явилася вірогідно разом з дорійцями, серед яких гомосексуальність відігравала важливі суспільні функції. У азійських іонійців гомосексуальність підлягала певним правовим санкціям. Разом з еллінізмом і занепадом традиційних форм грецького поліса суспільна акцептуція гомосексуальних контактів зменшилася, її почали вважати привілеєм вищих класів. Ми мало знаємо про гомосексуальних жінок. Одне з небагатьох історичних свідощів, що стосувалося лесбійського кохання і збереглося до сьогодні – це поеми Сафо з острова Лесбос.

Грецька любов дожила до II ст. н.е. Разом з експансією християнства в Римській імперії одностатеві союзи спочатку висміювали, потім їх заборонили, а гомосексуальних партнерів суворо карали. Серед стародавніх християнських сект все ж існували спільноти (напр. гностична секта карпократів), що толерували гомосексуальну поведінку. Залишилося багато текстів, як біблійних, так і Отців Церкви, що засуджували такі групи. Це є результат грецьких культурних впливів, дуже сильних вже у ранньому християнстві. Ортодоксальними вважали погляди св. Павла, св. Августина та інших Отців Церкви, що засуджували гомосексуальність як вияв розпусти, що не служить продовженню роду і заборонені Біблією. При цьому було використано сюжети гебрійського походження. Під кінець античності у 390 р. н.е. Римська Імперія під впливом Церкви ввела кару смерті через спалення на вогнищі за гомосексуальні стосунки. Неофіційно дозволялися гомосексуальні стосунки з рабами, статус яких у стародавньому Римі був дуже низьким – їх розглядали як товар, річ, і вони не були суб'єктом права. Сексуальне використання раба паном не мало правових наслідків і було дозволено. Власник міг зробити все – адже він заплатив за свою річ. Після визнання в Римській імперії християнства державною релігією було заборонено всі гомосексуальні стосунки – адже для християн усі були рівні перед Христом. Тож старе право, що визнавало рабів за речі, було визнано недійсним.

Ми знаємо небагато про гомосексуальних осіб в епоху Середнь-

овіччя. Збереглося небагато історичних джерел, з яких можна було б робити якісь висновки щодо життя геїв і лесбійок. Переважна більшість цих джерел – це вироки і судові документи. З них стає зрозумілим, що гомосексуальність трактувалася як форма магії, содомія, братання з дияволом, чари або ересь. Зі джерел, що збереглися, видно, що гомосексуальність брутально переслідувалася. Введення в кінці античності кари смерті (підтримувана Церквою на підставі рішень III Латеранського Собору у 1179 році) була впродовж середньовіччя і часто її застосовували у вигляді спалення на вогнищі. Звідси взялося слово *faggot* (англ. – педераст). Його первісним значенням було – шматок деревини, що використовували для вогнища або недопалок. Однак деякі медієвісти вважають, що такий кривавий образ Середньовіччя – значно перебільшений, і він пов'язаний з тим, що доступні джерела обмежуються судовими вирокami. Сміливіші дослідники наважилися висунути гіпотезу, що і раніше чоловіки могли створювати між собою союзи і не відразу закінчували на вогнищі. Вірогідно у Середньовічній Європі існувала напіввідкрита *гомосексуальна еліта*. Тоді існували інтелектуальні кола, де гомосексуальність напіввідкрито підтримувалася і навіть явно схвалювалася – це стосується особливо трьох так званих ренесансів: каролінгською (VIII/IX ст.), ренесансу XII ст. і періоду перед справжнім Ренесансом (XIV і XV ст.). Ці кола залишили після себе великі мистецькі твори, що містять гомоеротичні сюжети. Відомим є також випадок польського короля Владислава III, який загинув у 1444 р. у битві з турками під Варною. Тодішні літописці визнали цю трагедію як кару, що королю завдав Бог за *протиприродні стосунки з чоловіками*.

Кара смерті за стосунки з чоловіками існувала у деяких суспільствах Європи ще до середини XVIII сторіччя. Однак, починаючи від Ренесансу, з'явилася ідейна течія, яка давала санкцію на позитивне ставлення до гомосексуальності у колах владних і культурних еліт. Потенціал цієї течії змінювався в залежності від багатьох чинників, але при цьому гомосексуальність залишалася злочином. Покарання за гомосексуальну практику раніше за все було скасовано в Італії та у Франції. У XX ст. поступово було викреслено покарання гомосексуальних стосунків з карних кодексів держав Західної цивілізації, хоч пізніше з'явився регрес у цій сфері у формі заборон у праві тоталітарних держав.

Як я уже раніше згадував, гомосексуальність у термінологічному сенсі – це *винахід* XIX сторіччя. 150 років тому вперше почали ціка-

витися нею науковці. Це сталося завдяки інтересу до людської сексуальності, дослідження якої стали тоді модними і швидко вирости до рівня серйозної наукової дисципліни. Замість грішного вчинку гомосексуальність почала розглядатися як хвороба. Її причини шукали у деформаціях психіки. Слід зауважити, що лише тоді, коли було класифіковано гомосексуальну поведінку як приналежну до групи *перверсій*, почали думати про гетеросексуальність як про норму: таким чином майже випадково науковці винайшли *гетеросексуальну нормальність*.

На початку минулого сторіччя Зигмунд Фрейд створив наукові підвалини теорії, що описує *поліморфічно перверсійну сексуальність* дитини. Згідно з цією теорією гомосексуальність можна вважати нормальним явищем. Більш-менш у той самий час берлінський лікар Магнус Гіршфельд відкрив Інститут сексуальних досліджень, де велися широко заплановані дослідження з проблематики гомосексуальності. Гіршфельд визнав геїв та лесбійок за так звану *третю статтю*, яка є одним з варіантів сексуальності людини і яку належить прийняти (акцептувати). Від цього часу дослідники гомосексуальної історії датують початок емансипаційного руху – у Берліні, а також і в Лондоні почали з'являтися відкрито діючі клуби для геїв і лесбійок, багато людей взяло участь у емансипаційному русі, що тоді зароджувався і метою якого було просування у буржуазному світі погляду про гомосексуальність як норму.

У Берліні у 1920-х роках існувала дуже багата лесбігеївська субкультура. Розвиток цієї субкультури закінчився раптово – з приходом до влади нацистів. 6 травня 1933 р. Інститут сексуальних досліджень і багаті бібліотечні колекції Інституту було повністю знищено загонами крайньо правих студентів. Доробок доктора Гіршфельда став першою інституцією в Німеччині жертвою нацистів. Не краща доля судилася Фрейду – його висміювали і принижували як єврея, і він покинув Австрію. На відміну від Гіршфельда його спадщина не була забутою: видатний психоаналітик був уже тоді занадто відомим, а його твори друкували в усьому світі.

За доби III Рейху гомосексуальні чоловіки, що мали німецьке громадянство, переслідувалися на підставі т. зв. § 175 і відбували вироки у в'язницях, а також концентраційних таборах. Як і євреї, чоловіки гомосексуальної орієнтації носили у концтаборах особливий знак. У їхньому випадку це був рожевий трикутник. Сучасний емансипаційний рух обрав собі його за символ і змінив його негативне значення. Багато геїв загинуло в таборах – не тільки тому, що

в рамках акцій на знищення їх посилали до газових камер, але також з тої причини, що вони були першими у черзі на страту, коли іншим в'язням щастило втекти або підняти бунт. Як євреїв, так і політичних в'язнів після закінчення війни було реабілітовано у ФРН. На відміну від них гомосексуальні чоловіки і досі не дочекалися компенсації.

Після війни рух геїв і лесбійок практично не існував. Пробудження настало тільки на хвилі пожвавлення викликаного політичними і суспільними змінами після 1968 року. Наступна хвиля лесбігеївського руху розпочалася 27 червня 1969 року. Того вечора поліція організувала облаву на геївський бар Стоунвол Інн на Кристофер-Стріт у нью-йоркському районі Грінвіч-Вілідж. Акція поліції викликала бурхливі протести, справа дійшла до заворушень. Вуличні бої тривали два дні, з обох боків були поранені. В результаті цих подій у більших містах США почали виникати організації, що борються за права геїв і лесбійок. Через кілька днів після заворушень на площі Вашингтона організовано перший мітинг Gay Power (англ. – Сила геїв). Через місяць у Нью-Йорку було створено Gay Liberation Front (англ. – Фронт визволення геїв). Швидко з'явилися філії цієї організації у чотирьох найбільших містах, а також десятках менших, як наприклад місцеві Gay Activist Alliances (англ. – Альянси гей активістів). І сьогодні в усьому світі у червні відбуваються паради, марші і демонстрації, організовані лесбігеївськими колами у пам'ять подій в Грінвіч-Вілідж.

У цей самий час під впливом студентських протестів у Західній Європі почав формуватися лесбійський і геївський рух. Ці неформальні організації відрізнялися своїми політичними поглядами, структурою і формою діяльності. Усі групи бачили перед собою ту саму мету: боротьбу з дискримінацією з боку правих сил і суспільства, а також пошуки позитивного образу гомосексуальних осіб.

У 1970-х роках в американських містах існувала барвіста і активна гомосексуальна субкультура. Багато організацій геїв та лесбійок також активно займалися політикою і організували групи підтримки. Далі з'явилася нова загроза – СНІД. Спочатку геївський рух не ставився серйозно до нової хвороби. Загалом існував погляд, що праві лікарі і політики поширюють плітки про неіснуючий вірус. Щоб обмежити геям свободу, яку вони вибороли, однак новини про хворобу виявилися правдою – сексуальній свободі поставили край не політики, а вірус ВІЛ. Від початку 1980-х років епідемія СНІД стала однією з головних тем геївського руху.

Поява СНІДу мала не лише негативні наслідки. Західні політики і суспільства навчилися розмовляти про сексуальність і секс як такий без фальшивого сорому. В рамках емансипаційного руху з'явилося щось нове – почуття солідарності, а також нове розуміння себе як геїв і лесбійок. СНІД відкрив також справжнє обличчя деяких церков, фундаменталістських християн та ідеологій, які почали звинувачувати гомосексуальних людей за появу і поширення хвороби, демонструючи при цьому величезне невігластво. Під час атак на геїв та лесбійок стало видно ретельно приховану нетолерантність так званої *мовчазної більшості*.

Еме і Ягуар

Одним з небагатьох фільмів про лесбійське кохання підчас панування нацистів у Європі є фільм *Еме і Ягуар*. Це незвичайна історія роману єврейки і дружини нациста. Дія відбувається у Берліні, де щодня загрожували бомбардування, переслідування, страх і смерть. Фільм про потребу кохання і радощів, які воно приносить з прекрасною музикою видатного польського композитора Яна Качмарека.

Одразу зі зростанням активності лесбігеївських організацій почало змінюватися ставлення суспільств до гомосексуальних осіб. У багатьох країнах право, яке законодавчо таврувало гомосексуальні акти, було змінено. Тепер воно забороняло будь-яку дискримінацію гомосексуальних осіб. Усе більше країн також починає розв'язувати питання, що стосуються партнерства геїв та лесбійок, а також всиновлення і виховання дітей.

На жаль, від певного часу спостерігається також зростання агресій щодо гомосексуальних осіб. У багатьох країнах Європи – Польщі, Латвії, Литві, в Естонії, Угорщині та інших країнах цього регіону – мають місце публічні висловлювання політиків, які закликають ненавидіти гомосексуальних осіб. Проведення маніфестацій, організованих лесбігеївськими колами, також стикаються з перешкодами.

Історія показує нам майбутнє. Тільки від нас залежить, чи наша майбутня історія буде формуватися так як у минулому – через переслідування, ув'язнення, хвороби і смерть. У наших руках знаходиться наше майбутнє – від ефективних і динамічних організацій геїв та лесбійок, а також від звичайних людей – нас усіх, залежить, чи будемо ми жити в світі вільному від упереджень.

Яким був початок польського лесбігейвського руху?

Історія руху емансипації геїв та лесбійок у Польщі почалася раніше, ніж у інших країнах нашого регіону. Спроби увести гомосексуальне питання у публічний простір здійснювали вже у міжвоєнному двадцятиріччі представники літературних кіл. Тадеуш Бой-Желенський та Ірена Кшивицька були піонерами дискусій навколо сексуальної освіти і емансипації гомосексуальної меншини. Ярослав Івашкевич у багатьох своїх романах порушив тему гомосексуальності, але ніколи не писав про це прямо. Його романи завжди залишали місце для підтексту. У 1928 р. Ян Парандовський написав біографічний роман про Оскара Уайлда *Король життя*, а у 1936 р. з'явилося белетризоване психологічне дослідження *Адам Гривальд*, що спирається на теорію Адлера про генетичне походження гомосексуальності. Варто згадати також діяльність Нарцизи Жміховської, феміністки і діячки лесбійського руху. Прогрес у сфері подолання табу щодо людської сексуальності торкнувся лише закритих еліт – літературних кіл. Інші суспільні групи і далі залишалися на узбіччі цих змін. Зміни ці започаткували насамперед емансипація жінок і жіночий рух, який тоді зароджувався і у той період намагався зробити перші кроки у запереченні патріархального суспільства.

Важливою подією у питанні підходу до проблеми гомосексуальності в Польщі була декриміналізація гомосексуальних стосунків, що відбулася у 1932 році. Тоді було прийнято прогресивний як на ті часи Карний кодекс, запропонований спеціально скликаною кодифікаційною комісією, головою якої був видатний знавець карного права в Польщі Юліуш Макаревич. Зразком для кодексу був прогресивний Кодекс Наполеона. Зміни у карному кодексі призвели до того, що на відміну від багатьох інших країн – наприклад Німеччини, СРСР, Румунії та Великої Британії – гомосексуальні особи перестали переслідуватися польськими законами. Це також створило двозначну і курйозну ситуацію. З одного боку – добре, що гомосексуальні дії не каралися вже польськими законами, а з другого боку – через декриміналізацію гомосексуальні особи перестали існувати в публічному просторі, а тим самим – у людській свідомості. Табу, яке у польському суспільстві передвоєнного періоду охоплювало сферу сексуальності, було перенесено на підхід до гомосексуальності. Про гомосексуальність не говорилося, хіба що у релігійному контексті – як про гріх. Запанувало лицемірство і суспільство визнало, що проблеми не існує. Право також мовчало в цьому питанні.

На відміну від інших країн польські геї і лесбійки були у дивній

ситуації. З одного боку, ніхто їх не переслідував за законом, а з другого — суспільство і релігія вимагали від них мовчати і вдавати когось, ким вони не були. Однак це було дуже легко та іноді на руку самим зацікавленим. Адже гомосексуальні особи могли реалізуватися у певному сенсі як геї та лесбійки, але не могли існувати у суспільній свідомості. На відміну від Німеччини не було резонансних арештів, процесів, вироків. З іншого боку, був суспільний тиск, що змушував до не існування. Наслідки цієї ситуації відчуються і зараз.

Під час нацистської окупації в Європі гомосексуальні особи у Польщі не виступали як особлива категорія, приречена на знищення. На відміну від громадян III Рейху, яких засуджували на підставі § 175, поляків не відправляли до концентраційних таборів за гомосексуальну орієнтацію. Однак слід пам'ятати, що вони масово гинули через приналежність до польської нації. Свідомством переживань польських гомосексуальних в'язнів є мемуарна література цього періоду, а серед них *З Аушвіцу до Белзена* Маріана Панковського, *Анус мунді* Веслава Келара чи *Четверги для вбогих* Романа Братного. Складні стосунки жінок у концентраційному таборі показує також фільм *Пасажирка* Анджея Мунка.

Післявоєнний період приніс Польщі пропаганду ідеології сталінізму. Криміналізація гомосексуальних стосунків, насамперед чоловічих, у більшості країн комуністичного блоку, оминула Польщу. Існуюче від 1932 року ліберальне законодавство в цій сфері було збережено. Нас оминула також дискусія, яка відбувалася у Сполучених Штатах після оприлюднення дослідження Кінсі, який в перший раз в історії сексологічних досліджень так ґрунтовно проаналізував питання гомосексуальності. У Штатах рапорт викликав суспільний шок, а в Польщі відгуків не було.

У 1960-х роках середовищем гомосексуальних чоловіків почала цікавитися криміналістика. Це зацікавлення було викликано закритістю середовища геїв. Побоюючись суспільного затаврування, вони створювали закриті кола спілкування, які також приваблювали всього роду злочинців. Отже, це призводило до крадіжок, шантажу, убивств. *Переглядаючи міліцейські картотеки, що стосувалися вбивств, проводячи дослідження обстановки в тих місцях, де збиралися гомосексуалісти, а також у закритих пенітенціарних закладах, криміналісти намагалися довести, що у цій групі була підвищена криміногенність*, — пише у своєму дослідженні лесбігеївського руху Павел Курньос. Також робилися спроби знайти моделі поведінки гомосексуальних

чоловіків, які були б характерні для всього середовища геїв. Що цікаво, гомосексуальність жінок була оповита цілковитою мовчанкою. На цю тему не велося наукових досліджень, тема не аналізувалася у спеціалізованих часописах. Лесбійки не існували у свідомості ПНР.

У 1970-х роках зростає активність лесбігеївського руху у Західній Європі і Сполучених Штатах. Організації, що представляли гомосексуальних осіб, стали значним політичним і суспільним партнером, у своїх постулатах використовуючи досвід руху емансипації жінок і чорношкірих. Подібні ініціативи спостерігалися у деяких країнах соціалістичного блоку. У НДР та СРСР стали з'являтися підпільні, але динамічні організації попри рестрикційні закони, що діяли там і не лише забороняли гомосексуальні стосунки, але також обмежували діяльність неурядових організацій. Польща залишалася на узбіччі тих змін.

Пасивність лесбігеївського середовища могла виникати з різних причин, які не були ґрунтовно проаналізовані істориками і соціологами. Однак напевно великий вплив на це мала приналежність польського суспільства до католицького світу. Західні суспільства мали інший релігійний досвід – домінування протестантизму впливало на суспільну мораль і санкціонувало більший індивідуалізм, а завдяки йому давало свободу у визначенні морально-етичних пріоритетів. Одночасно суспільство країн Західної Європи було більш світським. Завдяки колоніальному досвіду та інклюзивній інтеграційній політиці суспільства вони мали можливість спілкуватися з іншими культурами, мовами, расами. Ця різноманітність безумовно допомагала лесбігеївським рухам, що формувалися у 1970-х роках. Варто також згадати, що на відміну від багатьох країн, у тому числі Західної Європи, у Польщі гомосексуальні стосунки між чоловіками не каралися. Тому рішучість геївських організацій і активістів була набагато більшою у країнах, де ці контакти були під загрозою кримінальної відповідальності. Вона і давала вагому причину для об'єднання навколо певної справи, визначала ставлення до репресій, яких зазнавали гомосексуальні чоловіки. Цей досвід буде і далі впливати на розвиток лесбігеївського руху в Польщі.

Перші спроби інституціоналізації лесбігеївського руху в Польщі, що полягали на спробах створення неформальних лесбігеївських організацій можна датувати початком 1980-х років. Це була як реакція на все більш видимий і активний рух у Сполучених Штатах і Західній Європі, так і реакція на нагляд за середовищем гомосексу-

альних чоловіків з боку служби безпеки в Польщі. Найбільш резонансною операцією, направленою проти геївської меншини, була акція *Ґіацинт*, розпочата у 1985 р. Акція *Ґіацинт* налякала лесбігейвське середовище. Треба пам'ятати, що це була перша акція такого широкого масштабу, направлена проти гомосексуальних осіб. До того часу влада вважала, що геїв і лесбійок немає, а якщо вони і є, то вона може розв'язати проблему через суспільну ізоляцію цієї меншини. Однак з другого боку акція мобілізувала більш відважну частину середовища до діяльної участі у лесбігейвському русі. Її першим симптомом була спроба легалізації товариства, що діяло на захист гомосексуальних осіб – Варшавського Гомосексуального Руху.

У 1980-х роках ми спостерігаємо значне зростання кількості публікацій, присвячених гомосексуальності. Як правило, їхнім контекстом була епідемія ВІЛ/СНІД, яка викликала багато побоювань у суспільстві і пов'язана з гомосексуальним середовищем.

Інший погляд на жінок

Інший погляд – це екранізація відомого роману Ержебет Галючі, що описує історію кохання двох жінок. Незвичайно чуттєва, заборонена пристрась, що їх єднає, все ближче розвивається на фоні політичних подій в Угорщині у 1956-1958 рр. На фестивалі в Канні фільм отримав також нагороду FIPRESCI за оригінальність і досконалу форму гуманістичної оповіді на захист цілковитої свободи особистості.

Це перший у кінематографії Східної Європи фільм, що піднімає питання жіночої гомосексуальності. Чудові ролі двох польських акторок – Гражини Шаполовської та Ядвіги Янковської-Чесляк, яку було нагороджено Золотою Пальмою на Міжнародному кінофестивалі у Канні.

Зміни суспільного ладу, що почалися у 1989 р. мали гарантувати свободу зібрань, вільну пресу і захист меншин. Вони давали надію на толерантну Польщу, яка шанує усіх своїх громадян. Це був би природний наслідок постулатів руху *Солідарність*. Однак так не сталося. Польське суспільство, в якому величезною мірою панувала католицька Церква, не було зацікавлено у введенні ліберальної моделі розв'язання світоглядних проблем у державі. Це стосувалося зокрема таких питань як аборт, відділення Церкви від держави, а також лесбігейвської меншини.

Вибух активності лесбігейвського середовища в Польщі датується початком 1990-х років. Це був природний наслідок ентузіазму після відвоювання свободи, коли з'явилася надія на справді демок-

ратичну державу. У великих містах почали з'являтися лесбігеївські клуби, створено неформальні організації, а також філії загальнопольської Ламбди, заснованої 28 листопада 1989 року. Ці організації мали свої концепції, з якими вони познайомили політиків. Серед політиків з'явилися особи, які принаймні частково хотіли реалізувати ці концепції і постулати – віце-маршал Сейму двох скликань Зоф'я Куратовська (авторка першої в Польщі книжки на тему ВІЛ/СНІД) чи маршал Миколай Козакевич. Почали з'являтися численні романи на теми гомосексуальності як місцевих авторів, так і переклади закордонних видань.

Діяльність лесбігеївського руху була зосереджена в першу чергу на пропаганді більш безпечного сексу і співпраці з державними установами і громадськими інституціями в сфері запобігання і боротьби з ВІЛ/СНІД. Це було результатом побоювань, що епідемія СНІД стосується в першу чергу середовища геїв. Отже менш енергії присвячувалося емансипації самих геїв і лесбійок, а також діалогу з суспільством.

ЗМІ зацікавилися темою лесбігеївського руху. Ця тема була нова, свіжа і що найважливіше – цікава для читачів. Таємниця навколо гомосексуальності викликала зацікавлення. У 1990-х роках гомосексуальну проблематику журналісти намагалися висвітлювати в міру об'єктивно. Зараз це майже неможливо уявити. У багатьох програмах дискусії проводилися по-діловому, бракувало крайньо настроєних антагоністів, панував клімат розуміння і толерантності з боку людей. Здавалося, що частина з них, попри загально пануючі негативні стереотипи на тему геїв та лесбійок хоче взяти на себе місію виховання поваги до гомосексуальних осіб.

Однак багато-хто з політиків знав, що можна отримати суспільну підтримку, використовуючи суспільні страхи і упередження щодо гомосексуальних осіб. Отже вони використовували ці стереотипи, лякаючи суспільство геями та лесбійками. Однак це стосувалося найбільш екстремістських правих політиків. Інші мовчали, або займали нейтральну позицію. Найбільш резонансним прикладом цього була відставка віце-міністра охорони здоров'я Казімежа Капери. Його відправив у відставку після розмови по телефону прем'єр Ян Кшиштоф Белецький після того, як К.Капера 7 травня 1991 р. публічно по телебаченню назвав гомосексуальність збоченнями і приписав їй провину за поширення епідемії СНІД.

Своєрідний консенсус у цій справі існував практично до кінця 1990-х років. Як пише Кшиштоф Томасік ця *ситуація мала свої добрі*

сторони, але одночасно до певної міри блокувала справжні дебати на тему прав сексуальних меншин. З'явилася ілюзія, що в цьому питанні усі проблеми обговорено, а крайні точки зору залишилися для маргіналів. Насправді ми скоріше мали справу з продовженням ситуації у ПНР, коли попри ініціативу знизу ця тема не проникала до загальної свідомості, залишаючись цікавинкою і не існувала у публічному житті.

Ситуація почала змінюватися від початку ХХІ сторіччя. Легалізація партнерських союзів у деяких країнах Європи і штатах США, а також дебати про всиновлення дітей гомосексуальними парами – відлуння цих змін дійшло до Польщі. У 2001 році вулицями Варшави пройшла перша маніфестація – Парад Рівності, де взяло участь більше 300 осіб. Вона була першим в історії польського лесбігеївського руху масовим протестом проти дискримінації гомосексуальних осіб. У тому самому році було засновано Кампанію Проти Гомофобії, яка у своїй діяльності використовує досвід емансипаційного руху геїв і лесбійок у Західній Європі.

Чим була акція *Ґіацинт*?

Це була масова акція міліції, проведена за доби ПНР у 1985-1987 рр., що полягала на збиранні матеріалів про польських геїв та їхнє середовище, в результаті чого було заведено близько 11.000 особистих справ.

На доручення генерала Чеслава Кішака, тодішнього міністра внутрішніх справ, міліція провела загальнопольську акцію, яка полягала на арештах осіб, що підозрювалися в гомосексуальності. Для них оформляли *Карту гомосексуаліста* і наказували підписати документ: *Цим засвідчую, що я – гомосексуаліст від народження. Я мав у житті багато партнерів, усіх повнолітніх. Я не цікавлюся неповнолітніми особами.*

Офіційно оголошеною причиною проведення акції *Ґіацинт* була протидія розвитковій епідемії ВІЛ/СНІД на території Польщі, контроль за *криміногенним середовищем*, а також боротьба з проституцією. Вірогідною причиною могло бути бажання зібрати компромат, необхідний для шантажу певних осіб. Такі особи могли пізніше бути більшою мірою схильні до співпраці у якості напр. таємних співробітників служби безпеки. Існують також припущення, що метою акції мала бути спроба знищення руху за права людини, що зароджувався і був небажаним для властей як і всі визвольні рухи. Існують також припущення, що акція сприяла збиранню інформації

про антикомуністичну опозицію, у т.ч. про діячів *Солідарності*.

Через кілька років у 2005 році виявилось, що справи акції *Гіацинт* і далі існують в архівах і ніколи не були знищені. Також існує припущення, що вони служать надалі для шантажу багатьох гомосексуальних чоловіків, у тому числі політиків.

Акція *Гіацинт* — це доказ потворної дискримінації, з якою стикаються гомосексуальні особи. Адже переслідувалися особи, які відрізнялися від решти суспільства лише сексуальною орієнтацією. І саме через це їх принижували, допитували, заводили на них справи, збирали відбитки пальців. Багато гомосексуальних чоловіків втратили роботу, їх було позбавлено професійної кар'єри, деякого покинули найближчі люди.

Чи існує гомосексуальне лоббі?

У Польщі цей термін використовується у негативному контексті, як правило в якості аргументу проти визнання рівних прав для геїв та лесбійок. *Гомосексуальне лоббі* — це страшилка. Нібито воно домагається від суспільства *особливих прав*, які належали б тільки геям та лесбійкам. Такі погляди не лише не відповідають дійсності, але також впливають на формування негативного образу лесбігеївсько-го руху.

Лесбігеївські організації в усьому світі намагаються успішно розв'язувати проблеми геїв та лесбійок. Вони роблять це шляхом т. зв. захисту інтересів, тобто власне лобіюванням. Усі суспільні і професійні групи займаються лобіюванням. Шахтарі, що виходять на вулиці, медсестри, що страйкують, лікарі, вчителі, докери. Кожна група, яка має якусь важливу проблему, що треба вирішити, намагається знайти доступ до осіб, які вирішують щодо форми розв'язання їхніх проблем. Якби лесбігеївські організації не займалися лобіюванням, акцептація гомосексуальних осіб залишалася б на низькому рівні. І далі залишилося б у дії норми, що дискримінували геїв та лесбійок та поширювалися б негативні стереотипи і упередження. У Польщі захистом інтересів геїв та лесбійок займається насамперед Кампанія Проти Гомофобії (КПГ). У рамках лобістської діяльності КПГ проводить громадські кампанії, організовує акції звернень у формі листів до політиків, звертається з петиціями, зустрічається з політиками і державними службовцями, а також діячами органів місцевого самоврядування. КПГ також презентує юридичні заходи, які мають на меті покращити долю геїв та лесбійок в

Польщі.

Що таке геївсько-лесбійська культура?

Тематика, пов'язана з гомосексуальними особами, притаманна мистецтву і літературі від початку людства. Єгипетські папіруси, що датуються періодом до 2500 р. до н.е., змальовують толерантне ставлення цього народу до гомосексуальних чоловіків. Цікаві приклади гомосексуальних взаємин можна знайти у стародавніх японських і грецьких джерелах. Однак у багатьох випадках гомосексуальні особи мусили приховувати свою любов, що впливало на їхню творчість. Сюжети, пов'язані з коханням двох чоловіків чи жінок, ми знаходимо у творах Платона чи давньогрецької поетеси Сафо. Ми відкриваємо творчість Мікельанджело, який зміг зобразити тіло чоловіка настільки ідеально, що і до сьогодні ми не можемо досягти цього рівня. Ми зачитувалися творами Гомбровича, Івашкевича, Стрієвського.

Усі вони у своїх книжках, скульптурах, картинах змальовували гомосексуальну любов, гомосексуальні прагнення і чари, тугу. Однак більшість не змогла виразити їх більш безпосередньо – так як це роблять творчі люди – гетеросексуали. Їм перешкоджав у цьому страх перед затавруванням, зневагою, дискримінацією.

Їхня спадщина створила основи лесбігеївської культури. Її частина – це не лише спадщина Оскара Уайльда, музика Елтона Джона і Джорджа Майкла, Шінед О'Конор чи фільми Педро Альмодовара, але також література, що створюється сьогодні – більш вільні і сміливі твори Ізабелі Філіп'як, Міхала Вітковського чи Бартон Журавецького. Лесбігеївська культура – це доробок цього середовища – матеріальний і нематеріальний – що ми сприймаємо в її дійсності. Її називають негетеронормативною культурою, культурою дискримінованих і маргіналів. Адже вона виникла як заперечення і незгода з підпорядкуванням до гетеронормативного світу.

Що таке *queer studies*?

Queer studies (вимовл. як *квир студіз*) – це міждисциплінарні дослідження і аналіз проблематики сексуальності як культурного конструкта, а також проблематики ненормативної сексуальності. Це гуманітарні дослідження, що ведуть у багатьох університетах Європи та Сполучених Штатів, а в Польщі лише почали розвиватися. Наукова думка у першу чергу приділяє увагу гомофобії, яку назива-

ють *гетеросексизмом*, *гетероцентризмом* або *гетеронормативністю*.

Чи існують якісь лесбігеївські періодичні видання?

Так, і їх стає все більше. Тепер у багатьох лесбігеївських клубах можна знайти два безкоштовних часописи – клубний *AYOR* та культурно-громадський *Репліка*, який видає Кампанія Проти Гомофобії. У цих часописах* є інформація про громадсько-політичне становище геїв та лесбійок, про останні фільми та книжки, присвячені ЛГБТ**, клуби та імпрези, адреси організацій, що працюють в інтересах гомосексуальних осіб і т.д.

Крім того, у кіосках можна придбати кілька часописів на еротичні теми, призначені для геїв.

Література підтексту

Герман Ріц, швейцарський славіст, який ввів рефлексію над гомосексуальним питанням до польського літературного дискурсу, стверджує, що польська гомосексуальна література існує, але приховує своє існування, що не має аналогів майже в жодній іншій гомосексуальній літературі Європи і Америки. Ця дискретність дозволяє їй у той же час увійти до канону, де її участь більш значна, ніж у випадку більшості порівнювальних літератур.

Чому під час кампанії *Хай нас побачать* було продемонстровано плакати з парами геїв та лесбійок?

Громадська кампанія *Хай нас побачать*, організована Кампанією Проти Гомофобії у 2003 р., була першою акцією в Польщі, метою якої була презентація геїв та лесбійок у публічному просторі. Йшлося про те, щоб за допомогою знімків геївських та лесбійських пар надати суспільству можливість уявити собі, який вигляд має така пересічна пара.

Це була своєрідна провокація суспільства, яку можна вважати обґрунтованою, допустимою і адекватною, тому що її метою була боротьба з упередженнями. Так провокували суфражистки, коли домагалися права голосу. Провокували американські негри, коли вони сідали на місця для білих в автобусах на Півдні США у 1950-х роках.

* В Україні видається часопис *Один з нас*, та нещодавно видавалася газета *Gay.Ua*.

** Загальноприйнята аббревіатура – лесбійки, геї, бісексуали та транссексуали.

Усміхнені пари геїв і лесбійок трималися за руки, і це була б нудна і досить банальна картина, якби не те, що вона зображувала саме гомосексуалів. Це викликало надзвичайно суперечливе сприйняття. Білборди з фотографіями було знищено через кілька днів, а галереї, де їх виставляли, було закрито. Деякі журналісти і публіцисти ще до появи фотографій критикували кампанію, закидаючи їй демонстративну сексуальність, закликали заборонити *вульгарні і непристойні* знімки.

Таким чином, кампанія *Хай нас побачать* влучила в ціль і досягла своєї мети. Адже вона спровокувала наше суспільство замислитися над образом геїв і лесбійок і над тим, наскільки він відповідає дійсності. Геї і лесбійки виявилися такими самими громадянами і громадянками нашої країни, як і гетеросексуали. Ця кампанія також розпочала дебати над правовою ситуацією гомосексуальних пар, результатом чого став пізніше проект закону про зареєстровані партнерські союзи, що був представлений у Сенаті Польщі сенатором від СЛД Марією Шишковською.

Що таке рожеві гроші?

Так називають увесь ринок товарів та послуг, призначених для геїв та лесбійок. Різного роду центри досліджень інтересів споживачів проводять аналіз, який показує, що геї і лесбійки мають доходи вище пересічних і тому видають більше грошей. На це може бути кілька причин: особи, що мають більш стабільну і самостійну матеріальну ситуацію сміливіше виявляють свою сексуальну орієнтацію, а індивідуалізм відкритого життя у якості гея чи лесбійки змушує їх робити більший акцент на фінансовій самостійності, тобто примушує їх важче працювати. Вони мають можливість присвятити себе кар'єрі і менше видавати грошей на утримання дітей у порівнянні з гетеросексуалами.

Наприклад у Польщі серед ЛГБТ старших ніж 19 років половина працює постійно, а ще 15% поєднує роботу з навчанням. Безробітних не студентів – лише 3%, а студентів, що не працюють – 25%. Лише неповних 2% декларує як засіб існування пенсію чи ренту, 7% опитаних має власну фірму, а 45% працівників ЛГБТ керує працею інших людей – це на 1/3 більше, ніж серед опитаних гетеросексуалів.

Сьогодні американський ринок ЛГБТ оцінюється на 660 млрд. доларів, а його вартість у Польщі становить 4,3 млрд. доларів, а у

2016 р. він досягне суми у 16,9 млрд. доларів. Середні доходи опитаних, які ідентифікують себе як ЛГБТ у Польщі вищі на 40% у порівнянні зі середньою сумою для опитаних гетеросексуалів або тих, хто не визнає своєї негетеросексуальності.

Дослідження вказують також, що в середньому лесбігеївська меншіна більше, ніж гетеросексуали витрачає на цілі, пов'язані з гарним виглядом, напр. заняттями спортом (+53%), одягом (+42%), косметикою і особистою гігієною (+30%), здоров'ям (+23%), а також на вільний час і спілкування, тобто вихід у місто (+30%), туризм (+45%) чи Інтернет (+18%). З другого боку, набагато менше гомосексуальні особи витрачають на цілі, пов'язані з родиною (іграшки -71%, страхування -5%) або, наприклад, на сигарети.

Що суттєво, геї та лесбійки особливо вразливі на такі форми комунікації, в яких їхня орієнтація отримує позитивне відображення. За даними аналітиків фірми Вітек-Комбс Ком'юнікейшнс, 4 з 10 геїв схильні скоріше купувати продукти фірм, які рекламують у медіях ЛГБТ, а 46% віддають перевагу споживчим фірмам, що підтримують організації ЛГБТ. За даними анкети маркетингового часопису *Brief* і порталу Gejowo.pl, у Польщі також 49% опитаних ЛГБТ керувалася б при виборі продукту рекламою, що призначалася для ЛГБТ, 19% стали б фанатами такої марки. 77% віддають перевагу фірмам, дружнім до ЛГБТ.

Ця специфіка призводить до того, що у 2004 р. вже 36% американських корпорацій з переліку найбільших 100 за даними журналу *Форчун* займалися рекламою безпосередньо на ринку геїв та лесбійок, а самі американські концерни видають згідно до *Gay Press Report* на таку пресову рекламу 212 млн. доларів на рік.

У Польщі серед найбільш відомих фірм на ринок ЛГБТ постійно увійшла у 2006 р. Соса-Cola Poland з маркою енергетичного напою *Вурп*. За 9 місяців вона збільшила свою частку серед геїв та лесбійок, що купували її продукцію з 1% до 17%. У зв'язку з глобальною стратегією з'явився також концерн Procter & Gamble. Серед менших фірм можна знайти Norwegian Air, Сенео.pl, Travelplanet.pl, а також французький Sygma Bank. Поступово з'являються також чергові фірми або продукти, повністю призначені для геїв та лесбійок або такі, що належать відкритим геям та лесбійкам, в першу чергу у сфері ЗМІ, настромії, розвагах, маркетингу, а також фінансах.

Згідно до маркетингової агенції Out Now вартістю геївського туристичного ринку у Великій Британії оцінюється на 3 млрд. фунтів

стерлінгів. Цю суму можна порівняти з валовим національним продуктом Монголії. А дослідження в Австрії виявили, що геї частіше, ніж гетеросексуальні чоловіки, вибирають дорожчі послуги.

Згідно з дослідженнями міжнародного дослідницького інституту Tourism Intelligence International у 2000 р. гомо-туристика становила близько 10% світового туристичного ринку, більше 70 мільйонів подорожей геїв та лесбійок по всьому світу. Сьогодні Gay and Lesbian Travel Association (англ. – Асоціація лесбігеївських мандрівників) стверджує, що цифра виросла до 12% ринку.

Саме тому багато фірм – у тому числі світового рівня, такі як Ikea, Heineken, Sony, Volvo – призначає свою рекламу спеціально для геїв та лесбійок. У Польщі така реклама досі сприймається як рідкість, хоч за кордоном вона вже нікого не дивує.

Чи в нашій країні є якісь лесбігеївські організації?

У Польщі діє кілька лесбігеївських організацій. Найбільша з них – це Кампанія Проти Гомофобії, яка має свої філії у Варшаві, Кракові, Вроцлаві, Гданську, Лодзі, Торуні, Щеціні і в Силезії. КППГ – це в першу чергу організація, що захищає інтереси спільноти, отже вона є свого роду прес-секретарем для геїв та лесбійок. У більшості польських міст активісти цієї організації відомі діяльністю, яка формує об'єктивний образ гея і лесбійки. КППГ організувала напр. резонансну акцію *Хай нас побачать*, два перші фестивалі Культура для Толерантності у Кракові та багато інших резонансних акцій.

У Варшаві активно діє Ламбда Варшава, яка в першу чергу працює з самими гомосексуальними особами і надає їм допомогу. Організація має телефон довіри і групи допомоги і профілактики ВІЛ/СНІД. Аналогічний профіль мають Ламбда Щецин і Ламбда Краків. Дуже активною організацією є Спілка Лесбійок, яка захищає інтереси гомо-, бі- і трансексуальних жінок. Спілка бере участь у багатьох маніфестаціях і маршах проти дискримінації і організувала відому Антигомофобну Консультацію. У Кракові діє Фондація Культура для Толерантності, яка щороку влаштовує фестиваль лесбігеївської культури, а також відомий Марш Толерантності. У Варшаві діє подібна організація – Фондація Рівності, яка займається організацією Парадів Рівності.

Що означає слово *пiket*? Чи геї та лесбійки користуються сленгом?

Подібно до інших суспільних груп, особливо маргінальних, геї та лесбійки створили власний код, що складається зі знаків, зрозумілих серед своїх, за допомогою яких вони спілкуються між собою. Я вважаю, що великою мірою це виникло з проблеми маргіналізації та виключення з суспільства гомосексуальних осіб. Щоб розпізнавати одне одного, геї та лесбійки вигадали код, який був доступним лише для обраних. Цей код, який включав не лише слова, але наприклад також елементи одягу, використовується для передачі інформації, пов'язаної насамперед з лесбігеївським середовищем. У Великій Британії така специфічна мова геїв та лесбійок називалася *полари* від італійського слова *parlare*, тобто *говорити*. Цією мовою користувалися ще у XIX сторіччі! Серед таких слів одним з найбільш відомих, в першу чергу у середовищі польських геїв, виділяємо слово *пiket*, що означає місце анонімних зустрічей гомосексуальних чоловіків. Як правило — це були парки або громадські туалети, які знаходилися у відлюдних частинах великих міст. Місця цього типу відомі сотні років, але їхнє значення зменшилося після того, як стали з'являтися офіційні місця зустрічей — клуби, дискотеки, бари. Наприклад у Варшаві існували такі *пикети* у Скаришевському парку, а також на площі Трьох Хрестів, на якій стояв т. зв. *грибок* — бляшаний туалет. Його знесли кілька років тому, а на його місці з'явився бар, що має чарівну назву *Шалет* (укр. — туалет). *Пикети* завжди були небезпечними місцями, де дуже часто відбувалися побиття і пограбування. Адже кримінальні елементи знали, що гомосексуальні чоловіки через загальну гомофобію суспільства, неохоче інформують каральні органи про те, що вони стали жертвами злочину.

Чому геї та лесбійки організують паради і маніфестації?

Геї та лесбійки в Польщі — це невидима меншина. Це призводить до того, що навколо гомосексуальних осіб існує багато негативних стереотипів та упереджень. Щоб це змінити, лесбігеївські організації влаштовують різні акції — у тому числі паради і маніфестації. Вони служать насамперед для того, щоб показати всім, що геї та лесбійки — частина суспільства. Це група, яку часто дискримінували, маргіналізували і виключали з громадського життя. Так само раніше боролися за свої права жінки (зокрема за виборчі права), а

також негри у США, які протестували проти расизму. Протести жінок і негрів у США викликали негативну реакцію подібну до тієї, що викликають нині марші, організовані геями та лесбійками. Перші марші, на яких було заявлено про права лесбігейвської меншини почали організовувати у США та Західній Європі у другій половині 1960-х років. У більшості з цих країн нині паради не мають уже характеру боротьби з дискримінацією як у Польщі та інших країнах Центрально-Східної Європи. Вони скоріше форма розваги, що відбувається у міському просторі типу Love Parade у Берліні чи карнавалу в Ріо. Польські медіа ще недавно підходили дуже стереотипно до теми маніфестацій і парадів. Адаже вони показували знімки, зроблені під час карнавалу в Ріо чи Love Parade у Берліні як ілюстрацію до маніфестацій, організованих геями та лесбійками в Польщі. У своїх матеріалах вони дуже часто показували оголених чоловіків або *drag queens*, що становили мізерний відсоток учасників та учасниць парадів цього типу. У берлінському параді – День Кристофер Стріт – бере участь крім сотень тисяч інших осіб, мер цього міста, який сам – гей, а також багато визначних політиків, що представляють усі політичні напрямки. Парад Рівності, який відбувається від 2001 р. у Варшаві – це велике свято, що демонструє різноманітність у нашому суспільстві. У ньому беруть участь не лише геї та лесбійки, але також інші дискриміновані групи – жінки, етнічні та національні меншини, люди з обмеженими можливостями. У барвистій і мирній демонстрації беруть участь і гетеросексуальні особи, які хочуть показати свою незгоду щодо дискримінації і нетолерантності. На жаль, у 2004 і 2005 роках Парад Рівності було заборонено президентом Варшави – Лехом Качинським, який визнав його *пропагандою гомосексуалізму*. Як результат, у 2004 р. Парад Рівності перетворився на Мітинг Свободи, а у 2005 р. демонстрація пройшла вулицями столиці всупереч забороні. Заборона, яку критикувало багато міжнародних інституцій, а також осіб, що присвятили себе захисту прав людини, стала імпульсом для акту громадської непокори. У багатотисячній маніфестації йшло багато відомих осіб – тодішній віце-прем'єр Ізабела Яруга-Ковацька, віце-маршал Сенату Польщі Казімеж Куц, захисник прав людини професор Віктор Осятинський, відомий журналіст Яцек Заковський.

ДОДАТОК
Українські ресурси з лесбігеївської тематики

ПУБЛІКАЦІЇ ЦЕНТРУ *НАШ СВІТ*

(розміщено на веб-сайті www.gay.org.ua)

УКРАЇНСЬКІ ГОМОСЕКСУАЛИ І СУСПІЛЬСТВО: взаємне проникнення

У брошурі зібрана різна інформація, що відображає суспільне, правове та політичне становище сексуальних меншин у сучасному українському суспільстві. Наведено дані соціологічного опитування населення, висловлювання державних, політичних і суспільних діячів, аналіз публікацій засобів масової інформації по даній темі, опубліковані результати моніторингу дотримання прав геїв і лесбійок, а також розказано про життя гомосексуалів у нашій країні.

ЕССЕ НОМО. Декілька зауважень на тему гомосексуальності

Багато людей мають досить фантастичну уяву про гомосексуальність і гомосексуалах, такі ж дивні, як і невизначені. Нерідко саме слово *гомосексуальність* асоціюється у них з тюрмами і розбещенням малолітніх дітей, а слово *трансвестизм* взагалі ні з чим не асоціюється. Ще гірше, коли схожу неусвідомленість проявляють професійні журналісти, тиражуючи міф багатотисячним тиражем.

Перший крок будь-якого діалогу – домовитися про терміни, щоб будь-яке слово мало для обох співрозмовників один і той же чіткий зміст. Для діалогу геїв, тих які тільки здобувають свій голос, з широким суспільством це особливо важливо. В брошурі у короткій та доступній формі пояснюються поняття, які стосуються гомосексуальності, і заперечуються деякі поширені заблудження.

NO AIDS. Інформаційний буклет про ВІЛ/СНІД і безпечну сексуальну поведінку

Секс – невід’ємна частина нормального, здорового життя людини. Займатися сексом – так само природно, як їсти, пити, дихати. Для когось займатися сексом означає можливість виразити свої почуття до іншої людини, поділитися своєю ніжністю та коханням, відчути, що до тебе відчують такі ж почуття. Для когось це шлях до отримання задоволення, спосіб самоутвердитися, в кінці кінців просто можливість приємно провести час. В будь-якому випадку, яким би не було твоє відношення до сексу, треба пам’ятати, що ми живемо в епоху СНІДу. Якщо ми і далі не будемо бачити того, що Вірус живе серед нас, XXI століття

може стати віком невиданої катастрофи в історії людства. Тільки своїм свідомим відношенням до сексу кожен з нас зможе вплинути на свою долю і на долю близьких нам людей.

В брошурі в короткій формі викладені основні відомості про ВІЛ-інфекції, СНІД, інфекції, які передаються статевим шляхом, сформульовані правила безпечної сексуальної поведінки, наводяться основні права і обов'язки громадян в області ВІЛ-інфекції, згідно законодавства України. Видання розраховане переважно на молодих людей, незалежно від їх орієнтації.

ГЕНДЕР І СЕКСУАЛЬНА ОРІЄНТАЦІЯ

Гендер – це стать, яку ми розглядаємо не стільки в біологічному, як в соціокультурному змісті. Чи мають відношення проблеми людей гомосексуальної (в тому числі і бісексуальної) орієнтації і трансгендерних людей до гендерних проблем? Про ці речі і йдеться у статті, підготовленої для доповіді на міжнародній науково-практичній конференції *Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень* (Київ, 2002 рік)

РІЗНІ-РІВНІ

В брошурі викладені законодавчі пропозиції, направлені на приведення законодавства України у відповідність до норм розвинутих європейських країн – в області прав сексуальних меншин. Для обґрунтування цих змін, зокрема, розглядається законодавство іноземних держав, норми міжнародного права і зобов'язання України. В додатках наводиться проект закону про реєстроване партнерство в Україні, тексти аналогічних законодавчих актів Данії.

БЛАКИТНА КНИГА. Дослідження про стан геїв і лесбіянок в Україні

У виданні висвітлений широкий спектр питань, які стосуються життя людей гомосексуальної орієнтації в нашій країні. У ньому розказано про історію, відношення суспільства до геїв і лесбійок, розвиток гей-руху, розглянуті питання соціальних взаємовідносин в гей-суспільстві. Також поданий порівняльний аналіз зміни ситуації для гомосексуалів в країні і за границею.

Для підготовки книги Центр *Наш світ* провів перше в Україні дослідження по цій проблемі. Були зібрані документальні матеріали, публікації з преси, проведено опитування серед геїв і лесбіянок, зроблений

аналіз законодавства.

Книга розрахована на журналістів, соціальних працівників, спеціалістів, які по роду своєї роботи зіштовхуються з цією проблемою. Вона також буде цікава *середньому* українцю, якому не байдуже хто його земляки. І, звичайно ж, це дослідження знадобиться ще небагато чисельним українським лесбігеївським організаціям і групам.

РІВНОПРАВНІСТЬ ДЛЯ ЛЕСБІЯНОК І ГЕЇВ. Звіт ІЛГА-Європи

Стан геїв і лесбійок в п'ятнадцяти країнах-членах Європейського Союзу відрізняється значною різноманітністю. Деякі країни, такі як Австрія і Великобританія, все ще підлягають тюремному ув'язненню мужчин-гомосексуалістів на основі положень особливих дискримінаційних законів, які, згідно рішення Європейської комісії по правам людини в Страсбурзі, являються порушенням Європейської Конвенції по правам людини. Інші країни, такі як Данія, Швеція і Нідерланди, ввели законодавство по одностатевому партнерству, яке надає одностатевим партнерам майже ті ж права і обов'язки, що і в пар, які знаходяться в браку. Більш того, більшість країн-членів ЄС (вісім з п'ятнадцяти) ввели у себе антидискримінаційні закони, які також забороняють дискримінацію на основі сексуальної орієнтації в конкретних областях.

Для того, щоб скласти картину цієї різноманітності, ІЛГА-Європа, Європейське відділення Міжнародної асоціації лесбіянок і геїв, зібрала до купи звіти про стан лесбіянок і геїв в п'ятнадцяти країнах Європейського Союзу. Ці статті представляють вичерпну картину багатьох форм соціальної і правової дискримінації, якої лесбіянки і геї піддаються у всіх країнах ЄС, але також і багато чисельних позитивних змін у справі досягнення повного рівноправності. Вони також підкреслюють приклади вдалої і найкращої практики в даному контексті.

ІНФОРМАЦІЙНІ САЙТИ ЛГБТ-СПІЛЬНОТИ УКРАЇНИ

Центр *НАШ СВІТ* – www.gay.org.ua

Гей-Форум України – www.lgbt.in.ua

ІОЦ *Жіноча Мережа* – www.feminist.org.ua

Гей-Альянс – www.ga.net.ua, www.gayua.com

Миколаївська асоціація *ЛіГА* – www.gay.nikolaev.ua

Інсайт – www.insight-ukraine.org.ua